

دفتر شانزدهم پرسش ها و پاسخ ها «رساله دانشجویی» - قسمت سوم

شرط ادامه تحصیل

پرسش 420 . هنگام ازدواج (در ضمن عقد) با شوهرم شرط کردم که اجازه ادامه تحصیل در دانشگاه را به من بدهد ؛ آیا اکنون می‌تواند از شرط خود دست بردارد و اجازه ندهد؟
همه مراجع: خیر ؛ شما می‌توانید بدون اجازه شوهرتان، به تحصیل ادامه دهید. 1

ادامه تحصیل

پرسش 421 . مردی با دختری دانشجوی ازدواج می‌کند ؛ آیا پس از آن، شوهر می‌تواند او را از ادامه تحصیل باز دارد؟
همه مراجع (به جز نوری): اگر در ضمن عقد، شرط نشده که زن به تحصیل خود ادامه دهد و یا عقد بر طبق این شرط و توافق واقع نشده است، زن نمی‌تواند بدون اذن شوهر، از منزل خارج شود. در غیر این صورت، می‌تواند به تحصیل خود ادامه دهد. 2
آیه‌الله نوری: اگر تحصیل دختر باعث تضییع حق شوهر نباشد، می‌تواند بدون اذن او، به تحصیل خود ادامه دهد. 3
پرسش 422 . اگر مرد به هر علتی اجازه ادامه تحصیل و مانند آن را به زن ندهد، آیا زن هم می‌تواند نسبت به او تمکین نکند؟
همه مراجع: در فرض یاد شده، زن چنین حقی ندارد و باید تمکین کند. 4

لجاجت شوهر

پرسش 423 . اگر شوهر از روی لجاجت و انتقام‌گیری از زن، اجازه بیرون رفتن را به او ندهد، آیا اطاعت از او واجب است؟
همه مراجع: هر چند انتقام‌گیری و اذیت کردن از سوی مرد، بر خلاف اخلاق اسلامی است ؛ ولی اگر به هر جهت اجازه ندهد، زن باید اطاعت کند. 5

اجازه دوران عقد

پرسش 424 . آیا در دوران عقد - که دختر در خانه پدر و مادر زندگی می‌کند - برای بیرون رفتن از خانه اجازه شوهر لازم است؟
آیات عظام امام، بهجت، صافی، فاضل، مکارم و نوری: آری، در این فرض برای خروج از منزل پدر، اجازه شوهر لازم است. 6
آیات عظام تبریزی و وحید: خیر، در این فرض اجازه شوهر، لازم نیست. 7
آیه‌الله سیستانی: اگر در شهری که زندگی می‌کنند، متعارف این است که دختر در این مدت از شوهر اجازه نمی‌گیرد ؛ در این صورت برای بیرون رفتن اجازه او لازم نیست و در غیر این صورت، باید اجازه بگیرد. 8
آیه‌الله فاضل: در این فرض بنا بر احتیاط واجب، برای خروج از منزل پدر، اجازه شوهر لازم است. 9
تبصره. اگر زن در ضمن عقد، شرط کرده باشد که در این مدت، بدون اجازه او بیرون رود و یا عقد بر توافق قبلی واقع شده باشد ؛ در این صورت به فتوای همه مراجع، این شرط نافذ است و دیگر اجازه شوهر لازم نیست.

اجازه صلہ رحم

پرسش 425 . اگر شوهری، همسرش را از صلہ رحم - به ویژه دیدار والدین - منع کند، تکلیف زن چیست؟ آیا می‌تواند بدون اجازه او به دیدن آنان برود؟

همه مراجع (به جز مکارم): خیر، نمی‌تواند بدون اجازه شوهر به دیدار آنان برود و صلّه رحم منحصر به رفت و آمد نیست؛ بلکه با احوال پرسی و پیغام فرستادن از طریق تلفن، نامه و مانند آن نیز محقق می‌شود. 10
آیه‌الله مکارم: برای صلّه رحم به ویژه والدین و یادگیری واجبات دینی که بدون خروج از منزل امکان‌پذیر نیست، اجازه شوهر لازم نیست. 11

رضایت شوهر

پرسش 426. آیا همین اندازه که زن بداند شوهرش برای بیرون رفتن از منزل راضی است، کفایت می‌کند یا اینکه باید از او اجازه بگیرد؟
همه مراجع: اگر می‌داند که شوهرش راضی است، کفایت می‌کند و اجازه گرفتن لازم نیست. 12

اجازه نماز جمعه

پرسش 427. آیا حضور در مراسم مذهبی (مثل نماز جمعه و راهپیمایی) نیاز به اجازه شوهر دارد؟
همه مراجع (به جز تبریزی و مکارم): آری، باید با اجازه شوهر باشد. 13
آیات عظام تبریزی و مکارم: بنابر احتیاط واجب، باید با اجازه شوهر باشد. 14

انتخاب لباس

پرسش 428. آیا زن در انتخاب پوشش، باید مطیع همسر خود باشد؟
همه مراجع: خیر، اطاعت زن از شوهر، تنها در حقوق زناشویی و بیرون رفتن از منزل است و در امور دیگر، اطاعت از او واجب نیست. 15

اطاعت شوهر

پرسش 429. اگر شوهر پوشیدن لباس و یا آرایش خاصی را از همسرش درخواست کند، آیا اطاعت او بر زن واجب است؟
همه مراجع: اگر این درخواست در راستای استمتاع باشد و یا ترک آن باعث نفرت شوهر گردد، بر زن واجب است اطاعت کند. در غیر این صورت، واجب نیست. 16

اجازه روزه مستحبی

پرسش 430. آیا برای گرفتن روزه‌های مستحبی، اجازه شوهر لازم است؟
همه مراجع (به جز بهجت، صافی و مکارم): اگر با حق زناشویی شوهر منافات داشته باشد، بنابر احتیاط واجب باید اجازه بگیرد. اما اگر شوهر او را از روزه گرفتن باز دارد، باید اطاعت کند؛ هر چند با حق زناشویی او منافات نداشته باشد. 17
آیات عظام بهجت و مکارم: بنابر احتیاط واجب، باید از شوهر اجازه بگیرد؛ هر چند با حق زناشویی شوهر منافات نداشته باشد. 18
آیه‌الله صافی: اگر با حق شوهر منافات داشته باشد، باید از شوهر اجازه بگیرد و اگر منافات نداشته باشد، بنابر احتیاط واجب باید اجازه بگیرد. اگر شوهر او را از روزه گرفتن باز دارد، باید اطاعت کند؛ هر چند با حق زناشویی او هم منافات نداشته باشد. 19

اموال شوهر

پرسش 431. آیا زن می‌تواند در اموال شوهر، بدون اجازه او تصرف کند؟
همه مراجع: خیر، باید اجازه بگیرد. 20

اموال زن

پرسش 432. آیا شوهر می‌تواند همسر را از تصرف در اموال خودش، نهی کند؟
همه مراجع: خیر، زن می‌تواند هر گونه تصرفی در اموال خود انجام دهد و اجازه شوهر لازم نیست [هر چند اجازه بگیرد، بهتر است]. 21
تبصره. در مورد نذر زن از اموال خودش، به مسأله «نذر زن» مراجعه شود.

روابط زناشویی

پرسش 433. تمکین زن نسبت به روابط زناشویی، چه مقدار باید باشد؟
همه مراجع: اگر عذر شرعی (مانند حیض، ضرر برای سلامتی بدن و...) نداشته باشد و شوهر بخواهد، باید تمکین کند. 22.

ایام عادت

پرسش 434. آیا زن و شوهر، می‌توانند در زمان حیض به جز نزدیکی، سایر استمناعات را از یکدیگر داشته باشند؟
همه مراجع: آری، جایز است؛ ولی کامیابی از ناف تا زانوی او کراهت دارد، مگر آنکه از روی لباس باشد. 23.

نزدیکی از پشت

پرسش 435. حکم نزدیکی از پشت در زمانی که زن حائض است، چیست؟
آیات عظام امام، خامنه‌ای و صافی: کراهت شدید دارد. 24.
آیات عظام بهجت، تبریزی و وحید: بنابر احتیاط واجب، جایز نیست. 25.
آیات عظام سیستانی و فاضل: اگر زن راضی باشد، کراهت شدید دارد و اگر راضی نباشد، بنابر احتیاط واجب جایز نیست. 26.
آیه‌الله مکارم: در ایام پاکی با رضایت زن کراهت شدید دارد و در ایام عادت بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. 27.
آیه‌الله نوری: مطلقاً جایز نیست. 28.

احکام پزشکی

مقدمه

«وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا» 29؛ «... و هر کس کسی را زنده بدارد، چنان است که گویی تمام مردم را زنده داشته است».
پزشکی شغل بسیار خطیر و حساسی است؛ چه اینکه پزشک هم با جسم و جان مریض و هم با حکم و دستور الهی در درمان و معالجه ارتباط دارد. در حقیقت او بایستی به خوبی از عهده این وظیفه و حق بر آید (وظیفه الهی و حق انسانی). اگر پزشک جان یک انسان را نجات دهد، گویا به همه انسان‌ها جان بخشیده و به ارزش والایی دست یافته است. در کنار آن اگر به احکام و مسائل مربوط به خود عمل کند، ثواب او دوچندان می‌گردد. از آنجایی که پزشک، رسالت بزرگی را بر دوش دارد، باید به احکام و مسائل پزشکی آشنا و آگاه گردد و چنانچه در این راه اندکی غفلت و کوتاهی کند، مورد غضب الهی قرار می‌گیرد. امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: اهل هر مملکتی به سه کس محتاج و نیازمندند تا در دین و دنیای خود، به آنها پناه برند: فقیه دانشمند و باتقوا، حاکم نیکوکاری که مورد اطاعت مردم باشد و پزشک کاردان و مورد اعتماد».
«پزشکی» نیز مانند سایر موضوعات فقهی، دارای احکام بسیاری است؛ از قبیل: نگاه و لمس مریض، سقط جنین، تلقیح، تشریح و پیوند اعضا، تغییر جنسیت، عقیم کردن و... هر یک از این عنوان‌ها، خود دارای مسائل گوناگون و جزئی است که در این کتاب، تنها به بخشی از آن پرداخته شده است.

پزشک نامحرم

پرسش 436. در جایی که پزشک زن در دسترس باشد، آیا لمس بدن زن از روی لباس، به وسیله پزشک مرد جایز است؟
همه مراجع: اصل لمس بدن زن نامحرم، از روی لباس حرام نیست؛ ولی اگر تَلَدُّذ و مفسده‌ای در بین باشد، جایز نیست. 30.

پزشک متخصص نامحرم

پرسش 437. در صورتی که پزشک هم‌جنس هم وجود دارد و معالجه مستلزم نگاه و لمس است؛ ولی احتمال می‌رود که متخصص غیر هم‌جنس بیماری را بهتر تشخیص دهد، تکلیف چیست؟

همه مراجع (به جز تبریزی و سیستانی): تخصص بیشتر باعث نمی‌شود که زن به پزشك مرد مراجعه کند؛ مگر آنکه ضرورت و احتمال خطر در میان باشد. 31
آیات عظام تبریزی و سیستانی: اگر تخصص پزشك مرد در آن بیماری بیشتر باشد، مراجعه به او اشکال ندارد. 32

معاینه نامحرم

پرسش 438. لمس بیمار برای معاینه و درمان، چه حکمی دارد؟
همه مراجع (به جز تبریزی و سیستانی): اگر پزشك همجنس در دسترس نباشد، لمس بیمار برای معاینه و درمان اشکال ندارد؛ ولی باید به مقدار ضرورت اکتفا کند. 33
آیات عظام تبریزی و سیستانی: اگر پزشك همجنس در دسترس نباشد و یا مهارت مرد بیشتر باشد، لمس بیمار برای معاینه و درمان اشکال ندارد؛ ولی باید به مقدار ضرورت اکتفا کند. 34
تبصره 1. اگر معاینه از روی لباس ممکن باشد، باید به این راه بسنده کند.
تبصره 2. جواز لمس بیمار به منظور معاینه، باعث نمی‌شود که نگاه به بدن نیز جایز باشد؛ مگر آنکه نگاه به آن لازم باشد.

پرستار نامحرم

پرسش 439. آیا پرستار می‌تواند برای گرفتن نبض و فشار خون و... به بدن نامحرم نگاه و او را لمس کند؟
همه مراجع (به جز تبریزی و سیستانی): با وجود پرستار همجنس، این کار برای غیرهمجنس جایز نیست؛ ولی اگر ضرورت باشد، اشکال ندارد. 35
آیات عظام تبریزی و سیستانی: اگر برای انجام دادن این امور، پرستار همجنس در دسترس نباشد و یا مهارت غیرهمجنس در این زمینه بیشتر باشد، اشکال ندارد. 36
تبصره 1. پرستار در نگاه و لمس تنها باید به همان قسمت از بدن - که انجام معاینه به آن ارتباط دارد - اکتفا کند.
تبصره 2. چنانچه پرستار برای معاینه، به نگاه و لمس بدن بیمار نیاز داشت، مانعی ندارد و در غیر این صورت، تنها باید به یکی از آن دو اکتفا کند.
تبصره 3. در صورتی که معاینه از روی لباس ممکن باشد، باید به این مقدار اکتفا کند و لمس بدن جایز نیست.

تزریقات نامحرم

پرسش 440. حکم آمپول زدن توسط نامحرم چگونه است؟
همه مراجع (به جز تبریزی و سیستانی): اگر همجنس در دسترس نباشد و ضرورت اقتضا کند، اشکال ندارد. 37
آیات عظام تبریزی و سیستانی: اگر همجنس در دسترس نباشد یا آمپول زن غیرهمجنس مهارتش در تزریق بیشتر باشد، اشکال ندارد. 38

سقط جنین

پرسش 441. آیا سقط جنین در ماه‌های اول حاملگی، اشکال شرعی دارد؟
همه مراجع: آری، سقط جنین پس از انعقاد نطفه، در هر ماهی که باشد، جایز نیست. 39

دیه سقط جنین

پرسش 442. دیه سقط جنین چه مقدار است؟
همه مراجع: دیه برای نطفه، 20 مثقال شرعی طلای سکه دار؛ برای علقه (خون بسته شده)، 40 مثقال و برای مضغه (پاره گوشت)، 60 مثقال است. اگر استخوان داشته و بدون گوشت باشد، 80 مثقال و اگر گوشت آن را پوشانده و خلقت کامل شده باشد، 100 مثقال است. اگر روح در آن دمیده شده؛ چنانچه پسر باشد، 1000 مثقال و اگر دختر باشد، 500 مثقال شرعی طلای سکه دار دیه دارد. گفتنی است روح در حدود چهار ماهگی، در جنین دمیده می‌شود. 40

پرسش 443. دیه جنینی که به وسیله پزشك سقط می‌شود، بر عهده کیست؟ وظیفه پدر و مادری که اقدام به چنین کاری کرده‌اند، چیست؟
همه مراجع (به جز مکارم و وحید): دیه سقط جنین بر عهده قاتل مباشر است و چون این عمل به وسیله پزشك انجام

شده، بر پدر و مادر تکلیفی نیست؛ بلکه او ضامن است و این دیه به پدر و مادر پرداخت می‌شود. البته می‌توانند از حق خود بگذرند و از او چیزی دریافت نکنند. در هر حال باید از کار خود توبه کنند. 41
آیات عظام مکارم و وحید: در صورتی که پدر و مادر نیز رضایت داشته باشند پرداخت دیه بر عهده آنان نیز می‌باشد که باید به وارثان بپردازند و یا رضایت آنان را جلب کنند. 42

جنین نامشروع

پرسش 444. سقط جنین نامشروع، چه حکمی دارد؟
همه مراجع: جایز نیست. 43

اعضای مرگ مغزی

پرسش 445. آیا استفاده از اعضای بدن شخصی که دچار مرگ مغزی شده (مانند قلب و کلیه)، برای نجات جان بیماران دیگر جایز است؟
آیات عظام امام، بهجت، تبریزی، سیستانی، صافی، فاضل و وحید: در فرضی که هنوز شخص از دنیا نرفته، استفاده از اعضای او، قتل نفس محسوب می‌شود و جایز نیست. 44
آیه‌الله خامنه‌ای: اگر استفاده از اعضای بدن شخص یاد شده، باعث تسریع در مرگ وی شود، جایز نیست. در غیر این صورت اگر با اجازه قلبی او صورت گرفته باشد و یا نجات جان نفس محترمی متوقف بر آن عضو مورد نیاز باشد، اشکال ندارد. 45
آیه‌الله مکارم: اگر مرگ مغزی به طور کامل و مسلم باشد و هیچ گونه احتمال بازگشت به زندگی عادی وجود نداشته باشد - چنانچه برای نجات جان مسلمانی باشد - اشکال ندارد. 46
آیه‌الله نوری: آری، جایز است؛ ولی اگر میت در این باره وصیت نکرده باشد، باید این کار با اجازه مجتهد جامع شرایط انجام گیرد. 47

اعضای غیرمسلمان

پرسش 446. آیا پیوند اعضای بدن میت غیرمسلمان (غیر ذمی)، به بدن بیماران مسلمان جایز است؟
همه مراجع (به جز تبریزی و نوری): اشکال ندارد. 48
آیه‌الله تبریزی: اگر جزء باطنی بدن مسلمان شود (مانند کلیه)، اشکال ندارد. 49
آیه‌الله نوری: اشکال ندارد ولی باید این کار با اجازه مجتهد جامع شرایط انجام گیرد. 50

خرید و فروش کلیه

پرسش 447. در مواردی که پیوند عضو جایز است؛ آیا خرید و فروش اعضا و کلیه جایز است؟
آیات عظام امام، خامنه‌ای و نوری: در فرض یاد شده، خرید و فروش آن جایز است؛ و نیز می‌تواند پول را در برابر اجازه برداشتن عضو بگیرد. 51
آیات عظام بهجت، سیستانی، صافی و وحید: در فرض یاد شده، می‌تواند پول را در برابر اجازه برداشتن عضو بگیرد. 52
آیه‌الله تبریزی: اعضای بدن انسان، قابل خرید و فروش نیست. 53
آیات عظام فاضل و مکارم: در فرض یاد شده، خرید و فروش آن جایز است؛ ولی بهتر است پول را در برابر اجازه برداشتن عضو بگیرد. 54

دیه قطع عضو

پرسش 448. آیا قطع عضو میت مسلمان برای پیوند زدن، دیه دارد؟ این دیه به چه کسی می‌رسد؟
آیات عظام امام، خامنه‌ای، سیستانی و نوری: اگر میت در زمان حیات خود وصیت نکرده، بر قطع کننده، دیه تعلق می‌گیرد. این دیه بین ورثه‌ها تقسیم نمی‌شود؛ بلکه در راه خیرات، برای خود میت صرف می‌شود. 55
آیات عظام بهجت، تبریزی و وحید: بر قطع کننده دیه تعلق می‌گیرد و این دیه بین ورثه‌ها تقسیم نمی‌شود؛ بلکه باید در راه خیرات، برای خود میت صرف شود. 56
آیه‌الله فاضل: بر قطع کننده دیه تعلق می‌گیرد و این دیه بین ورثه‌ها تقسیم نمی‌شود؛ بلکه بنا بر احتیاط واجب، باید در راه خیرات، برای خود میت صرف شود (هر چند میت در زمان حیات خود هم وصیت کرده باشد). 57

آیه‌الله مکارم: اگر میت در زمان حیات خود وصیت نکرده، بر قطع کننده، دیه تعلق می‌گیرد. این دیه بین ورثه‌ها تقسیم نمی‌شود؛ بلکه بنا بر احتیاط واجب در راه خیرات، برای خود میت صرف می‌شود. 58

طهارت عضو پیوندی

پرسش 449. پیوند قسمتی از بدن میت به انسان زنده، از نظر طهارت و نجاست چه حکمی دارد؟
همه مراجع: اگر جزء بدن انسان زنده شود، پاک است. 59

کالبد شکافی

پرسش 450. کالبد شکافی برای کشف جرایم و شناسایی قاتل، چه حکمی دارد؟
آیات عظام بهجت و مکارم: اگر ضرورت ایجاب کند اشکال ندارد؛ مانند نجات جان بی‌گناه و شناسایی قاتل. 60
آیه‌الله تبریزی: خیر، جایز نیست. 61
آیات عظام خامنه‌ای، فاضل و نوری: اگر کشف حقیقت متوقف بر آن است، اشکال ندارد. 62

تشریح جسد غیرمسلمان

پرسش 451. حکم کالبد شکافی و تشریح بدن میت غیرمسلمان (غیرذمی) چیست؟
همه مراجع: تشریح بدن میت غیرمسلمان اشکال ندارد. 63
پرسش 452. آیا تشریح جسد کافر ذمی جایز است؟
آیات عظام امام، بهجت، تبریزی، فاضل و مکارم: اشکال ندارد. 64
آیات عظام سیستانی و وحید: بنا بر احتیاط واجب جایز نیست؛ مگر آنکه در آیین آنها، تشریح جسد اشکال نداشته باشد. 65
آیه‌الله نوری: جایز نیست. 66

فروش خون

پرسش 453. آیا شخص می‌تواند در مقابل اهدای خون به بیماران نیازمند، پول بگیرد؟
همه مراجع: آری، جایز است [به شرط آنکه برای او خطر و ضرر قابل توجهی نداشته باشد]. 67

تلقیح مصنوعی

پرسش 454. حکم باردار نمودن مصنوعی زن با نطفه شوهرش چیست؟ آیا فرزندی که از این راه متولد می‌شود، حکم فرزند حقیقی را دارد؟
همه مراجع: اصل این کار اشکال ندارد؛ به شرط آنکه از مقدمات حرام (مانند نگاه و لمس نامحرم) پرهیز شود و بچه به دنیا آمده، همه احکام فرزند آن زن و شوهر را دارا است. 68

اسپریم مرد اجنبی

پرسش 455. حکم وارد کردن اسپریم مرد اجنبی به رحم زن - در صورتی که شوهرش عقیم باشد - چیست؟ فرزندی که متولد می‌شود، متعلق به کیست؟
همه مراجع (به جز خامنه‌ای): این کار حرام است و اگر فرزندی به دنیا آید، به صاحب نطفه و به زنی که صاحب رحم است، تعلق دارد. 69
آیه‌الله خامنه‌ای: اصل این کار اشکال ندارد؛ به شرط آنکه از مقدمات حرام (مانند نگاه و لمس نامحرم) پرهیز شود و اگر فرزندی به دنیا آید، به صاحب نطفه و به زنی که صاحب رحم است، تعلق دارد. 70

استعمال مواد مخدر

پرسش 456. حکم استعمال مواد مخدر (هروین، تریاک، حشیش و...) چیست؟
آیات عظام امام، بهجت، تبریزی و وحید: اعتیاد به مواد مخدر جایز نیست. 71
آیات عظام خامنه‌ای، صافی، فاضل، مکارم و نوری: استفاده از مواد مخدر، جایز نیست. 72
آیه‌الله سیستانی: بنا بر احتیاط واجب، از استعمال مواد مخدر اجتناب شود. 73

مواد مخدر و درمان

پرسش 457. در مواردی که مواد مخدر جنبه درمانی پیدا کند، استفاده از آن چه حکمی دارد؟
همه مراجع: اگر بر اساس تشخیص پزشک متخصص و مورد اطمینان، استفاده از مواد مخدر، تنها راه درمان محسوب شود (به مقدار ضرورت)، اشکال ندارد. 74.
تبصره. هر چیزی که در دین حرام شمرده شده، استفاده از آن به عنوان درمان با شرایط یاد شده، جایز است و مواد مخدر هم مصداقی از آن محسوب می‌شود.

پرسش 458. آیا حشیش و تریاک نجس است؟
همه مراجع: خیر، پاک است. 75.

حکم سیگار

پرسش 459. کشیدن سیگار چه حکمی دارد؟
همه مراجع (به جز مکارم): اگر باعث ضرر قابل توجه باشد، جایز نیست. 76.
آیه‌الله مکارم: با توجه به شهادت و گواهی جمعی از پزشکان آگاه و اساتید متعهد دانشگاه و نیز آمارهای تکان دهنده از مرگ و میر ناشی از سیگار و بیماری‌های خطرناکی که از آن نشأت می‌گیرد؛ ثابت شده که خطرات مهم دود سیگار، يك واقعیت است. از این رو کشیدن آن به طور مطلق حرام است. 77.

پوست لب

پرسش 460. کندن و جویدن پوست لب و جاهای دیگر بدن، چه حکمی دارد؟
همه مراجع: پوست‌های مختصر لب و جاهای دیگر بدن - که به آسانی کنده می‌شود و در حال افتادن است - پاک است. 78.

خون دهان

پرسش 461. اگر از دندان خون بیاید و با آب دهان مخلوط شود، فرو بردن آن چه حکمی دارد؟ آیا باید دهان را آب کشید؟
همه مراجع (به جز مکارم و نوری): اگر خون به حدی کم باشد که به واسطه مخلوط شدن با آب دهان از بین می‌رود، پاک است و فرو بردن آن اشکال ندارد. 79.
آیه‌الله نوری: اگر خون به حدی کم باشد که واسطه مخلوط شدن با آب دهان، از بین می‌رود، پاک است؛ ولی فرو بردن آن اشکال دارد. 80.
آیه‌الله مکارم: اگر خون به حدی کم باشد که به واسطه مخلوط شدن با آب دهان از بین می‌رود، پاک است و فرو بردن آن اشکال ندارد؛ ولی عمدا این کار را نکند. 81.

خون زخم

پرسش 462. آیا خونی که بر روی زخم خشک می‌شود، نجس است؟
همه مراجع: آری، نجس است؛ هر چند خشک شده باشد. 82.

خون تزریقات

پرسش 463. گاهی هنگام خون‌گیری از بیمار، مقدار بسیار کم و ناچیزی از خون سرایت می‌کند؛ آیا با پنبه الکلی می‌توان محل را تطهیر کرد؟
همه مراجع: خون - هر چند به مقدار ناچیز هم باشد - نجس است و باید آن را با آب شست. 83.

تنفس مصنوعی میت

پرسش 464. آیا ماساژ فردی که نمی‌دانیم زنده است یا مرده، غسل مس میت دارد؟
همه مراجع: تا وقتی که روح از بدن او جدا نشده و یا بدنش گرم است، دست زدن به بدن او موجب غسل نمی‌شود. 84.

لمس مرگ مغزی

پرسش 465 . آیا دست زدن به بیماری که در کما بوده و یا دچار مرگ مغزی شده و چند لحظه دیگر می‌میرد، غسل مس میت دارد؟

همه مراجع: تا وقتی که روح از بدن او جدا نشده و یا بدنش گرم است، دست زدن به بدن او موجب غسل نمی‌شود. 85

غسل مس میت

پرسش 466 . در هنگام تشریح، اگر دست ما به مرده‌ای بخورد که نمی‌دانیم مسلمان است یا کافر ؛ آیا غسل مس میت لازم است؟

همه مراجع: غسل مس میت واجب است، خواه میت مسلمان باشد یا کافر ؛ مگر آنکه بدانید میت مسلمانی است که او را غسل داده‌اند. 86

استخوان میت

پرسش 467 . حکم دست زدن دانشجویان پرستاری به استخوان‌های (بدون گوشت) میت چیست؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای و نوری: اگر میت را غسل نداده‌اند، باید برای مس استخوان او غسل کرد. 87
آیات عظام بهجت، صافی و فاضل: اگر میت را غسل نداده‌اند، بنابر احتیاط واجب باید برای مس استخوان او غسل کرد. 88

آیات عظام تبریزی، سیستانی، مکارم و وحید: اگر استخوانی باشد که گوشت ندارد، برای مس آن غسل واجب نیست. 89

مس میت

پرسش 468 . کسی که به بدن میت قبل از غسل دست بزند، آیا بدن و لباسش هم نجس می‌شود و باید آب بکشد، یا فقط غسل کند؟

همه مراجع (به جز مکارم): اگر دست یا لباس خودش و یا بدن میت، مرطوب باشد، نجس می‌شود و باید محل تماس را تطهیر کند. اگر خشک باشد، بهتر است (احتیاط مستحب)، محل تماس را بشوید. 90
آیه‌الله مکارم: اگر دست یا لباس خودش و یا بدن میت مرطوب باشد، نجس می‌شود و باید محل تماس را تطهیر کند.
اگر خشک باشد، بنابر احتیاط واجب، باید محل تماس را بشوید. 91

پرسش 469 . اگر مس میت با دستکش صورت گیرد، باز غسل مس میت لازم است؟

همه مراجع: خیر، غسل واجب نمی‌شود. 92

حکم الکل

پرسش 470 . آیا الکل صنعتی مورد استفاده در آزمایشگاه‌ها و الکلی که در تزریقات و مانند آن به کار می‌رود، نجس است؟

آیات عظام امام، بهجت، خامنه‌ای، صافی و نوری: اگر یقین نداشته باشید که از الکل مست کننده تهیه شده، پاک است. 93

آیات عظام تبریزی، سیستانی، فاضل، مکارم و وحید: خیر، پاک است. 94
تبصره. الکل صنعتی از مایع مست کننده تهیه نمی‌شود بلکه از گازهای اتیل و استیل که از فرآورده‌های نفتی است به دست می‌آید. این الکل آن قدر غلظتش بالا است که باعث مسمومیت می‌شود نه مستی.

پرسش 471 . به طور کلی حکم طهارت و نجاست انواع الکل‌ها چیست؟

آیات عظام امام، بهجت، صافی، فاضل و نوری: هر کدام از این الکل‌ها، اگر اصلشان مایع مست کننده باشد، نجس است. 95

آیات عظام تبریزی و خامنه‌ای: هر کدام از این الکل‌ها، اگر اصلشان مایع مست کننده باشد، بنابر احتیاط واجب نجس است. 96

آیات عظام سیستانی و وحید: تمامی انواع الکل‌ها پاک است. البته اگر اصل آن مایع مست کننده باشد، بنابر احتیاط مستحب نجس است. 97

آیه‌الله مکارم: هر الکلی که به صورت فعلی آن قابل نوشیدن نباشد و باید آن را رقیق کرد، نجس نیست ؛ ولی اگر به

صورت کنونی آن قابل نوشیدن باشد، بنابر احتیاط واجب نجس است. 98

احکام آموزشی

آموزش پزشکی

پرسش 472. در بیمارستان ها و مراکز آموزشی - پزشکی، دانشجویان جهت آموزش به معاینه نواحی مختلف بدن (شکم، سینه، لگن و عورت) بیمار زن می پردازند. با توجه به اینکه این امر يك موضوع آموزشی است که در برنامه پزشکان قرار دارد، حکم آن چیست؟

همه مراجع (به جز تبریزی): اگر فراگیری مسائل پزشکی، در حدی است که حفظ سلامتی و جان بیماران (هر چند در آینده)، متوقف بر آن باشد؛ به مقدار ضرورت و ناچاری جایز است. 99
آیه الله تبریزی: اگر فراگیری مسائل پزشکی، در حدی است که حفظ سلامتی و جان بیماران (هر چند در آینده) و یا حفظ پیشرفت و فرهنگ طب مسلمانان، متوقف بر آن باشد، اشکال ندارد. 100

عکس های آموزشی

پرسش 473. نگاه کردن به عکس های عریان موجود در کتاب های پزشکی - که آموزش آن برای دانشجویان ضروری است - چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد. 101

تشریح جسد مسلمان

پرسش 474. آیا برای آموزش دانشجویان یا کشف مطالب جدید علم پزشکی، تشریح بدن میت مسلمان جایز است؟ همه مراجع (به جز تبریزی): اگر امکان دسترسی به بدن میت غیرمسلمان نباشد و کشف مسائل جدید پزشکی در حدی باشد که نجات جان مسلمان (هر چند در آینده)، متوقف بر آن باشد؛ تشریح بدن میت مسلمان (به مقدار ضرورت) اشکال ندارد. 102

آیه الله تبریزی: اگر نیاز به تشریح است، باید جسد غیرمسلمان را تهیه کنند و تشریح جسد مسلمان جایز نیست. 103

آموزش موسیقی

پرسش 475. حکم آموزش و یادگیری نوازندگی آلات موسیقی چیست؟ همه مراجع (به جز بهجت و صافی): آموزش و یادگیری نوازندگی با آلات مختص [به لهور] جایز نیست و اگر از آلات مشترك باشد، به منظور استفاده مشروع و حلال، اشکال ندارد. 104
آیات عظام بهجت و صافی: آموزش و یادگیری نوازندگی با آلات موسیقی، حرام است. 105

نگاه به استاد

پرسش 476. حکم نگاه به صورت استاد زن، در هنگام تدریس چیست؟ همه مراجع (به جز صافی): اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد. 106
آیه الله صافی: بنابر احتیاط واجب بدون قصد لذت نیز جایز نیست؛ ولی اگر نگاه اتفاقی باشد، اشکال ندارد. 107

استاد بدحجاب

پرسش 477. استاد ما بد حجاب است و حجاب شرعی را رعایت نمی کند و در هنگام نوشتن مطالب روی تخته سیاه، دست و موهای سر او، بیش از اندازه ظاهر می شود؛ تکلیف ما چیست؟ آیات عظام امام، خامنه ای، صافی، فاضل و نوری: نگاه به او - هر چند بدون قصد لذت - اشکال دارد. 108
آیه الله بهجت: نگاه به او - هر چند بدون قصد لذت - جایز نیست. 109
آیات عظام تبریزی، سیستانی، مکارم و وحید: در صورتی که از زنان بی باکی است که اگر او را امر به حجاب کنند، اعتنا نمی کند؛ نگاه به او - بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام - اشکالی ندارد. 110

دختران هم کلاسی

پرسش 478 . با توجه به اینکه کلاس های دانشجویان دختر و پسر، با هم برگزار می شود، ناخودآگاه چشم انسان به دختران نامحرم می افتد ؛ حکم آن چیست؟
همه مراجع: اگر ناخود آگاه و بدون قصد لذت باشد، اشکال ندارد. 111

حرمت تقلب

پرسش 479 . حکم تقلب در امتحان چیست؟
همه مراجع: تقلب در امتحان جایز نیست. 112

تقلب با رضایت

پرسش 480 . اگر طرف مقابل راضی به تقلب از روی نوشته اش باشد، حکم تقلب چگونه است؟
همه مراجع: رضایت شخص مقابل، هیچ تأثیری در حکم ندارد. 113

تقلب در آزمون

پرسش 481 . تقلب در امتحان هایی که برای ورزیدگی و تست دانش آموزان انجام می شود، چه حکمی دارد؟
همه مراجع: تقلب در این نوع امتحانات هر چند حرام نیست ؛ ولی زیان آن به خود شخص باز می گردد ؛ مگر آنکه بگوید: خودم نوشتم که از باب دروغ، حرام می گردد. 114

تقلب در آزمون های استخدامی

پرسش 482 . تقلب در آزمون هایی که جهت استخدام در مشاغل صورت می گیرد، در دستمزدها و حقوق هایی که افراد بعد از تصدی شغل مربوطه دریافت می کنند، ایجاد شبهه می کند یا نه؟
همه مراجع (به جز وحید) : اگر تخصص و مهارت لازم را برای آن کار دارد و مقررات پس از استخدام نیز رعایت شده است ؛ حقوقی که دریافت می کند، اشکال ندارد. 115
آیه الله وحید: استفاده از مزایای آن نهاد، جایز نیست. 116

تقلب آزمون کارشناسی

پرسش 483 . دانشجویی که در خود قدرت ادامه تحصیل در مقطع کارشناسی ارشد را می بیند، چنانچه در امتحان ورودی تقلب کند و علت آن را عدم آماده بودن شرایط روحی و روانی، در آن زمان خاص و اصولاً عدم تبحر در تست زنی قلمداد کند ؛ آیا عمل او جایز است؟
همه مراجع: تقلب در امتحان در هر صورت، جایز نیست. 117

احکام امر به معروف

اهمیت امر به معروف

پرسش 484 . درباره اهمیت امر به معروف و نهی از منکر و ضرورت آن توضیح دهید؟
«كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ» 118 ؛ «شما بهترین امتی بودید که به سود انسان ها آفریده شده اند [؛ چه اینکه] امر به معروف و نهی از منکر می کنید» .
«معروف» آن است که عقل و شرع آن را نیک و خوب بدانند و «منکر» آن است که عقل و شرع آن را ناپسند و بد بدانند. بنابراین آنچه که نیک است - اعم از امور فرهنگی، اعتقادی، اقتصادی، عبادی، اخلاقی، سیاسی، جسمی، روانی و... - معروف است و کلیه آنچه که ناپسند است، مشمول منکر می گردد. پس امر به معروف، به معنای «فرمان دادن به کار خوب» و نهی از منکر، به معنای «باز داشتن از کار بد» است.
بهترین راه برای به دست آوردن مصداق های معروف و منکر، مراجعه به شرع است. بعضی از معروف ها عبارت است از: تقوا، احسان و نیکی، توکل، حسن ظن به خدا، توبه، تلاوت قرآن، شکر خدا، مشورت، دعا، اخلاق نیک، بر دباری، ایستادگی در راه دین، خوف از خدا، انفاق، اندیشیدن و تفکر، عفو و بخشش، فرو بردن خشم، جهاد، نماز، روزه و... بخشی از منکر ها نیز عبارت است از: کفر، نفاق، دوستی با کافران، ظلم و ستم، خیانت به بیت المال، کتمان حق، دین فروشی، بخل، کرنش در برابر دشمن، بد گمانی، دروغ، غیبت، تهمت، ایجاد اختلاف، ریاست طلبی،

حسادت، قطع رحم و... .

فریضه امر به معروف و نهی از منکر، در همه ادیان مطرح بوده است و وجوب آن اختصاص به مسلمانان ندارد. این حکم در میان بنی اسرائیل به چشم می خورد. خداوند در قرآن می فرماید: «اهل کتاب همه یکسان نیستند؛ بلکه پاره ای از آنان به انجام این فریضه می پردازند و از نیکان به شمار می روند». 119 لقمان اجرای این فریضه را به فرزندش سفارش می کند. 120 خداوند به حضرت موسی و هارون دستور می دهد که با زبان نرم، فرعون را نصیحت کنند. 121

امر به معروف و نهی از منکر، از مهم ترین، بهترین و عالی ترین فریضه ها و واجبات اسلامی است؛ به طوری که برخی از فقیهان، آن را از ضروریات دین دانسته اند. در آیات و روایات گوناگونی به آن سفارش شده است و تعبیر زیبایی در آنها به چشم می خورد. حضرت علی (علیه السلام) می فرماید: «تمام کارهای نیک و (حتی) جهاد در راه خدا در برابر امر به معروف و نهی از منکر، همچون آب دهان در برابر دریای پهناوری است». 122 امام باقر (علیه السلام) می فرماید: «بد قومی هستند، قومی که بر امر به معروف و نهی از منکر عیب می گیرند و آن را بی ارزش می پندارند». 123

ذکر چند امر در این زمینه لازم است:

1. این فریضه از تکالیف همگانی است و همه مسلمانان باید آن را پاس بدارند. این چنین نیست که در زمان اقتدار حاکمیت اسلامی، این فریضه تنها بر دوش نیروهای انتظامی و قوه قضاییه و سایر نهادهای دولتی قرار داشته باشد؛ بلکه تك تك آحاد مردم به انجام این فریضه موظف اند. امر به معروف و نهی از منکر، واجب کفایی است و چنانچه عده ای به اجرای آن پردازند و به گسترش معروف و از بین بردن منکر اقدام ورزند، انجام دادن آن از دیگران ساقط می شود.
2. در اجرای فریضه امر به معروف و نهی از منکر، بین زن و مرد تفاوتی نیست و هر دو گروه، در این راستا وظیفه و مسئولیت دارند.
3. یکی از مراتب امر به معروف و نهی از منکر اقدام و برخورد عملی با شخص گناه کار است؛ ولی به فتوای مراجع تقلید، این امر باید 124 با اجازه حاکم شرع و مسئولان حکومت اسلامی انجام گیرد و بدون اجازه آنها جایز نیست. 125
4. این فریضه دارای شرایطی است که بدون فراهم آمدن آنها، انجام دادن آن بر شخص واجب نیست؛ بلکه در برخی موارد نیز حرام است.

مراتب امر به معروف

پرسش 485. مراتب امر به معروف و نهی از منکر کدام است؟

مراتب امر به معروف و نهی از منکر عبارت است از:

1. انکار قلبی،
2. انکار زبانی،
3. اقدام عملی.

شرایط امر به معروف

پرسش 486. شرایط امر به معروف و نهی از منکر کدام است؟

1. آمر و ناهی باید معروف و منکر را بشناسد.
2. احتمال دهد امر و نهی او تأثیر دارد.
3. امر و نهی مفسده ای (ضرر جانی، مالی مهم و آبرویی) نداشته باشد.
4. تارك معروف و عامل منکر، بر ادامه شیوه خود اصرار داشته باشد.

پرسش 487. آیا بر کسی که از احکام شرعی و راه و روش امر به معروف آگاهی ندارد، امر به معروف واجب است؟

همه مراجع: خیر واجب نیست؛ ولی باید شرایط و مسائل امر به معروف را یاد بگیرد تا دچار اشتباه نگردد. 126

موارد امر به معروف

پرسش 488. از نظر شرعی امر به کدام يك از معروف ها و نهی از کدام يك از منکرها واجب است؟

آیات عظام امام، بهجت، مکارم، فاضل، خامنه‌ای و نوری: در واجبات و محرمات، امر و نهی واجب و در مستحبات و مکروهات، امر و نهی مستحب است. 127

آیات عظام تبریزی، سیستانی، صافی و وحید: در واجبات و محرمات امر و نهی واجب و در مستحبات امر مستحب است. 128

وظیفه امر به معروف

پرسش 489. اگر کسی عملی را مرتکب شود که مرجع تقلید شخص دیگری آن را حرام می‌داند؛ ولی به نظر مرجع تقلید خودش جایز است؛ آیا باید او را از آن عمل نهی کند؟
همه مراجع: خیر، نهی از منکر در این مورد واجب نیست. 129

پرسش 490. آیا کسی که خودش به معروف عمل نمی‌کند و مرتکب گناه می‌شود؛ حق دارد دیگران را امر و نهی کند؟

همه مراجع: آری، بر او هم واجب است که با تحقق شرایط، امر به معروف و نهی از منکر کند. البته باید بداند که اگر بخواهد سخنش در قلب دیگران جای گیرد و تأثیر بگذارد، با عمل و رفتار خود می‌تواند، به این هدف دست یابد. 130

امر به معروف فامیل

پرسش 491. برخی از بستگان و خویشاوندان ما به طور کلی به نماز و روزه و سایر واجبات توجهی ندارند و اموالشان نیز حرام و یا مشکوک است و هیچ‌گونه نصیحت و موعظه‌ای در آنها اثر نمی‌کند؛ آیا معاشرت با آنان جایز است؟

همه مراجع: معاشرت با آنان اشکال ندارد؛ به ویژه اگر باعث هدایت آنان بشود و تا هنگامی که یقین ندارید غذای مورد استفاده، از مال حرام است، تصرف در آن جایز است. 131

وظیفه نیروی انتظامی

پرسش 492. در زمان حکومت اسلامی، اگر نیروی انتظامی در برخورد با مفسد اجتماعی از خود جدیت نشان ندهد، وظیفه مردم چیست؟ آیا باید بر اساس فریضه امر به معروف و نهی از منکر اقدام کنند؟
همه مراجع (به جز بهجت): بر همه مکلفان، امر به معروف و نهی از منکر واجب است و اگر نیروی انتظامی به این فریضه عمل نکند، تکلیف از دیگران ساقط نمی‌شود؛ بلکه با فراهم بودن شرایط آن، بر سایرین نیز واجب است البته چنانچه نیاز به اقدام و برخورد فیزیکی باشد، این امر بدون اجازه حاکم شرع جایز نیست. 132
آیه‌الله بهجت: بر همه مکلفان، امر به معروف و نهی از منکر واجب است و اگر نیروی انتظامی به این فریضه عمل نکند، تکلیف از دیگران ساقط نمی‌شود؛ بلکه با فراهم بودن شرایط آن، بر سایرین نیز واجب است. در جایی که منجر به جراحت بشود، نهی از منکر جایز نیست و اجازه مجتهد جامع شرایط نیز بنا بر احتیاط واجب کفایت نمی‌کند. 133

منکرات مجلس عروسی

پرسش 493. گاهی در عروسی‌ها به پخش نوارهای موسیقی - که بعضی از آنها از صدا و سیما هم پخش می‌شود - می‌پردازند؛ آیا نیروی انتظامی و یا بسیج و یا نهاد دیگری، می‌تواند آنها را از این عمل باز دارند و نهی از منکر کنند؟

همه مراجع: اگر از نوع موسیقی حرام باشد، گوش دادن به آن جایز نیست و نهادهای یاد شده وظیفه دارند ارشاد و نهی از منکر کنند و صرف پخش شدن آن از رسانه صدا و سیما، دلیلی بر جواز آن نیست؛ ولی صداهای مشکوک اشکال ندارد. 134

موسیقی خوابگاه دانشجویی

پرسش 494. با کسانی که در خوابگاه‌های دانشجویی به موسیقی‌های مبتذل گوش می‌دهند، چه باید کرد؟
همه مراجع: اگر احتمال تأثیر می‌دهید - در صورت فراهم بودن سایر شرایط - باید به او تذکر دهید و یا در صورت امکان، مسئولان امر را مطلع سازید. 135

امر به معروف بدحجاب

پرسش 495 . وظیفه مردم در قبال بدحجابی و مفساد موجود در جامعه چیست؟
همه مراجع: وظیفه هر فردی امر به معروف و نهی از منکر است؛ ولی باید به شرایط و مراتب آن توجه داشته باشد. 136

امر به معروف دانشجویان

پرسش 496 . در دانشگاه‌ها، روابط پسر و دختر غوغا می‌کند؛ وظیفه ما نسبت به آنان چیست؟
همه مراجع: بر هر فردی واجب است، ضمن دوری از ابتلا به مفساد، در صورت تمکن و تحقق شرایط نهی از منکر، به این فریضه اقدام کند. 137

سختی امر به معروف

پرسش 497 . بعضی از گناهان (مانند بدحجابی و...) به حدی است که اگر بخواهم تمام وقت را برای آن سپری کنم، باز هم نمی‌توانم به تکلیف خود عمل کنم و از کار و زندگی می‌افتم؛ در این صورت تکلیف چیست؟
همه مراجع: امر به معروف و نهی از منکر، تا جایی که باعث ضرر مالی قابل توجه یا سختی و اختلال در زندگی نشود، واجب است. 138

نگاه به نامحرم

پرسش 498 . هر گاه نهی از منکر باعث نگاه به زنان بی‌موالات و آرایش کرده شود، آیا باز هم واجب است؟
همه مراجع: نهی از منکر، ملازم با نگاه کردن نیست و نگاه‌های قهری و اتفاقی، اشکال ندارد. 139

تجسس در خوابگاه

پرسش 499 . برای اینکه اطلاع پیدا کنیم که در اتاق خوابگاه‌ها، گناه (نه توطئه بر ضد نظام) انجام می‌شود یا نه، آیا جایز است تفحص کنیم؟
همه مراجع: خیر، این کار حرام است. 140

نجاست فرش

پرسش 500 . اگر فرش کسی نجس باشد و ببیند دیگران با پای مرطوب بر آن قدم می‌گذارند، تکلیف چیست؟
آیات عظام امام، خامنه‌ای، صافی، فاضل و نوری: لازم نیست به آنان بگوید. 141
آیه‌الله بهجت: خیر، لازم نیست به او بگوید؛ مگر اینکه با او طوری معاشرت داشته باشد که اگر نگوید، لوازم مشترك بین آن دو نجس خواهد شد. 142
آیه‌الله تبریزی: اگر در معرض این باشد که نجاست به خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها سرایت کند، باید به آنان بگوید. 143
آیه‌الله سیستانی: اگر او باعث این امر شده باشد، با دو شرط باید به وی بگوید: یکی اینکه در معرض این باشد که نجاست به خوردنی‌ها و آشامیدنی‌های او سرایت کند و دیگر آنکه احتمال بدهد آنان به گفته او ترتیب اثر می‌دهند؛ ولی اگر بداند ترتیب اثر نمی‌دهند، گفتن لازم نیست. 144
آیه‌الله مکارم: بنابر احتیاط به آنان بگوید. 145
آیه‌الله وحید: اگر او باعث این امر شده و در معرض این باشد که نجاست به خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها سرایت کند، باید به آنان بگوید. 146

امر به معروف پدر و مادر

پرسش 501 . اگر پدر و مادر انسان مرتکب گناه شوند، آیا نهی از منکر آنان بی‌احترامی محسوب نمی‌شود؟
همه مراجع: خیر، نهی از منکر آنان - با فراهم بودن شرایط آن - بر فرزند واجب است. البته سعی کند این کار را با سخن نرم و اخلاق نیک، انجام دهد و این امر، بی‌احترامی به آنان محسوب نمی‌شود و اگر تأثیر نکرد، وظیفه دیگری ندارد. 147

تکرار امر به معروف

پرسش 502 . در فریضه امر به معروف و نهی از منکر، آیا يك بار تذکر دادن کافی است، یا باید چندین بار تکرار کند؟

همه مراجع: اگر در تکرار تذکر، احتمال اثر می‌دهد، باید تکرار کند. 148

نهی غذای نجس

پرسش 503. اگر انسان ببیند کسی چیز نجسی را می‌خورد، آیا لازم است به او بگوید؟
همه مراجع (به جز بهجت): خیر، لازم نیست به او بگوید. 149
آیه‌الله بهجت: خیر، لازم نیست به او بگوید؛ مگر اینکه با او طوری معاشرت داشته باشد که اگر نگوید، لوازم مشترك بین آن دو نجس می‌شود. 150

فضله موش

پرسش 504. اگر صاحب خانه در بین غذا خوردن، بفهمد غذا نجس است (مانند دیدن فضله موش در غذا)، آیا لازم است به میهمانان بگوید؟
همه مراجع (به جز سیستانی و مکارم): آری، باید به آنان بگوید. 151
آیه‌الله سیستانی: اگر احتمال دهد میهمانان به گفته او ترتیب اثر می‌دهند، باید به آنان بگوید؛ ولی اگر بداند ترتیب اثر نمی‌دهند، گفتن لازم نیست. 152
آیه‌الله مکارم: بنابر احتیاط واجب، باید به آنان بگوید. 153

دروغ مصلحتی

پرسش 505. دروغ مصلحتی چه حکمی دارد؟
همه مراجع: «دروغ مصلحتی» به معنای رایج نزد مردم - که در واقع «دروغ منفعتی» است - حرام است. موارد جواز دروغ در اسلام مشخص است؛ از جمله آنها وجود مصلحت اهم (مثل حفظ جان مؤمن و یا رفع نزاع بین دو مسلمان) است. 154

حکم غیبت

پرسش 506. کسی که از شخصی غیبت کرده یا شنیده است، آیا باید رضایت فرد غیبت شده را به دست آورد؟
همه مراجع (به جز بهجت): خیر، کسب رضایت او واجب نیست؛ ولی باید از این گناه توبه کند. 155
آیه‌الله بهجت: آری باید رضایت او را جلب کند، مگر اینکه عزت و آبروی او را نزد کسانی که پیش آنان غیبت کرده، اعاده نماید و اگر امکان رضایت و یا دسترسی به او نباشد، باید برای او استغفار کرد. 156

موارد غیبت

پرسش 507. کسی که عیب ظاهری دارد (مثلاً قدش کوتاه است)، آیا می‌توان پشت سر او این عیب را گفت؟
همه مراجع: بیان صفات ظاهری و آشکار شخصی که همه از آن آگاهی دارند - اگر قصد هتک و تحقیر و مسخره کردن او را نداشته باشد - اشکال ندارد. 157

غیبت استاد

پرسش 508. غیبت در مسائلی که اگر درباره آن صحبت نشود، حل نمی‌گردد (مثلاً درباره استادی که خوب درس نمی‌دهد)، چه حکمی دارد؟
همه مراجع: بیان نقاط ضعف استاد، نزد مسئولان و یا در مقام مشورت، اشکال ندارد. به طور کلی در مواردی که مصلحت غیبت، اهم از مفسده آن باشد، غیبت حرام نیست. 158

قطع رحم

پرسش 509. خویشاوندانی که قطع رحم با آنان جایز نیست، چه کسانی‌اند؟
همه مراجع: ارحام کسانی‌اند که در مراتب ارث واقع می‌شوند؛ مانند: پدر، مادر، برادر، خواهر و فرزندان آنان و نیز عمو، عمه، خاله، دایی و فرزندان آنان. 159

پرسش 510. اگر برادر یا سایر نزدیکان فرد به وظایف دینی (نماز، روزه، خمس و...) عمل نمی‌کنند و به تذکر هم گوش نمی‌دهند، آیا می‌تواند رفت و آمد با آنان را قطع کند؟

همه مراجع (به جز امام): خیر، نمی‌تواند به این بهانه، صله رحم را ترك کند؛ مگر آنکه قطع رابطه (به طور موقت) باعث تأثیر و بیداری او گردد. در این صورت از باب نهی از منکر لازم است. 160
امام: خیر، بکوش با رفت و آمد او را ارشاد کند و از قطع رحم در هر حال اجتناب ورزد. 161

صله رحم

پرسش 511. صله رحم به چه چیز تحقق می‌یابد؟ آیا رفت و آمد با خویشاوندان واجب است؟
همه مراجع: صله رحم، منحصر به رفت و آمد با خویشاوندان نیست؛ بلکه این عمل با هدیه دادن، میهمانی کردن، پیغام فرستادن، تماس تلفنی، سلام کردن و... نیز تحقق می‌یابد. پس همین اندازه که قطع رحم نشود، کافی است. 162

لباس شهرت

پرسش 512. منظور از لباس شهرت چه نوع لباسی است؟
همه مراجع (به جز سیستانی و مکارم): لباس شهرت، لباسی است که پوشیدن آن برای شخص - به جهت جنس پارچه، رنگ، کیفیت دوخت و یا مندرس بودنش - معمول نبوده و خلاف شأن او به حساب آید؛ به طوری که اگر آن را در برابر مردم بپوشد، توجه آنان را به خود جلب کرده و انگشت‌نما می‌شود. 163
آیه‌الله مکارم: لباس شهرت، لباسی است که جنبه ریاکاری دارد و شخص می‌خواهد به وسیله آن، مثلاً به زهد و ترك دنیا مشهور شود؛ خواه از جهت پارچه یا رنگ آن باشد و یا دوخت آن. اما اگر واقعا قصدش ساده پوشیدن است و جنبه ریاکاری ندارد؛ نه تنها جایز بلکه عملی شایسته است. 164
آیه‌الله سیستانی: منظور لباسی است که مؤمن را به صورتی زشت و نامناسب درآورد. 165

پوشیدن لباس شهرت

پرسش 513. حکم پوشیدن لباس شهرت را بیان کنید؟
آیات عظام امام، خامنه‌ای، فاضل و نوری: پوشیدن لباسی که موجب شهرت و انگشت‌نمایی شود، بنابر احتیاط واجب حرام است. 166
آیات عظام بهجت، صافی و وحید: پوشیدن لباسی که موجب شهرت و انگشت‌نمایی شود، حرام است. 167
آیات عظام تبریزی و سیستانی: پوشیدن آن حرام نیست؛ مگر آنکه موجب هتك حرمت و خواری شخص شود. 168
آیه‌الله مکارم: پوشیدن لباسی که جنبه ریاکاری دارد و شخص می‌خواهد به وسیله آن، مثلاً به زهد و ترك دنیا مشهور شود، بنابر احتیاط واجب حرام است؛ خواه از جهت پارچه یا رنگ آن باشد و یا دوخت آن. اما اگر واقعا قصد او ساده پوشیدن است و جنبه ریاکاری ندارد؛ نه تنها جایز، بلکه عملی شایسته است. 169
تبصره. پوشیدن هر لباسی که موجب هتك حرمت و خواری شخص شود، به فتوای همه مراجع حرام است.

لباس جنس مخالف

پرسش 514. پوشیدن لباس زنانه برای مردان و بالعکس چه حکمی دارد؟
آیات عظام امام و بهجت: بنابر احتیاط واجب، پوشیدن لباس مختص به جنس مخالف، جایز نیست. 170
آیات عظام تبریزی، خامنه‌ای، صافی، فاضل و وحید: بنابر احتیاط واجب پوشیدن لباس مختص به جنس مخالف، در صورتی که آن را زنی و پوشش خود قرار دهد، جایز نیست. 171
آیه‌الله سیستانی: بنابر احتیاط واجب، پوشیدن لباس مختص به جنس مخالف، اگر او را به آن صورت در آورد، جایز نیست. 172
آیه‌الله مکارم: پوشیدن لباس جنس مخالف، اگر مفسده خاصی بر آن مترتب نشود، اشکال ندارد. 173
آیه‌الله نوری: بنا بر احتیاط واجب، پوشیدن لباس مختص به جنس مخالف، جایز نیست؛ مگر آنکه انگیزه عقلائی و مصلحت مهم‌تری در بین باشد. 174

لباس منزل

پرسش 515. آیا در حرمت پوشیدن لباس جنس مخالف، تفاوتی بین پوشیدن آن در خانه و بیرون از آن دارد؟
آیات عظام امام و بهجت: خیر، بنابر احتیاط واجب پوشیدن آن جایز نیست. 175
آیات عظام تبریزی، خامنه‌ای، صافی، فاضل و وحید: تا زمانی که لباس جنس مخالف را به عنوان زنی (لباس و پوشش) خود قرار نداده باشد، اشکال ندارد. 176

آیه‌الله سیستانی: اگر او را به صورت جنس مخالف در آورد، بنابر احتیاط واجب پوشیدن آن جایز نیست. 177
آیه‌الله مکارم: اگر مفسده خاصی بر آن مترتب نشود، پوشیدن آن اشکال ندارد. 178
آیه‌الله نوری: اگر از پوشیدن آن انگیزه عقلایی دارد و مصلحت مهم‌تری در بین است، اشکال ندارد. 179

پوشیدن دمپایی

پرسش 516 . آیا پوشیدن دمپایی زنان برای مردان و بالعکس اشکال دارد؟
همه مراجع (به جز امام و بهجت): خیر، اشکال ندارد (اگر باعث مفسده نشود). 180
آیات عظام امام و بهجت: اگر مختص به زن یا مرد باشد، بنابر احتیاط واجب پوشیدن آن برای دیگری جایز نیست. 181
تبصره. اگر در موردی پوشیدن دمپایی مختص به جنس مخالف، به عنوان زی و لباس قرار گیرد (مانند پوشیدن آن در بیرون از منزل)، در این صورت پوشیدن آن اشکال دارد.

ریش تراشی

پرسش 517 . تراشیدن ریش تمام صورت، با ماشین یا تیغ چه حکمی دارد؟
همه مراجع (به جز بهجت و صافی): تراشیدن ریش - خواه با تیغ باشد یا ماشین - بنابر احتیاط واجب حرام است. 182
آیات عظام بهجت و صافی: تراشیدن ریش حرام است. 183

ریش نوجوان

پرسش 518 . آیا تراشیدن موهای کم صورت، به منظور رشد و پر پشت شدن آن، اشکال دارد؟
همه مراجع: اگر موهای صورت کم باشد و صدق ریش بر آن نکند، تراشیدن آن مانعی ندارد. 184

مسخره ریش

پرسش 519 . اگر انسان برای اینکه توهین مردم را نشنود، ریشش را بزند؛ چه حکمی دارد؟
همه مراجع: گذاشتن ریش برای مسلمانی که به دینش اهمیت می‌دهد، باعث خواری و سرشکستگی نیست و با مسخره کردن دیگران، احکام الهی عوض نمی‌شود؛ مگر آنکه باعث حرج بشود و تحمل آن غیرممکن باشد. 185

ریش پروفوسوری

پرسش 520 . آیا گذاشتن ریش پروفوسوری کفایت می‌کند؟
همه مراجع (به جز تبریزی و مکارم): خیر، کفایت نمی‌کند و حکم تراشیدن تمام آن را دارد. 186
آیات عظام تبریزی و مکارم: اگر چانه و اطراف آن (یک چهارم صورت) تراشیده نشود، به طوری که در وقت مواجهه صدق ریش کند، کفایت می‌کند. 187

وسایل قمار

پرسش 521 . اگر بعضی از وسیله‌های بازی، در شهری از آلات قمار محسوب شود؛ ولی در شهر دیگر این طور نباشد، آیا بازی با آنها جایز است؟
آیات عظام امام، بهجت، تبریزی، صافی، نوری و وحید: اگر تنها در بعضی شهرها نیز از آلات قمار محسوب شود، بازی با آن جایز نیست. 188
آیات عظام سیستانی، فاضل و مکارم: اگر در عرف محل (شهر) از آلات قمار محسوب شود، بازی با آن جایز نیست و در غیر این صورت اشکال ندارد. 189
آیه‌الله خامنه‌ای: اگر این وسیله‌ها در یکی از دو شهر، از آلات قمار محسوب شود و در گذشته نیز در هر دو مکان از آلات قمار بوده، بازی با آنها حرام است. 190

بازی رایانه

پرسش 522 . بازی قمار، به صورت تک نفره با رایانه چه حکمی دارد؟
همه مراجع (به جز بهجت، سیستانی، فاضل و مکارم): بازی با آلات قمار جایز نیست؛ خواه طرف مقابل، شخص

باشد یا رایانه. 191
آیات عظام بهجت و سیستانی: بنابر احتیاط واجب جایز نیست. 192
آیات عظام فاضل و مکارم: اگر طرف دیگر رایانه باشد اشکال ندارد. 193

بازی شطرنج

پرسش 523. بازی با شطرنج، بدون برد و باخت و به منظور تقویت فکر و حافظه، چه حکمی دارد؟
آیات عظام امام، تبریزی، خامنه‌ای، فاضل، مکارم و نوری: اگر (واقعاً) در نظر عرف از آلت قمار بودن خارج شده باشد، بازی با آن اشکال ندارد. 194
آیات عظام بهجت و وحید: اگر بدون برد و باخت باشد، بنابر احتیاط واجب جایز نیست و این احتیاط بسیار شدید است. 195
آیات عظام سیستانی و صافی: بازی با شطرنج حرام است و انگیزه یاد شده، هیچ تأثیری در حکم ندارد و باعث جواز آن نمی‌گردد. 196

پرسش 524. اگر برای مقاد ثابت شود که شطرنج در زمان حاضر آلت قمار بودن خود را از دست داده است، بازی با آن بدون برد و باخت، چه حکمی دارد؟
همه مراجع (به جز بهجت و صافی): اگر احراز شود که از نظر عرف، آلت قمار بودن خود را از دست داده است، بازی با آن اشکال ندارد. 197
آیه‌الله بهجت: بازی با شطرنج، اگر بدون برد و باخت باشد، بنابر احتیاط واجب جایز نیست و این احتیاط بسیار شدید است. 198
آیه‌الله صافی: بازی با شطرنج، در هر حال حرام است. 199

جوایز ورزشی

پرسش 525. آیا در بازی‌های ورزشی، تعیین جایزه از سوی شخص یا گروه دیگر (غیر از مسابقه دهندگان) اشکال دارد؟
همه مراجع: در فرض یاد شده، اشکال ندارد. 200

شرط بندی

پرسش 526. آیا هر بازی که در آن برد و باخت و شرط بندی انجام گیرد، حرام است؟
همه مراجع: هر نوع بازی که به صورت برد و باخت و شرط بندی باشد، حرام است؛ مگر در مسابقه تیراندازی و اسب سواری. 201

تخت نرد

پرسش 527. حکم بازی با تخت نرد را بیان کنید؟
آیات عظام امام، تبریزی، خامنه‌ای، فاضل و مکارم: اگر از آلات قمار محسوب شود بازی با آن هر چند بدون برد و باخت حرام است. 202
آیات عظام بهجت و وحید: بازی با نرد، اگر به صورت برد و باخت باشد، حرام است و بدون آن بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. 203
آیات عظام سیستانی، صافی و نوری: حرام است. 204

بازی با ورق

پرسش 528. بازی ورق و یا پاسور چه حکمی دارد؟
آیات عظام امام، تبریزی، خامنه‌ای، صافی، نوری و وحید: بازی با آلات قمار - هر چند بدون برد و باخت - حرام است. 205
آیات عظام بهجت و مکارم: اگر به صورت برد و باخت باشد، حرام است و اگر بدون آن باشد، بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. 206
آیه‌الله سیستانی: اگر به صورت برد و باخت باشد، حرام است و اگر بدون برد و باخت و شرط بندی باشد؛ چنانچه

در عرف محل (شهر) از آلات قمار شناخته شود، بنا بر احتیاط واجب بازی و این جایز نیست. 207
آیه‌الله فاضل: اگر در عرف از آلات قمار بودن خارج شده باشد و برد و باختی در کار نباشد اشکال ندارد. 208

بیلیارد

پرسش 529 . با توجه به رواج بیلیارد در سطح جامعه و تمایل بعضی مراکز آموزش عالی به استفاده از آن، لطفاً نظر مراجع عظام تقلید را در این خصوص بیان کنید؟
آیات عظام امام، تبریزی، خامنه‌ای، صافی، فاضل، مکارم و نوری: اگر در نظر عرف وسیله قمار شناخته شود، بازی با آن جایز نیست؛ هر چند بدون برد و باخت باشد. 209
آیه‌الله بهجت: بازی با بیلیارد جایز نیست. 210
آیه‌الله سیستانی: اگر در نظر عرف محل، وسیله قمار شناخته شود، با برد و باخت حرام است و بنا بر احتیاط واجب، بدون برد و باخت هم جایز نیست. 211
آیه‌الله وحید: اگر در نظر عرف وسیله قمار شناخته شود، با برد و باخت حرام است و بنا بر احتیاط واجب، بدون برد و باخت هم جایز نیست. 212

نگهداری وسایل قمار

پرسش 530 . حکم نگهداری آلات قمار را بیان کنید؟
همه مراجع (به جز تبریزی و وحید): نگهداری آلات قمار، جایز نیست و باید آنها را از بین برد. 213
آیات عظام تبریزی و وحید: بنا بر احتیاط واجب، نگهداری آلات قمار، جایز نیست و باید آنها را از بین برد. 214

مجسمه سازی

پرسش 531 . ساختن مجسمه انسان یا حیوان، به صورت نیم تنه و یا برجسته روی دیوار چه حکمی دارد؟
آیات عظام امام، بهجت، سیستانی، فاضل، مکارم و وحید: تفاوتی بین مجسمه کامل و ناقص نیست و هر دو اشکال دارد. 215
آیات عظام تبریزی، خامنه‌ای و صافی: ساختن مجسمه آنها به صورت ناقص، اشکال ندارد. 216
آیه‌الله نوری: ساختن مجسمه در صورتی که برای هدف عقلائی باشد و اسراف محسوب نشود، جایز است و در این امر، تفاوتی بین مجسمه کامل و ناقص نیست. 217

خرید و فروش مجسمه

پرسش 532 . حکم خرید و فروش و نگه داری مجسمه جاندار چیست؟
همه مراجع (به جز صافی و مکارم): خرید و فروش و نگه داری آن اشکال ندارد. 218
آیه‌الله مکارم: خرید و فروش آن اشکال دارد و سزاوار آن است که از نگه داری آن، خودداری شود. 219
آیه‌الله صافی: بنا بر احتیاط واجب، خرید و فروش و نگه داری آن، جایز نیست. 220

حکم کاریکاتور

پرسش 533 . کشیدن کاریکاتور اشخاص، در صورتی که موجب استهزا و هتک آنان شود، چه حکمی دارد؟
همه مراجع: به طور کلی استهزا و هتک حرمت مؤمن، حرام است. 221

شرب شراب

پرسش 534 . حکم شراب از نظر حرمت و نجاست چیست؟ آیا تفاوتی بین کم و زیاد آن نیست؟
همه مراجع: شراب، نجس و خوردن آن حرام است. تفاوتی بین کم و زیاد آن نیست و نوشیدن يك قطره آن نیز حرام است. این کار از گناهان بزرگ محسوب می‌شود؛ هر چند شخص را مست نکند. 222

پرسش 535 . آیا هر مایع مست کننده، نوشیدن آن گناه است و باعث جاری شدن حد می‌گردد؟
همه مراجع: آری، اگر مایع مست کننده است، نوشیدن آن حرام و از گناهان بزرگ است و هر کس مرتکب شود، حد بر او جاری می‌شود. 223

شرب مایع مسکر

پرسش 536. آیا هر مایعی که مست کننده باشد، نجس و نوشیدن آن حرام است؟ آیات عظام امام، بهجت، صافی، فاضل و نوری: اگر اصل آن هم مایع بوده، نجس است؛ ولی نوشیدن آن در هر حال حرام است. 224

آیات عظام تبریزی و خامنه‌ای: اگر اصل آن هم مایع بوده، بنابر احتیاط واجب نجس است؛ ولی نوشیدن آن در هر حال حرام است. 225

آیات عظام سیستانی و وحید: اگر اصل آن هم مایع بوده، بنابر احتیاط مستحب نجس است؛ ولی نوشیدن آن در هر حال حرام است. 226

آیه‌الله مکارم: بنابر احتیاط واجب نجس است، هر چند اصل آن هم مایع نبوده باشد؛ ولی نوشیدن آن در هر حال حرام است. 227

تبصره. اگر مایع مست کننده از مخلوط کردن یک چیز جامد (مانند بنگ و حشیش) با محلول آب تهیه شود، نجس نیست؛ هر چند این محلول مست کننده باشد (چون اصل آن مایع نبوده است)؛ ولی استعمال آن حرام است.

احکام منزل

نظافت و پاکیزگی

پرسش 537. آیا درباره نظافت و پاکیزگی آیه‌ای وجود دارد؟ در قرآن مجید می‌خوانیم: «وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ» 228؛ «و خداوند کسانی را که خواهان پاکی اند دوست می‌دارد». اسلام دین پاکی و پاکیزگی است. طهارت از این رو احکام و قوانینش بر این اساس تنظیم شده است و به عنوان بخشی از ایمان شمرده شده است. همچنان که پلیدی و پلشتی بسیاری از نجاسات، نزد بشر فطری و ذاتی است و طبع او از آن تنفر دارد. البته بعضی از پدیده‌ها وجود دارند که نجاست آن مخفی است و انسان به راحتی نمی‌تواند به آنها پی ببرد و چه بسا آنها را پاک می‌داند؛ ولی دین اسلام نجاست آنها را گوشزد کرده است (مانند نجاست سگ، خوک و شراب). از سوی دیگر این دین برای پاک گرداندن نجاسات، برنامه و دستورات خاصی دارد. گفتنی است با توجه به اینکه عموم مردم در شبانه روز با مسائل طهارت و نجاست سر و کار دارند، دین اسلام احکام این باب را بسیار آسان و منطبق با فطرت بشری تشریح کرده و جست و جو و تحقیق و دقت نظر را لازم نشمرده است. حتی در مواردی شخص را از دقت زیاد و وسواس بر حذر و منع کرده است؛ زیرا وسواس در طهارت و نجاست، شخص را دچار بیماری روحی و افسردگی نموده، زندگی را بر خودش تلخ می‌کند. تردیدی نیست که خداوند راضی به رنج و عذاب او و اطرافیانش نیست. به منظور آگاهی بیشتر در این باره، برخی از احکام خانه را مورد توجه قرار می‌دهیم.

شستن نجس

پرسش 538. اگر چیزی به بول، نجس شود چگونه با آب قلیل پاک می‌شود؟ همه مراجع (به جز بهجت، سیستانی و صافی): اگر از قبیل بدن و چیزهای سفت است (که آب در آن نفوذ نمی‌کند) پس از برطرف شدن عین نجاست (خواه با آب یا وسیله دیگر)، باید دو بار شسته شود و اگر از قبیل لباس و فرش و مانند اینها است، باید بعد از هر بار شستن فشار داده شود تا غساله آن بیرون آید. 229

آیات عظام بهجت و صافی: پس از برطرف کردن عین نجاست، یک مرتبه با آب شسته شود کفایت می‌کند و در لباس و فرش و مانند آن، فشار یا حرکت دادن لازم است. 230

آیه‌الله سیستانی: اگر آن چیز لباس و بدن باشد، پس از برطرف شدن عین نجاست (خواه با آب یا وسیله دیگر)، باید دو بار شسته شود و اگر غیر آن باشد، یک مرتبه با آب شسته شود کفایت می‌کند. در هر حال در لباس و فرش و مانند آن، فشار یا حرکت لازم است. 231

تبصره. غساله آبی است که در وقت شستن و بعد از آن، از آن چیزی که شسته می‌شود خود به خود یا به وسیله فشار و مانند آن، جدا می‌شود.

پرسش 539. اگر چیزی به بول، نجس شود چگونه با آب کر (مانند آب لوله‌کشی) پاک می‌شود؟ آیات عظام امام، خامنه‌ای، فاضل و نوری: پس از برطرف کردن عین نجاست یک مرتبه با آب شسته شود، کفایت

می‌کند و در لباس و فرش و مانند آن، بنا بر احتیاط واجب باید آن را فشار یا حرکت داد، تا غسل آن بیرون آید. 232
آیه‌الله تبریزی: پس از برطرف کردن عین نجاست باید دو مرتبه با آب شسته شود و در لباس و فرش و مانند آن فشار
یا حرکت دادن لازم است. 233
آیه‌الله سیستانی: پس از برطرف کردن عین نجاست، باید دو مرتبه با آب شسته شود و در لباس و فرش و مانند آن،
فشار یا حرکت دادن لازم نیست. 234
آیه‌الله صافی: پس از برطرف کردن عین نجاست یک مرتبه با آب شسته شود، کفایت می‌کند و در لباس و فرش و
مانند آن، فشار یا حرکت دادن لازم نیست. 235
آیات عظام مکارم و وحید: پس از برطرف کردن عین نجاست، یک مرتبه با آب شسته شود کفایت می‌کند و در لباس و
فرش و مانند آن، باید آن را فشار یا حرکت داد تا غسل آن بیرون آید. 236
تبصره. اگر عین نجاست با همان شستن مرتبه اول از بین برود و بعد از آن آب استمرار داشته باشد، آن چیز پاک
می‌شود و نیاز به شستن بار دوم نیست؛ مگر بنا بر فتوای کسانی که دو بار شستن را لازم می‌شمارند.

پرسش 540. اگر چیزی به غیربول، (مانند خون) نجس شود چگونه با آب قلیل پاک می‌شود؟
همه مراجع: اگر از قبیل بدن و چیزهای سفت است (که آب در آن نفوذ نمی‌کند)، پس از برطرف شدن عین نجاست
(خواه با آب یا وسیله دیگر)؛ یک مرتبه شستن، پاک می‌شود و اگر از قبیل لباس و فرش و مانند اینها است باید فشار
داده شود تا غسل آن بیرون آید. 237

پرسش 541. اگر چیزی به غیربول، (مانند خون) نجس شود چگونه با آب کر (مانند آب لوله‌کشی) پاک می‌شود؟
آیات عظام امام، خامنه‌ای، فاضل و نوری: پس از برطرف کردن عین نجاست، یک مرتبه با آب شسته شود کفایت
می‌کند و در لباس و فرش و مانند آن، بنا بر احتیاط واجب باید آن را فشار یا حرکت داد، تا غسل آن بیرون آید. 238
آیات عظام بهجت، سیستانی و صافی: پس از برطرف کردن عین نجاست یک مرتبه با آب شسته شود کفایت می‌کند و
در لباس و فرش و مانند آن، فشار یا حرکت دادن لازم نیست. 239
آیات عظام تبریزی، مکارم و وحید: پس از برطرف کردن عین نجاست یک مرتبه با آب شسته شود کفایت می‌کند و در
لباس و فرش و مانند آن، باید آن را فشار یا حرکت داد تا غسل آن بیرون آید. 240
تبصره. اگر عین نجاست با همان شستن مرتبه اول از بین برود، آن چیز پاک می‌شود و نیاز به شستن بار دوم نیست؛
مگر بنا بر فتوای کسانی که دوبار شستن را لازم می‌شمارند.

رنگ نجاست

پرسش 542. اگر بعد از شستن لباس، رنگ نجاست روی آن باقی باشد، آیا هنوز نجس است؟
همه مراجع: خیر، پاک است.

کف صابون

پرسش 543. آیا آبی که کف صابون دارد، می‌تواند چیز نجس را پاک کند؟
همه مراجع: آری، آب با کف صابون مضاف محسوب نمی‌شود. 241

ماشین لباس شویی

پرسش 544. آیا لباس شویی اتوماتیک که چند بار لباس را می‌شوید، می‌تواند لباس نجس را پاک کند؟
آیات عظام امام و نوری: اگر بعد از برطرف شدن عین نجاست، یک مرتبه با آب لوله‌کشی یا دو مرتبه با آب قلیل
می‌شوید، پاک می‌کند. 242
آیه‌الله بهجت: اگر عین نجاست را برطرف کند و آب متصل به لوله در داخل ماشین لباس شویی، به لباس‌ها و تمامی
قسمت‌های داخل ماشین برسد، پاک می‌کند. 243
آیه‌الله تبریزی: اگر هنگام چرخیدن ماشین لباس شویی برای شستن لباس، آب آن به اطراف داخل آن در بار اول پاشیده
شود، باید آب کر در بار دوم، تمام جاهایی را که نجس شده، فرا بگیرد و لباس هم در حال اتصال به آب لوله‌کشی
شسته شود و پس از آن غسل خارج شود، تا لباس پاک گردد. 244
آیات عظام سیستانی و مکارم: اگر عین نجاست را برطرف کند، پاک می‌کند؛ خواه در حال شستن لباس‌ها اتصال با
آب لوله‌کشی داشته باشد، یا بعد از قطع شدن شروع به شست و شو کند. 245

آیات عظام خامنه‌ای و صافی: اگر عین نجاست را برطرف کند و آب متصل به لوله در داخل ماشین لباس شویی، به لباس‌ها و تمامی قسمت‌های داخل ماشین برسد و از آن جدا و خارج شود، پاك می‌کند. 246
آیه‌الله فاضل: اگر حد اقل آب را سه بار تخلیه می‌کند، پاك می‌کند. 247
آیه‌الله وحید: در این مورد باید احتیاط کرد. 248

پرسش 545. اگر پیش از آنکه لباس‌ها را داخل لباس شویی بریزیم، عین نجاست آنها را برطرف کنیم، آیا لباس شویی در این هنگام لباس‌ها را پاك می‌کند؟
همه مراجع (به جز تبریزی): در فرض یاد شده، لباس‌ها پاك می‌شود. 249
آیه‌الله تبریزی: اگر به غیربول نجس شده باشد که در تطهیر آن يك بار شستن کافی است و ماشین لباس شویی آن را پاك می‌کند؛ ولی اگر به بول نجس شده است، در تطهیر آن دو بار شستن لازم است. از این رو احتیاط آن است که لباس‌ها را يك بار در بیرون لباس شویی هم بشویند. 250

خون کم

پرسش 546. آیا خون کم (کمتر از درهم) که در نماز بخشیده شده، پاك است؟
همه مراجع: خیر، نجس است؛ ولی اگر در بدن و لباس نمازگزار باشد، نماز با آن صحیح است. 251
تبصره. درهم تقریباً به اندازه يك بند انگشت اشاره است.

فرش و موکت

پرسش 547. چگونه موکتی که به زمین چسبیده و به بول نجس شده، پاك می‌شود؟
آیات عظام امام، خامنه‌ای، فاضل و نوری: اگر بعد از برطرف ساختن عین نجاست، توسط شیلنگی که به آب لوله کشی شهر متصل است، يك بار روی آن آب ریخته شود، پاك می‌گردد و احتیاط واجب آن است که موکت طوری فشار یا حرکت داده شود که آب داخل آن خارج شود. 252
آیات عظام بهجت و صافی: اگر بعد از برطرف ساختن عین نجاست توسط شیلنگی که به آب لوله کشی شهر متصل است، يك بار روی آن آب ریخته شود، پاك می‌گردد و فشار یا حرکت دادن موکت لازم نیست. 253
آیه‌الله تبریزی: اگر بعد از برطرف ساختن عین نجاست توسط شیلنگی که به آب لوله کشی شهر متصل است، دو بار روی آن آب ریخته شود، پاك می‌گردد و در ضمن باید موکت طوری فشار یا حرکت داده شود، که آب داخل آن خارج گردد. 254
آیه‌الله سیستانی: اگر بعد از برطرف ساختن عین نجاست توسط شیلنگی که به آب لوله کشی شهر متصل است، دو بار روی آن آب ریخته شود، پاك می‌گردد و فشار و حرکت دادن موکت لازم نیست. 255
آیات عظام مکارم و وحید: اگر بعد از برطرف ساختن عین نجاست توسط شیلنگی که به آب لوله کشی شهر متصل است، يك بار روی آن آب ریخته شود، پاك می‌گردد و در ضمن باید موکت طوری فشار یا حرکت داده شود که آب داخل آن خارج شود. 256
تبصره. اگر عین نجاست با همان شستن مرتبه اول از بین برود، آن چیز پاك می‌شود و نیاز به شستن بار دوم نیست؛ مگر بنابر فتوای کسانی که دو بار شستن را لازم می‌شمارند.

تطهیر با باران

پرسش 548. آیا فرش نجس زیر باران زیاد، پاك می‌شود؟
همه مراجع (تبریزی و مکارم): اگر عین نجاست در آن باقی نماند، پاك می‌شود. 257
آیه‌الله تبریزی: اگر عین نجاست در آن باقی نماند، پاك می‌شود و بنابر احتیاط واجب، باید فرش فشار داده شود. 258
آیه‌الله مکارم: اگر عین نجاست در آن باقی نماند، پاك می‌شود و (باید فرش فشار داده شود) تا غساله آن بیرون بیاید. 259

تطهیر با آفتاب

پرسش 549. آیا لباس و فرش نجس و مانند آن، با آفتاب پاك می‌شود؟
همه مراجع: خیر، آفتاب با شرایطی تنها می‌تواند چیزهای ثابت از قبیل در، دیوار و پنجره را پاك کند؛ ولی لباس و فرش و مانند آن که قابل نقل و انتقال است، با آفتاب پاك نمی‌شود. 260

تطهیر لوازم منزل

پرسش 550 . اگر دیوار اتاق یا برخی اثاث آن، نجس شود، آیا تطهیر آنها واجب است؟
همه مراجع: خیر، تطهیر آنها واجب نیست. تنها برای صحت نماز، باید لباس نمازگزار و محل گذاشتن پیشانی (مانند مهر) پاک باشد. 261

ظروف نجس

پرسش 551 . اگر ظرف یا وسیله‌ای نجس شده و به دیگری داده یا فروخته شود؛ آیا باید به او اعلام شود؟
همه مراجع (به جز امام، مکارم و نوری): اگر بدانند که باعث نجس شدن غذا یا آب آشامیدنی یا آب وضو و غسل او می‌شود، باید به او اطلاع دهد. 262
آیات عظام امام، مکارم و نوری: اگر بدانند که باعث نجس شدن غذا یا آب آشامیدنی یا آب وضو و غسل او می‌شود، بنابر احتیاط واجب، باید به او اطلاع دهد. 263

فروش لباس نجس

پرسش 552 . اگر لباس نجس شده باشد؛ آیا هنگام فروختن به دیگری و یا هدیه دادن و مانند آن، باید به او اعلام شود (با توجه به اینکه می‌دانیم با آن نماز می‌خواند)؟
همه مراجع (به جز مکارم): خیر، در مورد لباس، اطلاع دادن نجاست آن به دیگری واجب نیست؛ چه اینکه پاک بودن لباس، شرط واقعی نیست. 264
آیه‌الله مکارم: اگر بدانند که با آن لباس نماز می‌خواند، بنابر احتیاط واجب، باید به او اطلاع دهد. 265

نجاست مواد غذایی

پرسش 553 . اگر قسمتی از روغن جامد یا رب گوجه با فضل موش و یا چیز دیگر نجس شده باشد، آیا با برداشتن قسمت نجس شده است، جایز است از بقیه آن استفاده کرد؟
همه مراجع: این امر در مورد روغن جامد اشکال ندارد؛ ولی در مورد رب گوجه جایز نیست، مگر آنکه رب گوجه به طوری جامد باشد که اگر قسمتی از آن برداشته شود، فضای خالی فوراً پر نگردد. 266

خوردن غذای نجس

پرسش 554 . اگر هنگام خوردن غذا، دهان خونی شود؛ آیا خوردن لقمه‌ای که در دهان است، جایز است؟
همه مراجع (به جز مکارم و نوری): خوردن لقمه نجس شده، حرام است؛ ولی اگر خون به حدی کم باشد که به واسطه مخلوط شدن با آب دهان از بین می‌رود، پاک است و فرو بردن آن اشکال ندارد. 267
آیه‌الله مکارم: خوردن لقمه نجس شده حرام است؛ ولی اگر خون به حدی کم باشد که به واسطه مخلوط شدن با آب دهان از بین می‌رود، پاک است و فرو بردن آن اشکال ندارد؛ ولی عمداً این کار را نکند. 268
آیه‌الله نوری: خوردن لقمه نجس شده، حرام است؛ هر چند خون به حدی کم باشد که واسطه مخلوط شدن با آب دهان، از بین می‌رود. 269

کشمش پلو

پرسش 555 . خوردن پلویی که کشمش یا خرما جوشیده در آن استفاده شده، چه حکمی دارد؟
همه مراجع (به جز بهجت): اشکال ندارد. 270
آیه‌الله بهجت: اگر خرما یا کشمش خود به خود یا با پختن جوش بیاید، بنابر احتیاط واجب، نجس و خوردن آن جایز نیست. 271

آب دهان گربه

پرسش 556 . آیا غذایی که گربه به آن دهان زده، نجس است؟
همه مراجع: خیر نجس نیست. 272

خوراندن غذای نجس

پرسش 557 . آیا غذایی که نجس شده، خوردن آن به بچه جایز است؟
همه مراجع (به جز صافی) : آری جایز است. 273
آیه‌الله صافی: اگر برای بچه ضرر داشته باشد، خوردن آن به بچه جایز نیست.

خون تخم مرغ

پرسش 558 . حکم خونی که گاهی در تخم مرغ پیدا می‌شود، چیست؟
آیات عظام امام و فاضل: این خون پاک است ؛ ولی بنابر احتیاط واجب، باید از خوردن آن اجتناب کرد و اگر خون را با زرده تخم مرغ، به هم بزنند که از بین برود، خوردن آن اشکال ندارد. 274
آیات عظام بهجت، تبریزی، صافی، نوری، مکارم و وحید: این خون بنابر احتیاط واجب نجس است و باید از آن اجتناب شود. اگر خون در زرده باشد (تا پوست نازک روی آن پاره نشده)، سفیده پاک است. 275
آیه‌الله سیستانی: این خون نجس نیست ؛ ولی احتیاط مستحب آن است که از آن اجتناب شود. اگر خون در زرده باشد [تا پوست نازک روی آن پاره نشده]، سفیده پاک است. 276
آیه‌الله خامنه‌ای: این خون پاک است ؛ ولی خوردن آن حرام می‌باشد و اگر خون را با زرده تخم مرغ، به هم بزنند که از بین برود، خوردن آن اشکال ندارد. 277

ظرف طلا و نقره

پرسش 559 . آیا استفاده از ظرف‌های طلا و نقره جایز است؟
آیات عظام امام، بهجت و خامنه‌ای: نگه داری و به کارگیری آنها در زینت اتاق اشکال ندارد ؛ ولی استفاده‌های دیگر از آنها (مانند خوردن و آشامیدن) حرام است. 278
آیات عظام تبریزی و سیستانی: خوردن و آشامیدن از ظرف‌های طلا و نقره حرام است و بنابر احتیاط واجب، هرگونه استفاده دیگر نیز جایز نیست ؛ ولی نگه داری و یا به کارگیری آنها در زینت اتاق و مانند آن اشکال ندارد. 279
آیات عظام صافی و مکارم: خوردن و آشامیدن از ظرف‌های طلا و نقره حرام است و بنابر احتیاط واجب، هرگونه استفاده دیگر، حتی نگه داری آنها نیز جایز نیست. 280
آیه‌الله فاضل: نگه‌داری آنها اشکال ندارد ؛ ولی استفاده‌های دیگر مانند خوردن و آشامیدن و حتی به کارگیری آنها در زینت اتاق حرام است. 281
آیه‌الله نوری: خوردن و آشامیدن از ظرف‌های طلا و نقره و هرگونه استفاده دیگر، حتی نگه داری آنها نیز حرام است. 282
آیه‌الله وحید: خوردن و آشامیدن از ظرف‌های طلا و نقره حرام است و بنابر احتیاط واجب، هرگونه استفاده دیگر، هر چند به کارگیری آن در زینت اتاق نیز جایز نیست ؛ ولی نگه داری آنها اشکال ندارد. 283

ظرف آب طلا و نقره

پرسش 560 . آیا استفاده از ظرف‌هایی که روی آن را آب طلا یا نقره داده‌اند، اشکال دارد؟
همه مراجع (به جز بهجت) : خیر، اشکال ندارد. 284
آیه‌الله بهجت: آری، اشکال دارد ؛ هر چند به حدی نباشد که دو ظرف متصل محسوب شود. 285

گیره استکان نقره‌ای

پرسش 561 . خوردن چای از استکان‌هایی که گیره‌اش طلا یا نقره است، چه حکمی دارد؟
همه مراجع: اگر به گونه‌ای است که بعد از برداشتن استکان، به گیره استکان ظرف گفته شود، چای خوردن از آن اشکال دارد. 286
تبصره. آیه‌الله مکارم گیره استکان را ظرف نمی‌دانند.

قلمدان و عطردان طلا

پرسش 562 . حکم استفاده از قلمدان، عطردان، سرمه دان و مانند آن که از طلا یا نقره ساخته شده، چیست؟
همه مراجع (به جز بهجت، صافی و مکارم) : استفاده از آن اشکال ندارد (هر چند بهتر است از آنها اجتناب شود). 287.

آیه‌الله بهجت: استفاده از آن جایز نیست. 288
آیات عظام صافی و مکارم: استفاده از آن بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. 289

فرش ابریشم

پرسش 563. آیا نماز خواندن بر روی فرش ابریشم، صحیح است؟
همه مراجع: آری، صحیح است. 290

لباس ابریشم

پرسش 564. حکم پوشیدن لباس ابریشم برای زن و مرد چیست؟
همه مراجع: اگر ابریشم خالص باشد، پوشیدن آن برای مرد حرام است؛ ولی برای زن اشکال ندارد. 291

لباس موقت

پرسش 565. گاهی به مدت کوتاهی و به طور موقت لباس شوهرم را در منزل می‌پوشم، آیا این کار جایز است؟
همه مراجع (به جز امام و بهجت): خیر، اشکال ندارد. 292
آیات عظام امام و بهجت: بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. 293

تطهیر مخرج بول

پرسش 566. هنگام تخلی، مخرج بول باید چند مرتبه شسته شود؟
آیات عظام امام، بهجت، سیستانی، فاضل و نوری: اگر بعد از برطرف شدن بول، يك بار شسته شود، کفایت می‌کند
(خواه با آب شیلنگ باشد یا آب قلیل). 294
آیات عظام تبریزی، خامنه‌ای و صافی: اگر شستن با شیلنگ متصل به آب لوله کشی شهر باشد، (بعد از برطرف شدن بول)؛ يك مرتبه شسته شود، کفایت می‌کند؛ ولی اگر با آب قلیل باشد، بنا بر احتیاط واجب، باید دو مرتبه شسته شود. 295
آیه‌الله مکارم: اگر شستن با شیلنگ، متصل به آب لوله کشی شهر باشد، (بعد از برطرف شدن بول) يك مرتبه شسته شود، کفایت می‌کند؛ ولی اگر با آب قلیل باشد، باید دو مرتبه شسته شود. 296

ترشحات آب نجس

پرسش 567. هنگام تطهیر نجاست گاهی آب لوله‌کشی در اثر رسیدن به عین نجاست به بدن ترشح می‌کند، حکم این ترشح چیست؟
همه مراجع: با توجه به اینکه آب لوله‌کشی، به کر متصل است، ترشح آن پاك است؛ مگر آنکه عین نجاست در آب ترشح شده، دیده شود. 297

سیفون توالت

پرسش 568. آبی که هنگام کشیدن سیفون توالت به بدن ترشح می‌کند پاك است؟
همه مراجع: اگر هنگام کشیدن سیفون، شیلنگ متصل به شیر آب به آن جاری باشد، ترشحات پاك است. 298

چاه منزل

پرسش 569. آیا جایز است چاه آشپزخانه و توالت یکی باشد؟
همه مراجع: آری، اشکال ندارد؛ ولی بهتر است از یکدیگر جدا باشند. در هر حال سعی شود مانند نان و... در آن ریخته نشود. 299

توالت منزل

پرسش 570. اگر توالت خانه رو یا پشت به قبله ساخته شده باشد، وظیفه هنگام تخلی چیست؟
همه مراجع: باید هنگام تخلی طوری بنشیند که بدن به سمت یا پشت به قبله قرار نگیرد. 300
تبصره 1. آیه‌الله سیستانی در مسئله احتیاط واجب دارند.
تبصره 2. هنگام تطهیر رو یا پشت به قبله بودن، اشکال ندارد.

رهن و اجاره

پرسش 571. برای رهن خانه چه کنیم تا دچار ربا نشویم؟
همه مراجع (به جز سیستانی): راه صحیح آن است که از اول به عنوان اجاره قرارداد بسته شود؛ به طوری که مالک، خانه خود را تا مدت مشخص به مبلغ معینی، به مستأجر اجاره دهد و شرط کند که مستأجر مبلغی را به او قرض دهد. اما اگر اول به عنوان قرض، پول را به صاحبخانه دهد - به شرط آنکه خانه را به کمتر از قیمت اجاره دهد - ربا و حرام است. 301
آیه‌الله سیستانی: اجاره به شرط قرض، بنابر احتیاط واجب جایز نیست. 302
تبصره. اصطلاح «رهن» در رهن و اجاره خانه غلط مشهور است، اصطلاح قرض و اجاره (اجاره به شرط قرض) صحیح است. از این رو اصل قرض خمس ندارد.

احکام مالی

اهمیت حقوق مالی

پرسش 572. درباره حق الناس و حقوق مالی توضیح دهید؟
«إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا» 303؛ «خدا به شما فرمان می‌دهد که سپرده‌ها را به صاحبان آنها رد کنید...».

احکام و مسائل مربوط به حق الناس دو قسم است:

1. امور مالی (مانند بدهی، مظالم، خمس، زکات و ...)
 2. امور غیرمالی (مانند غیبت، تهمت، هتک حرمت و ...).
- آنچه در این بخش بیان می‌شود، احکام و مسائل قسم اول است. حقوق مالی در اسلام از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و باید در رعایت این حقوق، بسیار دقت کرد؛ چه اینکه اگر اندکی از مال دیگران تضییع گردد و وی راضی نشود؛ به هیچ وجه با توبه و پشیمانی پاک نمی‌گردد! امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: «اولین قطره خون شهید، کفاره گناهان او است؛ مگر بدهکاری که کفاره آن ادای آن است». 304

حق الناس دوران کودکی

پرسش 573. در دوران کودکی، پولی از کسی برداشته‌ام و نمی‌توانم آن را به او بگویم، وظیفه‌ام چیست؟ آیا می‌توانم از طرف او صدقه بدهم؟
همه مراجع: باید به هر طریقی که ممکن است، پول را به او برسانید و لازم نیست بگویید بابت چه چیز است و حتی می‌توانید به وسیله شخص دیگری، به او برسانید و یا به حساب بانکی او واریز کنید. صدقه دادن کفایت نمی‌کند. 305

دسترسی به صاحب مال

پرسش 574. اگر مالی را از کسی برداشته باشیم و اکنون به او دسترسی نداریم، تکلیف چیست؟
آیات عظام امام، بهجت، صافی و نوری: اگر از پیدا کردن صاحبش مأیوس هستید، باید آن را با اجازه مجتهد، از طرف صاحبش به فقیر صدقه بدهید. 306
آیات عظام تبریزی، خامنه‌ای، سیستانی، فاضل، مکارم و وحید: اگر از پیدا کردن صاحبش مأیوس هستید، باید آن را از طرف صاحبش به فقیر صدقه بدهید و احتیاط واجب آن است که با اجازه مجتهد باشد. 307

فوت صاحب مال

پرسش 575. اگر در گذشته، پولی را از کسی برداشته باشیم و اکنون از دنیا رفته است؛ چگونه آن را جبران کنیم؟
آیات عظام امام، بهجت، صافی و نوری: اگر وارثان او را می‌شناسید، باید به هر طریق ممکن، به آنها برسانید و اگر از پیدا کردن آنان مأیوسید، باید آن را با اجازه مجتهد از طرف آنها به فقیر صدقه بدهید. 308
آیات عظام تبریزی، خامنه‌ای، سیستانی، فاضل، مکارم و وحید: اگر وارثان او را می‌شناسید، باید به هر طریق ممکن، به آنها برسانید و اگر از پیدا کردن آنان مأیوسید، باید آن را از طرف آنها به فقیر صدقه بدهید و احتیاط واجب آن است که با اجازه مجتهد باشد. 309

بیمه دیگران

پرسش 576. آیا استفاده از بیمه دیگران، جایز است؟
همه مراجع: استفاده از دفترچه بیمه دیگری، برخلاف مقررات و موجب ضمان استفاده کننده است. 310.

تلفن کارتی

پرسش 577. اختلال در تلفن کارتی و استفاده از آن، چه حکمی دارد؟
همه مراجع: استفاده خلاف مقررات از اموال دولت، حرام و موجب ضمان است. 311.

جابجایی کفش

پرسش 578. گاهی در سالن دانشگاه و نمازخانه کفش‌ها جابه جا می‌شود، آیا جایز است به جای کفشان کفشی که باقی مانده برداریم؟
همه مراجع (به جز تبریزی، سیستانی و وحید): اگر بدانید کفشی که برداشته‌اید، مال کسی است که کفش شما را برده و راضی است آن را به جای کفش او بردارید، برداشتن آن اشکال ندارد؛ وگرنه باید به صاحبش برسانید. اگر از پیدا شدن آن مأیوس شوید، می‌توانید آن را برای خود بردارید. اگر قیمت آن از کفش خودتان بیشتر باشد، باید هر وقت صاحب آن پیدا شد، زیادی قیمت را به او بدهید و چنانچه از پیدا شدن او ناامید شوید، باید زیادی قیمت را با اجازه حاکم شرع (مجتهد جامع شرایط)، از طرف صاحبش به فقیر صدقه بدهید. 312.
آیات عظام تبریزی، سیستانی و وحید: اگر بدانید کفشی که برداشته‌اید، مال کسی است که کفش شما را برده و راضی است آن را به جای کفش او بردارید، برداشتن آن اشکال ندارد؛ وگرنه باید به صاحبش برسانید. اگر از پیدا شدن آن مأیوس شوید، باید با اجازه حاکم شرع (مجتهد جامع شرایط)، قیمت کل کفش را از طرف صاحبش به فقیر صدقه بدهید. 313.
تبصره. در مال مجهول المالک، بعد از یأس و ناامیدی با اجازه حاکم شرع به فقیر صدقه داده می‌شود. 314.

کفش هم اتافی

پرسش 579. اگر کفش هم اتافی خود را بدون رضایت او بپوشد و با آن وضو بگیرد؛ چه حکمی دارد؟
همه مراجع: اگر اطمینان به رضایت دارد، اشکال ندارد و اگر بدون رضایت او این کار را انجام دهد، گناه کرده؛ ولی وضویش صحیح است. 315.

کتاب امانتی

پرسش 580. چند سال پیش، از یکی از دوستانم در دانشگاه کتابی را امانت گرفتم؛ ولی بعد از تمام شدن درسمان از هم جدا شدیم و دیگر نتوانستم او را ببینم و آدرسی هم از او ندارم، حال تکلیف کتاب چه می‌شود؟
همه مراجع: چنانچه از پیدا کردن او مأیوس هستید، باید آن را با اجازه مجتهد، از طرف صاحبش به فقیر صدقه بدهید. 316.
بلی اگر می‌دانید که او راضی است، کتاب برای خودتان باشد و استفاده از آن بی اشکال است.
تبصره. از دیدگاه عده‌ای از مراجع تقلید (سیستانی، فاضل، تبریزی، مکارم و وحید)، گرفتن اجازه از مجتهد جامع شرایط بنابر احتیاط، واجب است.

حق دانشجویان

پرسش 581. در دانشگاه‌ها امکاناتی برای غذا و لوازم مورد نیاز دانشجویان به دانشجویان داده می‌شود. که از سوی وزارت بازرگانی و مؤسسات دیگر به دانشجویان مشغول به تحصیل اختصاص یافته است. آیا توزیع آنها بین سایر کارمندان دانشگاه نیز جایز است؟
همه مراجع: خیر، توزیع نیازمندی‌های مختص به دانشجویان مشغول به تحصیل، بین سایر اشخاصی که در آنجا کار می‌کنند، جایز نیست. 317.

فیش غذا

پرسش 582. اعتبار فیش‌های غذای دانشجویان در صورت عدم دریافت غذا در روز معین باطل می‌شود؛ آیا جایز

است آنها را در روزهای دیگر، به عنوان فیش های معتبر برای دریافت غذا ارائه دهیم؟
همه مراجع: استفاده از فیش هایی که از اعتبار ساقط شده است، برای دریافت غذا جایز نیست و تصرف در غذایی که با آن گرفته می شود، جایز نبوده و موجب ضمان است. 318

بخچال خوابگاه

پرسش 583 . استفاده دانشجویان از مواد خوراکی دیگران - که در بخچال مشترك نگه داری می شود - چگونه است؟
همه مراجع: استفاده از آنها، بدون اجازه صاحبش جایز نیست. 319

مواد خوراکی

پرسش 584 . آیا جایز است از مواد خوراکی دوستان استفاده کنیم و پول آن را به او بدهیم؟
همه مراجع: خیر، بدون اجازه صاحبش جایز نیست. 320

سود قرض

پرسش 585 . کسی که قرض می گیرد چنانچه سود آن را با رضایت کامل بدهد، آیا باز حرام است؟
همه مراجع: اگر در آن شرط سود شده باشد، حرام است و رضایت دو طرف آن را حلال نمی نماید ولی اگر بدون آنکه شرط شود خود قرض گیرنده زیادتز از مقداری که قرض گرفته، پس بدهد اشکال ندارد بلکه مستحب است. 321.

پرسش 586 . از شخصی مبلغی پول طلب دارم که باید آن را یکسال دیگر بگیرم آیا می توانم مقداری از آن را کم کنم و باقی آن را بصورت نقد دریافت نمایم؟
همه مراجع: می توانید با او صلح نمایید و از مقداری از طلب خود گذشت کنید و باقی را به صورت نقد دریافت کنید. 322.

بدهی

پرسش 587 . اگر مدیون در سختی قرار گرفته باشد و نتواند بدهی خود را بپردازد آیا مطالبه طلب از سوی طلبکار جایز است؟ آیا می تواند بابت تأخیر سود آن را بگیرد؟
همه مراجع: اگر بدهکار غیر از خانه و اثاثیه و سایر چیزهایی که به آنها احتیاج دارد و یا مناسب شأن او است، چیز دیگری نداشته باشد مطالبه طلب بر طلبکار حرام است بلکه باید صبر کند تا بتواند بدهی خود را بدهد و دریافت سود پول به جهت تأخیر حرام است. 323

پرسش 588 . رد مظالم چیست؟
واژه مظالم جمع مظلومه عبارت است از چیزی که به ستم از کسی گرفته شده است و در اصطلاح اموال حرامی است در دست انسان و صاحبان آن را نمی شناسد. در این صورت باید با اجازه مجتهد جامع شرایط به فقیر بدهد. 324.

تقاص

پرسش 589 . اگر بدهکار در پرداخت بدهی خود کوتاهی نماید آیا جایز است طلبکار از مال او تقاص نماید؟
همه مراجع (به جز فاضل و مکارم): اگر طلب او مسلم باشد و مدیون قدرت بر پرداخت دارد ولی امتناع می کند می تواند به اندازه طلب خود تقاص و تملك کند. 325
آیه الله مکارم: با اجازه حاکم شرع می تواند از اموال او تقاص نماید. 326
آیه الله فاضل: اگر طلب او مسلم باشد و مدیون قدرت بر پرداخت دارد ولی امتناع می کند می تواند به اندازه طلب خود تقاص و تملك کند و احتیاط آن است که با اذن حاکم شرع باشد. 327
تبصره. اگر در این زمینه قانونی وجود داشته باشد، باید مراعات گردد.

مال پیدا شده

پرسش 590 . حکم مالی که پیدا می شود و ارزش آن بسیار کم است ؛ چیست؟
همه مراجع (به جز تیریزی و سیستانی): اگر ارزش آن کمتر از يك درهم (6/12 نخود نقره سکه دار) باشد و نشانه ای ندارد که به واسطه آن، صاحبش معلوم شود (مانند اسکناس پول) می تواند برای خودش بردارد. 328

آیات عظام تبریزی و سیستانی: اگر نشانه‌ای ندارد که به واسطه آن، صاحبش معلوم شود (مانند اسکناس پول) می‌تواند برای خودش بردارد؛ خواه قیمت آن کمتر از یک درهم (12/6 نخود نقره سکه دار) باشد یا نباشد. 329 پرسش 591. اگر مالی پیدا شود و ارزش آن زیاد باشد تکلیف چیست؟ همه مراجع: اگر ارزش آن به اندازه یک درهم (12/6 نخود نقره سکه دار) یا بیش‌تر باشد و نشانه‌ای دارد که به واسطه آن صاحبش معلوم شود، باید آن را تا یک سال در محل اجتماع مردم (مثلاً از طریق نوشتن و نصب) اعلام کند. 330 تبصره. لازم نیست خودش اعلام کند بلکه می‌تواند به شخص مطمئن بدهد تا از طرف او اعلام کند.

پرسش 592. مالی که پیدا شده و باید تا یک سال اعلام شود، چنانچه با گذشت یک یا دو هفته از پیدا شدن صاحبش مایوس شویم آیا می‌توانیم آن را از طرف صاحبش صدقه بدهیم یا اینکه باید تا یک سال اعلام شود؟ همه مراجع: اگر از پیدا شدن صاحبش مایوس باشید، می‌توانید آن را از طرف او به فقیر صدقه بدهید و اعلام یک سال واجب نیست. 331

پرسش 593. مبلغ بیست هزار تومان پول پیدا کردم؛ آیا می‌توانم آن را برای خود بردارم، یا اینکه باید از طرف صاحبش صدقه بدهم؟ همه مراجع (به جز تبریزی و سیستانی): اگر نشانه‌ای ندارد که به واسطه آن، صاحبش معلوم شود، بنابر احتیاط واجب باید از طرف صاحبش به فقیر صدقه بدهید. 332 آیات عظام تبریزی و سیستانی: اگر نشانه‌ای ندارد که به واسطه آن صاحبش معلوم شود، می‌تواند برای خودش بردارد. 333

گلدکو نیست

پرسش 594. حکم شرکت در طرح تجاری «گلدکو نیست» و مانند آن چیست؟ همه مراجع: شرکت و عضو شدن در هر نوع بازاریابی شبکه‌ای که به صورت هرمی مانند و بی‌انتهاست، جایز نیست. 334 تبصره. هر نوع بازاریابی شبکه‌ای حرام نیست. تنها بخشی از آن که به صورت دسیسه هرمی (Pyramid Scheme) و بی‌انتهاست، جایز نیست.

پرسش 595. تکلیف پولی که از طریق معامله با شرکت گلدکو نیست و مانند آن به دست آمده چیست؟ همه مراجع: اگر صاحبان اصلی پول را می‌شناسد، باید به آنها برگرداند و در غیر این صورت، از طرف آنان - با اجازه مجتهد جامع شرایط - به فقیر صدقه بدهد. 335 تبصره. آیات عظام (تبریزی، خامنه‌ای، سیستانی، فاضل، مکارم و وحید) کسب اجازه از مجتهد جامع شرایط را احتیاط واجب می‌دانند.

احکام بانکی

بانکداری اسلامی

پرسش 596. درباره نظام بانکی در کشور ما توضیح دهید؟ «أَحَلَّ اللَّهُ النَّبِيْعَ وَ حَرَّمَ الرِّبَا»؛ «خداوند داد و ستد را حلال و ربا را حرام گردانیده است». 336 قوانین بانکداری در نظام جمهوری اسلامی، بر اساس یکی از عقود شرعی با تصویب نمایندگان مجلس و تحت نظارت و تأیید شورای نگهبان تدوین گشته است. از این رو اگر بانک‌ها مطابق قانون مصوب عمل کنند، اعطای تسهیلات و سود سپرده‌گذاری مشتریان، دچار ربا و حرام نمی‌گردد؛ ولی متأسفانه برخی از مسئولان بانک‌ها، بدون توجه به قانون و بر اساس اسناد و فاکتورهای جعلی، عمل می‌کنند و مشتریان نیز از مسائل آن آگاهی ندارند. از این رو سپرده و اعطای تسهیلات، ربوی و حرام می‌شود. در این راستا تبیین چند اصطلاح ضروری می‌نماید:

1. سود سپرده‌گذاری:

ماهیت سپرده‌گذاری آن است که مشتری، پول خود را برای سرمایه‌گذاری به صورت سپرده کوتاه یا بلند مدت، نزد

بانک می‌گذارد و بانک را طبق قراردادی وکیل می‌کند تا آن را در معاملاتی به کار گیرد. در این صورت عملیات بانکی بدون ربا است و سود حاصل از این معاملات، به سپرده‌گذار تعلق دارد. تنها بانک از محل این سود، حق وکالت دریافت می‌کند.

2. قرض الحسنه:

هر سودی که از حساب قرض الحسنه - اعم از جاری و پس انداز - به دست می‌آید، متعلق به بانک است و سودی به قرض دهنده تعلق نمی‌گیرد؛ مگر اینکه بانک برای تشویق مشتریان جوایزی اهدا کند.

3. اعطای تسهیلات بانکی:

بانک براساس یکی از عقود شرعی (مانند جعاله، شرکت، مضاربه و...)، به مشتری تسهیلات می‌دهد و در این معامله سودی دریافت می‌کند. البته بانک گاهی تسهیلاتی به صورت قرض الحسنه به مشتری می‌دهد و در ازای آن سود دریافت نمی‌کند؛ بلکه از مشتری کارمزد می‌گیرد که حکم آن در متن بیان شده است. گفتنی است که آیه‌الله بهجت و آیه‌الله وحید خراسانی، به طور کلی با شیوه کنونی عملیات بانکی مخالف بوده و معتقدند: هر کس می‌خواهد پول خود را به عنوان سرمایه‌گذاری به بانک بسپارد یا از بانک تسهیلات دریافت کند، لازم است خودش با بانک، به مبلغ مورد تقاضای خود معامله شرعی انجام دهد و در ضمن آن، دریافت تسهیلات را شرط کند.

تسهیلات بانکی

پرسش 597. آیا جایز است تسهیلاتی را که بانک برای استفاده خاصی (مانند تعمیر، خرید و ساخت خانه) به اشخاص و اگذار می‌کند، در کارهای دیگر مصرف کرد؟

همه مراجع (به جز بهجت): خیر، حق ندارد آن را در غیر کار معین شده، مصرف کند. 337

آیه‌الله بهجت: به طور کلی گرفتن تسهیلات با بهره از بانک حرام است؛ مگر آنکه خودش با بانک معامله شرعی انجام دهد. 338

تبصره. نظر آیه‌الله بهجت این است که به عنوان مثال: بانک، جنسی را [هر چه که باشد]، به مبلغ سود سپرده به مشتری بفروشد؛ به شرط اینکه مبلغی را تا مدت معینی به بانک قرض بدهد. 339

جریمه دیرکرد

پرسش 598. آیا گرفتن خسارت دیرکرد تسهیلات توسط بانک‌ها، جنبه شرعی دارد؟

همه مراجع (به جز فاضل، صافی و مکارم): خیر، گرفتن خسارت تأخیر پرداخت، جایز نیست. 340

آیه‌الله فاضل: خیر، گرفتن خسارت تأخیر پرداخت، جایز نیست؛ مگر با سه شرط: 1. در ضمن عقد لازم شرط شود، 2. طرف مقابل بتواند آن را بپردازد، 3. مقدار آن نیز معلوم باشد.

آیه‌الله صافی: خیر، گرفتن خسارت تأخیر پرداخت، جایز نیست؛ مگر اینکه در ضمن عقد لازم شرط شود و برای مهلت و تأخیر در مطالبه نباشد. 341

آیه‌الله مکارم: جریمه دیرکرد اگر به معنای سود اجباری باشد، جایز نیست؛ ولی اگر جنبه تعزیر از سوی حکومت داشته و به صورت عادلانه باشد و یا در ضمن عقد لازم جداگانه‌ای شرط شده باشد، جایز است. 342

کاهش ارزش پول

پرسش 599. شخصی ده سال پیش مبلغی را به دیگری قرض داده؛ آیا جایز است به عنوان تورم و کاهش ارزش پول، بیش از آن از او بگیرد؟

آیات عظام امام، تبریزی، سیستانی، فاضل، نوری و وحید: خیر، جایز نیست بیشتر از مقدار قرض، از او دریافت کند. 343

آیات عظام بهجت و خامنه‌ای: خیر، طلبکار تنها باید اصل طلب خود را دریافت کند و حق ندارد قیمت کاهش ارزش پول را بگیرد؛ مگر آنکه فاصله طولانی و تفاوت فاحش باشد که در این صورت بنا بر احتیاط واجب، باید مصالحه کنند. 344

آیه‌الله صافی: خیر، جایز نیست بیشتر از مقدار قرض از او دریافت کند؛ ولی اگر قرض‌دهنده، مطالبه می‌کرده و قرض گیرنده با وجود قدرت بر پرداخت بدهی خود، کوتاهی کرده است؛ باید ضرر قرض‌دهنده را از این جهت

جبران کند و احتیاط آن است که با هم مصالحه کنند. 345

آیات عظام مکارم و نوری: اگر فاصله زمانی به قدری زیاد باشد که ارزش پول فوق‌العاده کاهش یابد - به طوری که

در نظر عرف ادای قرض محسوب نشود (مانند بدهکاری های مربوط به ده، بیست سال قبل) - باید معادل روز در نظر گرفته شود و یا لااقل مصالحه گردد. 346

پرسش 600 . آیا در کاهش ارزش پول، بین قرض، مهریه، مضاربه، خمس و سایر موارد تفاوتی هست؟
همه مراجع: خیر، تفاوتی میان اقسام بدهی ها نیست. 347

ارزش پول

پرسش 601 . از دیدگاه برخی از متخصصان و کارشناسان اقتصادی، بدهکار ضامن کاهش ارزش پول است و باید آن را جبران کند و این امر نزد آنان ربا محسوب نمی شود؛ آیا کارشناسی آنان، می تواند معیار قرار گیرد؟
همه مراجع: خیر، احکام شرعی بر محور موضوعاتی دور می زند که از عرف عام مردم گرفته شود. نظر برخی کارشناسان اقتصادی - هر چند محترم است - نمی تواند معیار احکام شرعی قرار گیرد. 348
تبصره. برخی دیگر از کارشناسان معتقدند، برای کمک به تولید و رشد نیروی انسانی، باید به بدهکار فرصت بدهیم و از او سود نگیریم. حتی برخی معتقدند باید به تولید کنندگان پارانه نیز پرداخت شود.

رضایت پرداخت سود

پرسش 602 . کسی که قرض می گیرد، چنانچه سود آن را با رضایت کامل بدهد، آیا باز حرام است؟
همه مراجع: اگر در آن شرط سود شده باشد، حرام است و رضایت دو طرف آن را حلال نمی کند. اما اگر بدون شرط، خود قرض گیرنده مقداری زیادتر پس بدهد، اشکال ندارد؛ بلکه مستحب است. 349

سود پول

پرسش 603 . آیا شخص می تواند نزد دیگران پول بگذارد و هر ماه سود آن را دریافت کند؟
همه مراجع: اگر سپردن اموال نزد دیگران، تحت عنوان یکی از عقود صحیح با رعایت شرایط شرعی باشد، اشکال ندارد؛ ولی اگر به عنوان قرض باشد و در آن شرط سود شود، ربا و حرام است. 350

کارمزد

پرسش 604 . گرفتن درصد بسیار کم (مانند 1 %) به عنوان کارمزد توسط صندوق های قرض الحسنه، به منظور تأمین مخارج صندوق، چه حکمی دارد؟
آیات عظام امام، خامنه ای، فاضل، مکارم و نوری: گرفتن بهره وام - زیاد باشد یا کم - حرام است؛ هر چند به اسم کارمزد باشد. اما اگر آنچه گرفته می شود، در حقیقت برای مخارج صندوق و حقوق کارمندان باشد (به مقدار متعارف)، با توافق دو طرف اشکال ندارد. 351
آیات عظام بهجت، تبریزی، سیستانی، صافی و وحید: گرفتن کارمزد حرام است؛ هر چند آنچه که گرفته می شود، در حقیقت برای مخارج صندوق و حقوق کارمندان باشد. 352

ربای حلال

پرسش 605 . در چه مواردی گرفتن ربا جایز است؟
همه مراجع: 1. ربا گرفتن مسلمان از کافر (که در پناه اسلام نیست)،
2. ربا گرفتن پدر و فرزند از یکدیگر،
3. ربا گرفتن زن و شوهر از یکدیگر. 353
تبصره. طبق فتوای آیه الله تبریزی معامله ربوی با کافر نیز حرام است؛ ولی مسلمان می تواند از او چیزی را به صورت ربا به قصد استنقاذ (تصرف مجاز) بگیرد.

مضاربه و نسیه

پرسش 606 . اگر با سپردن پول به کسی، بخواهم در هر ماه درصد مشخصی از سود پول از او دریافت کنم؛ راه حل بدون ربا چیست؟
همه مراجع: اگر پول را به شخصی بدهید و هر ماه به طور مشخص سود بگیرید؛ ربا و حرام است و برای دوری از ربا، چند راه وجود دارد:

1. گیرنده پول را وکیل کنید تا با پول شما، کالایی بخرد و آن را به هر کس که بخواهد (هر چند به خودش)، به صورت نسیه بفروشد. در هر ماه مبلغ مشخصی (علی الحساب) به شما بدهد و در پایان باقی مانده را - که شامل اصل پول نیز می شود - به شما برگرداند. 354
 2. او را وکیل کنید تا با پول شما کار حلال و مشروع نماید. هر چه سود به دست آید، به شما تعلق می گیرد و به او حق وکالت بدهید.
 3. با او عقد مضاربه انجام دهید؛ به این ترتیب که سرمایه از شما و کار از او. سودی که حاصل می شود، بین هر دو - به نسبتی که در عقد قرار می گذارید - تقسیم می گردد. در مضاربه لازم است نسبت سهم، و درصد سود تعیین گردد. به عنوان مثال قرار می گذارند هر چه سود حاصل شد، مقداری از آن (نصف، یک سوم و...) به مالک تعلق گیرد و مقداری از آن به عامل. 355
- تبصره. در قرارداد وکالت، مضاربه و مانند آن، می توانید هر شرط مشروعی در ضمن آن قرار بدهید.

تبدیل قرض به طلا

- پرسش 607. آیا جایز است مبلغی پول، به کسی داده شود و آن را به قیمت طلا محاسبه کند و هنگام پرداخت بدهی، بر اساس نرخ روز طلا محاسبه شود؟
- همه مراجع: چنانچه پول را به او قرض داده، نمی تواند بیش از آن مقدار طلب نموده و آن را با نرخ روز طلا محاسبه و دریافت کند. اما اگر نرخ روز طلا معلوم بوده و با آن پول از گیرنده پول، طلا خریده باشد [که طلا را در آینده بدهد]، بر فروشنده واجب است، همان طلا را بپردازد. 356

خرید و فروش ارز

- پرسش 608. خرید و فروش ارز با تفاوت قیمت، به صورت نقد و نسیه چه حکمی دارد؟
- همه مراجع: خرید و فروش ارز اشکال ندارد. 357

اسکناس نو

- پرسش 609. آیا فروش اسکناس های نو و خرده با قیمت بیشتر جایز است؟
- همه مراجع: آری جایز است. 358

خرید و فروش چك

- پرسش 610. فروش مبلغ چك مدت دار به صورت نقد با قیمت کمتر، چه حکمی دارد؟
- آیات عظام امام و خامنه ای: فروش آن از سوی طلبکار، به بدهکار اشکال ندارد؛ ولی فروش آن به شخص سوم صحیح نیست. 359
- آیه الله بهجت: اگر فروشنده چك، مبلغ آن را از صادر کننده چك، طلبکار باشد؛ فروش آن به مبلغ کمتر، در صورتی جایز است که در مابه التفاوت، معامله شرعی انجام گیرد و در ضمن آن، شرط قرض (به مبلغ فروش چك) شود. 360
- آیات عظام تبریزی، سیستانی، فاضل، مکارم و نوری: اگر فروشنده چك، مبلغ آن را از صادر کننده چك، طلبکار باشد؛ فروش آن (به بدهکار یا شخص دیگر) به قیمت کمتر و به صورت نقد، اشکال ندارد. 361
- آیه الله وحید: بنابر احتیاط واجب، جایز نیست. 362
- تبصره. با توجه به اینکه آیه الله بهجت رجوع به مرجع مساوی را جایز می دانند، مقلدان ایشان می توانند به مرجع تقلید مساوی با او رجوع کنند؛ که فتوا به جواز فروش چك داده اند.

عیدی مشتریان

- پرسش 611. شخصی در اداره دولتی به مناسبت فرا رسیدن سال نو، به کارمندان عیدی می دهد و یا مبلغی را با رضایت و بدون تبنای قبلی و به عنوان تشویق به کارمندی که برایش کار را انجام داده می پردازد، آیا گرفتن آن جایز است؟
- همه مراجع (به جز خامنه ای): در فرض یاد شده، دادن و گرفتن این پول اگر مخالف مقررات نظام نباشد، اشکال ندارد. 363
- آیه الله خامنه ای: بر کارمندان جایز نیست این نوع هدایا را به هر عنوانی که باشد، از ارباب رجوع دریافت کنند؛

مگر آنکه هدیه دهنده با اصرار زیاد و با امتناع کارمند، به نحوی آن را اهدا کند (آن هم بدون مذاکره و چشم‌داشت قبلی). 364.

جوایز بانکی

پرسش 612. سپردن پول به حساب قرض الحسنه بانک‌ها و یا مؤسسات خصوصی، به قصد دریافت جوایز (بدون شرط شرکت در قرعه کشی)، چه حکمی دارد؟ همه مراجع: اشکال ندارد. 365

تبصره 1. بین انگیزه و شرط؛ تفاوت هست. بنابراین اگر پول را به انگیزه شرکت در قرعه کشی پس انداز کند، اشکال ندارد و آنچه که اکنون در بانک‌ها و مؤسسه‌های خصوصی رایج است، به همین صورت است.

تبصره 2. از نظر آیه‌الله سیستانی، مشتریان می‌توانند جایزه را بگیرند؛ ولی نصف آن را به فقیر متدین بدهند.

رشوه اداری

پرسش 613. دادن رشوه برای حل مشکل اداری و تسریع در کار، چه حکمی دارد؟ آیات عظام امام، بهجت، خامنه‌ای، صافی، فاضل، مکارم و نوری: پرداخت پول یا اموالی، از سوی مراجعه کننده، به کارمندان اداره‌ها - که وظیفه ارائه خدمات به مردم را دارند - منجر به فساد اداره‌ها خواهد شد که از نظر شرعی حرام است. گرفتن آن بر دریافت کننده نیز حرام است و حق تصرف در آن را ندارد. 366

آیات عظام تبریزی، سیستانی و وحید: رشوه دادن در غیر باب قضا، برای گرفتن حق جایز است؛ ولی گرفتن آن بر کسی که وظیفه‌اش ارائه کار و خدمت است، جایز نیست. 367

پرسش 614. اگر در کارهای اداری گرفتن حق، مستلزم دادن رشوه باشد؛ آیا پرداخت آن جایز است؟ همه مراجع (به جز خامنه‌ای): اگر گرفتن حق منحصر به این راه باشد، اشکال ندارد؛ ولی بر گیرنده پول، حرام است. 368

آیه‌الله خامنه‌ای: خیر، پرداخت رشوه و گرفتن آن در هر حال حرام است؛ هر چند برای رسیدن به حق باشد. 369

تبصره. مخالفت با مقررات و قوانین جایز نیست.

احکام غیرمسلمانان و خارج از کشور

طهارت اهل کتاب

پرسش 615. اهل کتاب پاک‌اند یا نجس؟ آیات عظام امام و بهجت: آری، آنان نجس هستند. 370

آیات عظام تبریزی، خامنه‌ای، فاضل، سیستانی، نوری و وحید: خیر، اهل کتاب پاک‌اند؛ ولی بهتر است (احتیاط مستحب) از آنان اجتناب شود. 371

آیات عظام صافی و مکارم: بنابر احتیاط واجب نجس‌اند. 372

تبصره. با توجه به اینکه امام خمینی و آیه‌الله بهجت رجوع به مرجع مساوی را جایز می‌دانند آیه‌الله مکارم و آیه‌الله صافی، احتیاط واجب دارند، مقلدان ایشان می‌توانند به مراجع تقلید دیگر رجوع کنند.

پرسش 616. اگر تحصیل راه‌های مطمئن و معتبر در تعیین قبله ممکن نبود (مانند دانشجویانی که در کشورهای خارجی زندگی می‌کنند) تکلیف چیست؟ همه مراجع (به جز بهجت): اگر تحصیل راه‌های مطمئن و معتبر ممکن نبود، از هر راهی که برای او گمان به قبله پیدا شود، کفایت می‌کند.

آیه‌الله بهجت: برای نماگزار واجب نیست در تشخیص قبله، راه‌های یقین آور و معتبر را پیگیری و جست و جو کند؛ بلکه اگر از هر راهی برای او گمان عقلایی به قبله پیدا شود، کفایت می‌کند؛ هر چند تحصیل راه‌های مطمئن بهتر و موافق احتیاط است. 373

تبصره 1. مراجع تقلید برخی از راه‌ها و نشانه‌های گمان آور را بیان کرده‌اند که عبارتند از:

1. قبله محراب مساجد و قبور مسلمانان،

2. قبله شناس حتی اگر مسلمان نباشد،

3. قبله نماهای معمول. 374

تبصره 2. آیه الله وحید قبله بلد و قبور مسلمانان را از راه های مطمئن و معتبر می داند.

پرسش 617. در مکانی قرار دارم که هیچ راهی برای پیدا کردن قبله وجود ندارد و به هیچ طرف نیز گمان پیدا نمی شود؛ تکلیف چیست؟
آیات عظام امام، صافی، فاضل و نوری: اگر وقت نماز تنگ نیست، باید به چهار طرف نماز بخوانید تا یقین پیدا شود که یکی از آنها رو به قبله بوده است. 375
آیات عظام بهجت، تبریزی، سیستانی، مکارم و وحید: اگر به يك طرف نماز بخوانید، کفایت می کند؛ ولی اگر وقت تنگ نیست، بهتر (احتیاط مستحب) است به چهار طرف نماز بخوانید. 376
آیه الله خامنه ای: اگر وقت تنگ نیست، بنابر احتیاط واجب باید به چهار طرف نماز بخوانید. 377

حجاب در خارج کشور

پرسش 618. آیا حفظ حجاب در سفر به کشورهای غیرمسلمان، واجب است؟
همه مراجع: آری، حفظ حجاب کامل (شرعی)، بر زن در برابر مرد نامحرم واجب است؛ خواه مسلمان باشد یا کافر؛ در کشور اسلامی باشد یا غیراسلامی. 378

نگاه به بی حجاب

پرسش 619. حکم نگاه، به زنان مسلمان - که در کشورهای خارجی فاقد حجاب و پوشش اسلامی اند - چگونه است؟
آیات عظام امام، خامنه ای، صافی، فاضل و نوری: بنابر احتیاط واجب، بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز جایز نیست. 379
آیه الله بهجت: نگاه به آنان جایز نیست؛ هر چند بدون قصد لذت باشد. 380
آیات عظام تبریزی، سیستانی، مکارم و وحید: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد. 381 (مگر اینکه از زنانی باشند که اگر آنان را نهی کنند، بپذیرند).

دست دادن با غیرمسلمان

پرسش 620. دست دادن با زنان غیرمسلمان، چه حکمی دارد؟
همه مراجع: دست دادن با زنان غیرمسلمان جایز نیست؛ خواه کافر حربی باشد یا کتابی (مانند یهود و نصارا). 382

نگاه به غیرمسلمانان

پرسش 621. نگاه کردن به عکس های عریان و برهنه زنان و مردان غیرمسلمان، چه حکمی دارد؟
آیات عظام امام، تبریزی، خامنه ای، سیستانی، فاضل و وحید: اگر با قصد لذت باشد، حرام است و بنابر احتیاط واجب بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز جایز نیست. 383
آیات عظام بهجت، صافی، مکارم و نوری: نگاه به آنها جایز نیست؛ هر چند بدون قصد لذت باشد. 384

ازدواج با غیرمسلمان

پرسش 622. آیا ازدواج موقت با زنان اهل کتاب (یهود و نصارا) جایز است؟
همه مراجع: آری، ازدواج موقت با آنان جایز است. 385

پرسش 623. آیا نحوه ازدواج موقت با زن مسلمان و غیرمسلمان متفاوت است؟
همه مراجع: خیر، تفاوتی ندارد و باید در ازدواج موقت با آنان نیز، صیغه خوانده شود. 386

پرسش 624. حکم ازدواج زن مسلمان با مرد غیرمسلمان چیست؟
همه مراجع: زن مسلمان نمی تواند با مرد غیرمسلمان، ازدواج کند؛ خواه آن مرد کافر کتابی باشد یا غیرکتابی و خواه ازدواج دائم باشد یا موقت. 387

ازدواج تازه مسلمان

پرسش 625 . آیا برای ازدواج با دختر مسلمانی که پدرش مسیحی است، اجازه پدرش شرط است؟ همه مراجع: خیر، کافر - هر چند پدر باشد - بر دختر مسلمان ولایت ندارد. 388

ازدواج دختر مسیحی

پرسش 626 . آیا ازدواج موقت با دختر مسیحی و یهودی، نیاز به اجازه پدرش دارد؟ همه مراجع: اگر در مذهب آنان اجازه پدر در ازدواج دختر شرط نیست، لازم نیست با اجازه او باشد. 389

چت با غیرمسلمان

پرسش 627 . چت کردن با زنان غیرمسلمان و انجام دادن صحبت های تحریک آمیز با آنها، چه حکمی دارد؟ همه مراجع: حرام است. 390

همنشینی با شراب خوار

پرسش 628 . آیا جایز است با غیرمسلمان اهل شراب، هم نشین شد؟ آیات عظام امام، بهجت و سیستانی: اصل هم نشینی اشکال ندارد ؛ ولی نشستن بر سر سفره ای که بر سر آن شراب می خوردند، بنا بر احتیاط واجب جایز نیست و خوردن از آن سفره - هر چند غذای حلال باشد - حرام است. 391
آیات عظام تبریزی، خامنه ای، صافی، فاضل، مکارم، نوری و وحید: اصل هم نشینی اشکال ندارد ؛ ولی نشستن بر سر سفره ای که بر سر آن شراب می خوردند، جایز نیست و خوردن از آن سفره - هر چند غذای حلال باشد - حرام است. 392

ذبح اسلامی

پرسش 629 . در برخی کشورهای غیراسلامی، فروشگاه هایی وجود دارند که فرآورده های اسلامی می فروشند و بر روی محصولات آنها مارک ذبح اسلامی نوشته شده است ؛ تهیه وسایل از آنها چه حکمی دارد؟ همه مراجع: صرف نوشته (ذبح اسلامی) بر روی بسته های غذایی، حجت بر تذکیر شرعی نیست ؛ ولی اگر فروشنده مسلمان است و اعلام می کند که به طریق شرعی تذکیر شده، گفتارش معتبر است. 393

وسایل چرمی

پرسش 630 . آیا خرید وسایل چرمی از غیرمسلمانان جایز است؟ آیات عظام امام، بهجت، صافی، نوری و وحید: جایز نیست و معامله باطل است ؛ مگر آنکه بداند وسایل چرمی از حیوانی است که مطابق دستور شرع یا با نظارت مسلمانی ذبح شده است. 394
آیات عظام تبریزی و مکارم: بنا بر احتیاط واجب، جایز نیست و معامله باطل است ؛ مگر آنکه بداند وسایل چرمی از حیوانی است که مطابق دستور شرع یا با نظارت مسلمان، ذبح شده است. 395
آیات عظام سیستانی و فاضل: اگر احتمال برود از حیوانی است که به دستور شرع یا با نظارت مسلمان ذبح شده، خرید آن جایز و معامله صحیح است ؛ وگرنه معامله باطل می باشد. 396

کفش و لباس چرمی

پرسش 631 . اگر دست خیس با کفش یا صندلی های چرمی که از کشورهای غیر اسلامی وارد می شود تماس پیدا کند، آیا نجس می شود؟ همه مراجع (به جز فاضل و مکارم): اگر احتمال بدهد که وارد کننده مسلمان، مسئله ذبح و تذکیر حیوان را بررسی و تحقیق کرده، پاک است. 397
آیات عظام خامنه ای و سیستانی: اگر احتمال بدهد که تذکیر شرعی شده، پاک است. 398
آیات عظام فاضل و مکارم: پاک است. 399
تبصره. چرم های مصنوعی پاک است و اگر ندانیم چرم طبیعی است یا مصنوعی، در این صورت هم پاک است.

پرسش 632 . دانشجویانی که در کشورهای غیر اسلامی درس می خوانند ؛ چنانچه از بازار کفش و لباس چرمی تهیه کنند، حکم طهارت و نجاست آن چگونه می شود؟

- آیات عظام امام، بهجت، صافی، نوری و وحید: اگر چرم طبیعی است نه مصنوعی، نجس است. 400
 آیه‌الله تبریزی: بنا بر احتیاط واجب نجس است. 401
 آیات عظام خامنه‌ای و سیستانی: اگر احتمال بدهد که تذکیه شرعی شده، پاک است. 402
 آیات عظام فاضل و مکارم: پاک است. 403

احکام کپی رایت

تولید نرم افزار

- پرسش 633. آیا اصولاً تولید نرم افزار حقی برای تولید کنندگان ایجاد می‌کند؟
 آیات عظام امام، تبریزی، سیستانی و صافی: خیر، حقی برای آنان ایجاد نمی‌کند. 404
 آیات عظام بهجت، خامنه‌ای و وحید: بنا بر احتیاط واجب، برای آنان حق ایجاد می‌کند. 405
 آیات عظام مکارم، فاضل و نوری: آری، از حقوق عقلایی به شمار می‌آید و برای آنان حق ایجاد می‌کند. 406

- پرسش 634. کپی و تکثیر نرم افزار بدون اجازه تولید کننده، چه حکمی دارد؟
 آیات عظام امام، تبریزی، سیستانی و صافی: اشکال ندارد. 407
 آیات عظام بهجت، خامنه‌ای و وحید: بنا بر احتیاط واجب بدون اجازه و رضایت تولید کننده اصلی، جایز نیست. 408
 آیات عظام فاضل، مکارم و نوری: این کار بدون اجازه و رضایت تولید کننده اصلی، جایز نیست. 409

شرط کپی رایت

- پرسش 635. اگر در ضمن معامله نرم افزار، فروشنده (تولیدکننده اصلی) عدم تکثیر و کپی را شرط کند و یا عقد را مبتنی به آن قرارداد دهد؛ حکم تکثیر آن چیست؟
 همه مراجع: در این صورت، تکثیر آن جایز نیست. 410

قانون کپی رایت

- پرسش 636. تکثیر نرم افزار بدون اجازه تولید کننده - در صورتی که از نظر قانون ممنوع باشد - چه حکمی دارد؟
 همه مراجع: اگر در این زمینه قانونی باشد، باید رعایت شود. 411

خسارت پدیدآورنده

- پرسش 637. اگر از راه کپی یا تکثیر نرم افزار، خسارتی به تولید کننده وارد آید، آیا موجب ضمان است؟
 آیات عظام امام، تبریزی و سیستانی: خیر، ضمان نمی‌آورد. 412
 آیات عظام بهجت، خامنه‌ای، فاضل، مکارم و نوری: آری، باید خسارت جبران شود. 413
 آیه‌الله صافی: اگر خسارتی وارد آید، ضمان می‌آورد؛ ولی باید توجه داشت که سود نبردن، خسارت و ضرر شمرده نمی‌شود. 414
 آیه‌الله وحید: بنا بر احتیاط واجب، ضمان می‌آورد؛ ولی باید توجه داشت که سود نبردن، خسارت و ضرر شمرده نمی‌شود. 415

نرم افزار قفل شکسته

- پرسش 638. تکثیر نرم افزارهایی که قبلاً توسط فرد یا افراد دیگری قفل آنها شکسته شده و در بازار به صورت معمول رایت و توزیع می‌شوند، چه حکمی دارد؟
 آیات عظام امام، تبریزی، سیستانی و صافی: تفاوتی بین آن دو در حکم نیست. 416 در هر صورت اشکالی ندارد.
 آیات عظام بهجت، خامنه‌ای و وحید: تفاوتی بین شکستن قفل نرم افزار و تکثیر نرم افزار - که قفل آن توسط دیگران شکسته شده - نیست. و در هر دو صورت بنا بر احتیاط واجب تصرف و تکثیر آن جایز نیست. 417
 آیات عظام مکارم، نوری و فاضل: تفاوتی بین شکستن قفل نرم افزار و تکثیر نرم افزاری - که قفل آن توسط دیگران شکسته شده - نیست و در هر صورت، تصرف و تکثیر آن جایز نیست. 418

رایت شخصی

- پرسش 639 . رایت کردن نرم افزار در حد استفاده شخصی چه حکمی دارد؟
آیات عظام امام، تبریزی، خامنه‌ای، سیستانی، فاضل و صافی: اگر در این زمینه قانونی نباشد، اشکال ندارد. 419
آیات عظام بهجت و وحید: بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. 420
آیات عظام مکارم و نوری: جایز نیست. 421

نرم افزار خارجی

- پرسش 640 . آیا در حکم تکثیر نرم افزار تفاوتی بین تولید داخل و خارج وجود دارد؟
آیات عظام امام، تبریزی، سیستانی، صافی و وحید: تفاوتی بین تولید داخل و خارج در حکم نمی‌کند. 422
آیه‌الله خامنه‌ای: اگر تولید داخل باشد، بنا بر احتیاط واجب اجازه تولید کننده شرط است و اگر تولید خارج باشد، تابع قرارداد است. 423
آیه‌الله مکارم: تفاوتی بین تولید داخل و خارج نمی‌کند؛ مگر آنکه تولید آمریکا یا اسرائیل باشد. 424
آیه‌الله وحید: تفاوتی بین تولید داخل و خارج در حکم نمی‌کند. 425

رضایت پدیدآورنده

- پرسش 641 . اگر ندانیم که تولید کننده نرم افزار، به کپی و تکثیر و استفاده آن رضایت ندارد، تکلیف چیست؟
آیات عظام امام، تبریزی، سیستانی و صافی: تکثیر و استفاده از آن اشکال ندارد. 426
آیات عظام بهجت، خامنه‌ای و وحید: بنا بر احتیاط واجب باید رضایت و اجازه تولید کننده احراز و کسب گردد. 427
آیات عظام مکارم، فاضل و نوری: حق نشر و کپی رایت برای مؤلف و تولید کننده است و باید رضایت و اجازه تولید کننده، احراز و کسب گردد. 428

احکام ویژه دانشجویی

- آستین کوتاه ... 222
احکام کپی رایت ... 379
ادامه تحصیل ... 274
اردوی مختلط ... 229
استاد بدحجاب ... 301
امر به معروف بدحجاب ... 311
امر به معروف دانشجویان ... 312
بازی رایانه ... 323
تجسس در خوابگاه ... 313
تقلب آزمون کارشناسی ... 304
تقلب با رضایت ... 303
تقلب در آزمون ... 303
تقلب در آزمون‌های استخدامی ... 303
تلفن کارتی ... 351
جابجایی کفش ... 351
چشم‌های دانشگاه ... 228
جنابت و میهمانی ... 95
جوایز ورزشی ... 325
حرمت تقلب ... 302
حق دانشجویان ... 353
خسارت پدیدآورنده ... 380
خمس درآمد دانشجو ... 172
خمس کتاب ... 173

- 172 ... خمس كمك هزينه
- 342 ... خون تخم مرغ
- 302 ... دختران هم‌كلاسى
- 383 ... رضاييت پديدآورنده
- 347 ... رهن و اجاره
- 380 ... شرط كپي راييت
- 259 ... صيغه محرميت
- 316 ... غيبت استاد
- 354 ... فيش غذا
- 380 ... قانون كپي راييت
- 353 ... كتاب امانتي
- 352 ... كفش هم‌اتاقى
- 358 ... گلدكويست
- 354 ... مواد خوراكي
- 207 ... موزيك‌هاى ورزشى
- 311 ... موسيقى خوابگاه دانشجويى
- 208 ... موسيقى درمانى
- 382 ... نرم‌افزار خارجى
- 381 ... نرم‌افزار قفل شكسته
- 301 ... نگاه به استاد
- 114 ... نماز روى تخت
- 354 ... يخچال خوابگاه

كليدواژه‌ها

- (به ترتيب حروف الفبا)
 حرف « الف »
- 341 ... آب دهان گربه
- 201 ... آثار موسيقى
- 100 ... آرم جمهورى اسلامى
- 222 ... آستين کوتاه
- 299 ... آموزش پزشكى
- 300 ... آموزش موسيقى
- 212 ... آهنگ مبتدل
- 212 ... آهنگ‌هاى صدا و سيما
- 258 ... اجازه پدر
- 276 ... اجازه دوران عقد
- 278 ... اجازه روزه مستحبى
- 276 ... اجازه صله رحم
- 258 ... اجازه عقد موقت
- 277 ... اجازه نماز جمعه
- 45 ... اجتهاد و تقليد
- 57 ... احتياط وجوب مرجع
- 155 ... اخبار عادل
- 153 ... اختلاف افق
- 51 ... اختلاف مراجع تقليد

- اختلاف نظر مراجع ... 149
 ادامه تحصیل ... 275
 ادکلن زنان ... 224
 اردوی مختلط ... 229
 ارزش پول ... 363
 ازدواج اجباری ... 257
 ازدواج با اهل سنت ... 264
 ازدواج با بی‌نماز ... 264
 ازدواج با غیرمسلمان ... 374
 ازدواج تازه مسلمان ... 375
 ازدواج دختر ... 260
 ازدواج دختر مسیحی ... 375
 ازدواج در عده ... 266
 ازدواج مجدد ... 263
 ازدواج‌های حرام ... 249
 اسامی معصومین ... 101
 اسپرم مرد اجنبی ... 291
 استناد بدحجاب ... 301
 استخوان میّت ... 295
 استعمال مواد مخدر ... 291
 استمنا با همسر ... 91
 استمنا در شرایط خاص ... 90
 استمنا و آزمایشگاه ... 90
 استمنای روزه‌دار ... 146
 اسکناس نو ... 367
 اسمای جلاله ... 99
 اسم «عبدالله» ... 101
 اثنی‌باه صیغه عقد ... 254
 اطاعت شوهر ... 278
 اعتکاف بدون روزه ... 165
 اعتکاف در دانشگاه ... 164
 اعضای غیرمسلمان ... 287
 اعضای مرگ مغزی ... 286
 علمیت مجتهد میت ... 59
 اقتدای نماز جماعت ... 120
 امر به معروف بدحجاب ... 311
 امر به معروف پدر و مادر ... 314
 امر به معروف دانشجویان ... 312
 امر به معروف فامیل ... 309
 اموال زن ... 279
 اموال شوهر ... 279
 انتخاب لباس ... 278
 انتخاب مرجع تقلید ... 52
 اهمیت ازدواج ... 247
 اهمیت اعتکاف ... 161
 اهمیت امر به معروف ... 305

اهمیت تیمم ...	93
اهمیت حجاب ...	219
اهمیت حقوق مالی ...	349
اهمیت خمس ...	169
اهمیت روزه ...	133
اهمیت غسل ...	75
اهمیت نذر ...	193
اهمیت نماز ...	103
ایام عادت ...	280
حرف « ب »	
بازی با ورق ...	326
بازی رایانه ...	323
بازی شطرنج ...	324
بانکداری اسلامی ...	359
بخار حمام ...	139
بدهی ...	355
بدهی مؤجل ...	183
بقاء بر تقلید ...	57
بیلیارد ...	326
بیمه دیگران ...	351
حرف « پ »	
پاکی ترشحات زنانه ...	84
پرداخت خمس ...	184
پرداخت فطریه به فرزند ...	160
پرداخت فطریه به والدین ...	159
پرداخت مهریه ...	266
پرستار نامحرم ...	283
پزشك متخصص نامحرم ...	282
پزشك نامحرم ...	282
پوست لب ...	293
پوشش آرایش صورت ...	225
پوشش پا ...	108
پوشش در برابر کودکان ...	221
پوشش زیرچانه ...	222
پوشش صورت ...	223
پوشیدن دمپایی ...	321
پوشیدن لباس شهرت ...	318
پیشینه تقلید ...	46
حرف « ت »	
تأخیر ازدواج ...	250
تأخیر غسل جنابت ...	144
تبدیل قرض به طلا ...	366
تبعیض در تقلید ...	54
تجسس در خوابگاه ...	313
تخت نرد ...	325
تخصص مراجع تقلید ...	53

- 346 ترشحات آب نجس ...
 73 ترشحات زنانه ...
 166 ترك اعتكاف ...
 284 تزريقات نامحرم ...
 112 تسيحات نماز ...
 361 تسهيلات بانكى ...
 52 تشخيص اعلم ...
 82 تشخيص منى ...
 209 تشخيص موسيقى ...
 289 تشریح جسد غير مسلمان ...
 300 تشریح جسد مسلمان ...
 91 تصاویر تحريك کننده ...
 339 تطهير با آفتاب ...
 338 تطهير با باران ...
 339 تطهير لوازم منزل ...
 345 تطهير مخرج بول ...
 89 تعريف استمنا ...
 196 تغيير نذر ...
 259 تفاوت مرجع تقليد ...
 356 تقاص ...
 304 تقلب آزمون كارشناسى ...
 303 تقلب با رضائت ...
 303 تقلب در آزمون ...
 303 تقلب در آزمون هاى استخدامى ...
 210 تكثير نوار موسيقى ...
 314 تكرار امر به معروف ...
 111 تكرار ذكر نماز ...
 112 تكرار سر بر مهر ...
 351 تلفن كارتى ...
 165 تلفن هنگام اعتكاف ...
 290 تلقیح مصنوعى ...
 294 تنفس مصنوعى ميث ...
 347 تواليت منزل ...
 379 توليد نرم افزار ...
 96 تيمم بدل از غسل ...
 95 تيمم بدل از وضو ...
 86 تيمم و جنابيت عمدى ...
 98 تيمم و قرآن ...
 حرف « ث »
 152 ثبوت ماه رمضان ...
 حرف « ج »
 351 جابجايى كفش ...
 59 جاهل قاصر و مقصر ...
 361 جریمه دير كرد ...
 214 جشن ولادت امامان: ...
 228 جشن هاى دانشگاه ...

جلوگیری منی... 92
 جنابت روزه دار... 145
 جنابت زن... 83
 جنابت قبل اذان... 144
 جنابت و تأخیر نماز... 88
 جنابت و میهمانی... 95
 جنین نامشروع... 286
 جوایز بانکی... 369
 جوایز ورزشی... 325
 جوهر خودکار... 68
 حرف « چ »
 چاه منزل... 347
 چت اینترنتی... 228
 چت با جنس مخالف... 228
 چت با غیرمسلمان... 376
 چرك زیر ناخن... 68
 چشم مسلح... 155
 حرف « ح »
 حجاب در خارج کشور... 373
 حجاب در نماز... 107
 حدس و گمان... 156
 حرکت در نماز... 114
 حرمت استمناء... 90
 حرمت تقلب... 302
 حرمت خودارضایی... 89
 حفظ وضو... 72
 حق الناس دوران کودکی... 350
 حق دانشجویان... 353
 حق زن... 272
 حقوق زن و شوهر... 269
 حکم الكل... 296
 حکم انواع موسیقی... 204
 حکم پلاتین... 251
 حکم حاکم... 154
 حکم رقص... 215
 حکم سیگار... 292
 حکم غیبت... 316
 حکم کاریکاتور... 328
 حکم مانتو... 221
 حکم نوازندگی... 204
 حلقه داماد... 251
 حواس پرتی در نماز... 116
 حرف « خ »
 خروج از اعتکاف... 166
 خرید و فروش ارز... 367
 خرید و فروش چك... 367

- خرید و فروش کلیه... 287
 خرید و فروش مجسمه... 328
 خسارت پدیدآورنده... 380
 خشکی اعضای وضو... 71
 خلط روزه دار... 138
 خلوت با نامحرم... 230
 خمس بورسیه... 174
 خمس پول ازدواج... 181
 خمس جهیزیه... 181
 خمس درآمد دانشجو... 172
 خمس درآمد زن... 173
 خمس رهن... 180
 خمس زمین... 179
 خمس سپرده گذاری... 174
 خمس سکه... 183
 خمس سهام بورس... 175
 خمس شرکت... 175
 خمس طلا... 183
 خمس فیش حج عمره... 178
 خمس قرض الحسنه... 182
 خمس کتاب... 173
 خمس کمک هزینه... 172
 خمس موبایل و خودرو... 182
 خمس وام مسکن... 177
 خمس وسایل ضروری... 178
 خمس هدیه... 176
 خنده با نامحرم... 229
 خواب وضو دار... 72
 خواندن صیغه عقد... 254
 خوانندگی زن... 217
 خواهر لواط دهنده... 265
 خوراندن غذای نجس... 342
 خوردن در نماز... 115
 خوردن در وضو... 72
 خوردن غذای نجس... 340
 خون تخم مرغ... 342
 خون تزریقات... 294
 خون دهان... 293
 خون زخم... 294
 خون کم... 337
 خون لثه روزه دار... 137
 حرف « د »
 داستان تحریک کننده... 232
 دختران هم کلاسی... 302
 دروغ مصلحتی... 315
 دست دادن با غیر مسلمان... 374

- دست دادن با نامحرم... 231
- دسترسی به صاحب مال... 350
- دست کشیدن وضو... 71
- دود وسیله نقلیه... 139
- دوران نامزدی... 252
- دیه قطع عضو... 288
- دیه سقط جنین... 285
- حرف « ذ »
- ذبح اسلامی... 376
- حرف « ر »
- راه رفتن در وضو... 72
- رایت شخصی... 382
- ربای حلال... 365
- رجوع به مرجع مساوی... 55
- رساله مرجع تقلید... 51
- رشوه اداری... 369
- رضایت پدر... 262
- رضایت پدیدآورنده... 383
- رضایت پرداخت سود... 364
- رضایت شوهر... 277
- رضایت قلبی پدر... 260
- رطوبت بعد غسل... 88
- رقص همسر... 216
- رکوع نماز... 109
- رنگ مو... 66
- رنگ نجاست... 335
- روابط زناشویی... 279
- روابط زناشویی روزه دار... 140
- روابط قبل عقد... 261
- روابط مشروع... 256
- روزه اعتکاف... 165
- روزه خواران... 136
- روزه دار و دندان پزشکی... 137
- روزه های حرام... 135
- روزه های مکروه... 136
- روزه های واجب... 135
- روزه اساتید و دانشجویان... 125
- رهن و اجاره... 347
- ریش پروفیسوری... 322
- ریش تراشی... 321
- ریش نوجوان... 322
- رؤیت هلال... 149
- رؤیت هلال در سفر... 153
- حرف « ز »
- زخم پیشانی... 111
- زمان خمس... 188

زمان عروسی... 252
زمان غسل جنابت... 86
زمان نذر... 196
زنان بدکاره... 263
زن سیده... 186
زن شوهردار... 265
زیورآلات زنان... 224
حرف « ژ »
ژل مو... 69
حرف « س »
سال خمسی... 187
سانسور فیلم... 242
سجده سهو... 118
سحری و اذان... 141
سختی امر به معروف... 312
سفر اول... 130
سقط جنین... 284
سلام به نامحرم... 229
سلام نماز... 113
سود پول... 364
سود قرض... 354
سوره نماز مستحبی... 122
سه بار شستن... 65
سهام سادات... 185
سیفون توالت... 346
حرف « ش »
شاهد ازدواج... 258
شرایط امر به معروف... 308
شرایط عقد ازدواج... 249
شرایط نامساعد نماز... 115
شرایط نذر... 195
شرایط وضو... 62
شرب شراب... 329
شرب مایع مسکر... 329
شرط ادامه تحصیل... 274
شرط بندی... 325
شرط کپی راییت... 380
شستن در وضو... 63
شستن سر روزه‌دار... 139
شستن نجس... 332
شك بعد نماز... 70
شك در جنابت... 87
شك در غسل... 79
شك در منی... 87
شك در نذر... 197
شك در نماز... 116

- شك در وضو ... 69
 شنیدن آهنگ ... 204
 شنیدن فتوا ... 50
 شوخی با نامحرم ... 229
 شیر آب وضو ... 69
 حرف « ص »
 صحبت برای ازدواج ... 227
 صله رحم ... 317
 صیغه عقد عربی ... 254
 صیغه عقد فارسی ... 255
 صیغه محرمیت ... 259
 صیغه موقت ... 252
 صیغه نذر ... 195
 حرف « ض »
 ضرورت تقلید ... 49
 ضعف بدن روزه‌دار ... 142
 حرف « ط »
 طلا در نماز ... 113
 طلاق دختر ... 260
 طلای زرد ... 251
 طلای سفید ... 251
 طهارت اهل کتاب ... 371
 طهارت عضو پیوندی ... 289
 حرف « ظ »
 ظرف آب طلا و نقره ... 344
 ظرف طلا و نقره ... 343
 ظروف نجس ... 339
 ظهور فیلم ... 243
 حرف « ع »
 عطر روزه‌دار ... 138
 عقد دائم ... 253
 عقد در چیت ... 257
 عقد مخفیانه نامزد ... 261
 عقد معاطاتی ... 257
 عقیق اسمای جلاله ... 102
 عکس اینترنتی ... 242
 عکس کودکی ... 239
 عکس‌های آموزشی ... 300
 عمل به نذر ... 196
 عیدی مشتریان ... 368
 حرف « غ »
 غسل پیش از وقت ... 86
 غسل جایگزین وضو ... 85
 غسل چند منظوره ... 77
 غسل زیر دوش ... 78
 غسل مس میت ... 295

- غسل موهای بلند... 79
 غسل و باد معده... 78
 غیبت استاد... 316
 حرف « ف »
 فرار از خمس... 191
 فراموشی در غسل... 80
 فراموشی در وضو... 71
 فراموشی غسل جنابت... 146
 فراموشی قضای روزه... 143
 فراموشی نجاست لباس... 109
 فراموشی نذر... 197
 فرش ابریشم... 345
 فرش و موکت... 337
 فروش خون... 290
 فروش لباس نجس... 340
 فضله موش... 315
 فضیلت نماز جماعت... 119
 فطریه جنین... 159
 فطریه دانشجو... 158
 فطریه نامزد... 159
 فوت پدر... 261
 فوت صاحب مال... 350
 فیش غذا... 354
 فیلم برداری مجالس... 243
 فیلم تحریک کننده... 241
 فیلم تحریک همسر... 241
 فیلم میتدل... 241
 فیلم مجاز... 240
 فیلم نامحرم... 240
 فیلم ورزشی... 244
 حرف « ق »
 قانون کپی رایت... 380
 قطع اعتکاف... 166
 قطع رحم... 317
 قلمدان و عطردان طلا... 344
 حرف « ك »
 کارمزد... 364
 کالبد شکافی... 289
 کاهش ارزش پول... 362
 کتاب امانتی... 353
 کثیر الشک... 117
 کرم پوست... 68
 کشمش پلو... 341
 کفاره استمنا... 91
 کفاره روزه... 143
 کفاره روزه زن... 143

- کفاره نذر ... 197
 کف زدن ... 214
 کفش و لباس چرمی ... 377
 کفش هم اتافی ... 352
 کف صابون ... 335
 حرف « گ »
 گردن بند اسمای جلاله ... 102
 گردن بند قرآن ... 102
 گفت و گوی تلفنی ... 227
 گلدکونیست ... 358
 گیره استکان نقره ای ... 344
 حرف « ل »
 لباس ابریشم ... 345
 لباس جنس مخالف ... 319
 لباس شهرت ... 318
 لباس منزل ... 320
 لباس موقت ... 345
 لباس نجس ... 108
 لباس نماز گزار ... 106
 لجاجت شوهر ... 275
 لمس مرگ مغزی ... 294
 حرف « م »
 ماشین لباس شویی ... 335
 مال پیدا شده ... 356
 مال خمس نداده ... 191
 مبطلات غسل ... 78
 متابعت در سکونت ... 273
 مجالس عروسی ... 211
 مجالس موسیقی ... 208
 مجسمه سازی ... 327
 مجلس عقد ... 256
 محاسبات تقویمی ... 152
 محاسبه خمس ... 189
 محرّمات اعتکاف ... 163
 محرّمات جنب ... 84
 محل تیمم ... 98
 محل نماز آیات ... 120
 مخارج اضافی ... 271
 مخارج زندگی ... 271
 مخالفت پدر ... 262
 مداحی زنان ... 218
 مداد چشم ... 67
 مدت عقد موقت ... 253
 مدت غسل جنابت ... 86
 مراتب امر به معروف ... 307
 مرجع تقلید خانوادگی ... 54

مسائل مستحدثه ...	53
مسافت شرعی ...	131
مسافرت ماه رمضان ...	148
مسح پا ...	66
مسح سر ...	65
مسخره ریش ...	322
مسکن زن ...	273
مس میّت ...	295
مصرف خمس ...	185
مضاربه و نسیه ...	365
مطالبه مهریه ...	274
مطالعه هنگام اعتکاف ...	165
معاینه نامحرم ...	283
معنا و فلسفه فطره ...	157
معنای احتیاط ...	56
معیار تقلید ...	51
مکان اعتکاف ...	163
مکان نمازگزار ...	106
مکروهات جنب ...	84
منکرات مجلس عروسی ...	311
مواد خوراکی ...	354
مواد مخدر و درمان ...	292
موارد امر به معروف ...	308
موارد تیمم ...	95
موارد غیبت ...	316
موارد وجوب وضو ...	63
موانع سجده ...	110
موانع وضو ...	67
موزیک های ورزشی ...	207
موسیقی تحریکی ...	207
موسیقی حرام ...	205
موسیقی خوابگاه دانشجویی ...	311
موسیقی درمانی ...	208
موسیقی شب عروسی ...	210
موسیقی لهوی ...	206
موسیقی مجلس عروسی ...	211
موسیقی محل کار ...	213
مهر السنه ...	267
مهر نماز ...	111
حرف « ن »	
نامه نگاری نامحرم ...	232
نان خور دولت ...	158
نجاست فرش ...	313
نجاست فرش نمازگزار ...	110
نجاست مواد غذایی ...	340
نجاست مهر ...	110

نذر اعتکاف ... 164
نذر روزه ... 200
نذر زن ... 199
نذر فرزند ... 198
نرم افزار خارجی ... 382
نرم افزار قفل شکسته ... 381
نزدیکی از پشت ... 280
نشستن کنار نامحرم ... 231
نظافت و پاکیزگی ... 331
نفقه زن ... 271
نفقه نامزد ... 272
نگاه از آینه ... 238
نگاه به استاد ... 301
نگاه به برجستگی ها ... 237
نگاه به بی حجاب ... 373
نگاه به چشم خواهری ... 237
نگاه به دختران ... 235
نگاه به دختر بچه ... 239
نگاه به رقص ... 216
نگاه به عکس دختر ... 235
نگاه به غیر مسلمانان ... 374
نگاه به مرد ... 238
نگاه به نامحرم ... 312
نگاه به نامزد ... 235
نگاه به ورزشکاران ... 244
نگاه خواستگاری ... 236
نگاه روزه دار ... 140
نگاه لذت آور ... 237
نگاه نامحرم ... 233
نگاه های حرام ... 234
نگاه های حلال ... 234
نگهداری وسایل قمار ... 327
نماز احتیاط ... 117
نماز استیجاری ... 121
نماز با تیمم ... 97
نماز با مانتو ... 108
نماز بر روزنامه ... 109
نماز جمعه ... 122
نماز جمعه در اعتکاف ... 167
نماز در هواپیما ... 115
نماز روی تخت ... 114
نماز زنان ... 113
نماز شب ... 121
نماز غفیله ... 123
نماز قضا ... 118
نماز قضای پدر ... 119

نماز مستحبی...	122
نمازهای مستحب...	105
نمازهای واجب...	105
نواختن موسیقی...	206
نهی غذای نجس...	314
نیت غسل جنابت...	85
حرف « و »	
وجوب ازدواج...	250
وسایل چرمی...	377
وسایل قمار...	323
وضو قبل از اذان...	71
وضو و نامحرم...	69
وضوی جیره...	73
وضوی خانم‌ها...	73
وظیفه امر به معروف...	309
وظیفه نیروی انتظامی...	310
وقت تیمم...	97
وکیل عقد ازدواج...	256
حرف « ه »	
هم‌خوابی دوران عقد...	250
همخوانی زنان...	217
همکاری دختر و پسر...	230
هم‌نشینی با شراب‌خوار...	376
حرف « ی »	
یخچال خوابگاه...	354

اصطلاح‌شناسی

اجتهاد...	45
اعتکاف...	161
آلات مختص موسیقی...	203
آلات مشترك موسیقی...	203
استمنا...	87
تقلید...	45
تیمم...	91
تیمم بدل از غسل...	94
تیمم بدل از وضو...	93
جاهل قاصر و مقصر...	58
حجاب...	219
خمس...	169
روزه...	133
سپرده‌گذاری...	174
صله رحم...	317
عقد دائم...	248
عقد موقت...	248
غسل...	73

غسل ارتماسی ...	74
غسل ترتیبی ...	74
غنا ...	201
فطریه ...	157
لباس شهرت ...	318
متعه ...	248
مذی ...	79
مسجد جامع ...	162
معروف ...	305
معنای احتیاط ...	56
منکر ...	305
موسیقی ...	201
مؤونه ...	171
نذر ...	193
نگاه حرام ...	234
نماز شب ...	121
نماز غفيله ...	123
ودی ...	79
وذی ...	79
وضو ...	59
وضوی ارتماسی ...	60
وضوی ترتیبی ...	59
وضوی جبره ...	71

کتابنامه

1. قرآن کریم، ترجمه استاد فولادوند.
2. امام خمینی، سید روح الله، استفتانات، دفتر انتشارات اسلامی، قم، اول، 1372.
3. _____، المکاسب المحرمة.
4. _____، تحرير الوسيله، پیام، تهران، پنجم، 1365.
5. _____، توضیح المسائل، دفتر انتشارات اسلامی، قم، نهم، 1379.
6. بروجردي، سيدحسين، زبدة المقال، مكتبة الداوری، قم.
7. بنی هاشمی خمینی، سید محمدحسن، توضیح المسائل مراجع، دفتر انتشارات اسلامی، قم، اول، 1377.
8. بهجت، محمدتقی، توضیح المسائل، شفق، قم، بیست و چهارم، 1379.
9. تیریزی، میرزا جواد، استفتانات جدید، سرور، قم، اول، 1378.
10. _____، التعليقة على منهاج الصالحين، مهر، قم، اول، 1415ق.
11. _____، توضیح المسائل، سرور، قم، هفتم، 1379.
12. _____، توضیح المسائل، مهر، هشتاد و یکم، 1381.
13. _____، جامع المسائل، مهر، قم، دوم، 1379.
14. _____، منهاج الصالحين، دارالصدیقة الشهيدة، قم، دوم، 1382.
15. حر عاملي، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، مكتبة الاسلاميه، تهران، پنجم، 1401ق.
16. حسینی خامنه ای، سید علی، اجوبة الاستفتانات، الهدی، تهران، اول، 1381.
17. _____، رساله نگاه و نکاح، آماده چاپ.
18. حسینی سیستانی، سید علی، المسائل المنتخبه، ستاره، قم، 1416 ق .
19. _____، توضیح المسائل، دفتر آیه الله سیستانی، مشهد، شانزدهم، 1419 ق .
20. _____، منهاج الصالحين.

21. حکیم، سید محسن، مستمسک العروة الوثقی، احیاء التراث العربی، بیروت، سوم، 1390 ق .
 22. حلّی، اسد، الامام الصادق والمذاهب الاربعه.
 23. خراسانی، محمد کاظم، کفایة الاصول، مؤسسه آل البيت، قم، اول، 1409ق.
 24. خراسانی، وحید، توضیح المسائل، مدرسة الامام باقر العلوم، قم، چهارم، 1423ق.
 25. _____، منهاج الصالحین.
 26. خویی، سید ابوالقاسم، التتقیح فی شرح العروة الوثقی.
 27. _____، صراط النجاة مع تعلیقات التبریزی، دار الاعتصام، قم، اول، 1417 ق.
 28. خویی، سید ابوالقاسم، مصباح الفقاهة.
 29. _____، مستند العروة الوثقی، لطفی، قم، 1364.
 30. صافی گلپایگانی، لطف الله، استفتائات پزشکی.
 31. _____، توضیح المسائل، قم، دوازدهم، 1418 ق .
 32. _____، جامع الاحکام، حضرت معصومه، قم، دوم، 1378.
 33. طباطبایی یزدی، سیدمحمدکاظم، العروة الوثقی، اسماعیلیان، قم، چاپ پنجم، 1377.
 34. لنکرانی، محمدفاضل، العروة الوثقی مع تعلیقات...، اعتماد، قم، اول، 1422 ق .
 35. مجلسی، محمد تقی، بحار الانوار.
 36. مدرسی، سیدمحمدتقی، احکام الخمس، محبان الحسین، تهران، دوم، 1380.
 37. مغنیه، محمدجواد، الفقه علی المذاهب الخمسة، مؤسسة الصادق، چهارم، 1378.
 38. مطهری، مرتضی، آشنایی با قرآن، صدرا، تهران، هشتم، 1374.
 39. _____، دهگفتار، صدرا، تهران، دهم، 1374.
 40. _____، مسأله حجاب.
 41. مکارم شیرازی، ناصر، استفتائات جدید، مدرسه علی بن ابیطالب، قم، اول، 1379.
 42. _____، انوار الفقاهه، نسل جوان، قم، اول، 1416 ق .
 43. _____، توضیح المسائل، هاتف، مشهد، هفدهم، 1376.
 44. _____، تفسیر نمونه، دارالکتب الاسلامیه، تهران، دوازدهم، 1374.
 45. _____، تعلیقات علی العروة الوثقی، مدرسه علی بن ابیطالب، قم، دوم، 1413 ق.
 46. _____، یک صد و هشتاد پرسش، دفتر نشر برگزیده، قم، اول، 1378.
 47. مکی عاملی، محمدجمال الدین، اللعة دمشقیه، مکتبه الداوری، قم، اول.
 48. نوری همدانی، حسین، التعلیقات علی کتاب العروة الوثقی.
 49. _____، توضیح المسائل، مؤسسه مهدی موعود، پانزدهم، 1378.
 50. _____، هزار و یک مسأله فقهی، مؤسسه مهدی موعود، اول، 1380.
 51. هاشمی شاهرودی، سید محمود، کتاب الخمس، مکتب السید محمود الهاشمی، اول، 1409 ق .
- معرفی مجموعه کتب پرسش ها و پاسخ های دانشجویی اداره مشاوره و پاسخ
ارتباط با ما و طرح سؤال: WWW.Porseman.org خرید کتاب با تخفیف ویژه: WWW.Mokatebe.com

شماره دفتر عنوان مؤلف
 اول خداشناسی محمدرضا کاشفی
 دوم فرجام شناسی محمدرضا کاشفی
 سوم راهنماشناسی محمدرضا کاشفی
 چهارم امام شناسی کاشفی - شاکرین
 پنجم قرآن شناسی صالح قنادی
 ششم دین شناسی حمیدرضا شاکرین
 هفتم برگزیده حمیدرضا شاکرین
 هشتم حکومت دینی حمیدرضا شاکرین
 نهم ویژه ماه رمضان گروه مؤلفان
 دهم احکام خمس سیدمجتبی حسینی
 یازدهم عرفان و عشق محمدرضا کاشفی

دوازدهم ادیان و مذاهب حمیدرضا شاکرین
 سیزدهم ویژه ماه محرم گروه مؤلفان
 چهاردهم دعا و توسل کاشفی - روحانی
 پانزدهم دین و سیاست شاکرین - محمدی
 شانزدهم رساله دانشجویی سیدمجتبی حسینی
 هفدهم احکام روزه سیدمجتبی حسینی
 هجدهم احکام نگاه و پوشش سیدمجتبی حسینی
 نوزدهم احکام تقلید و بلوغ سیدمجتبی حسینی
 بیستم در محضر آیه الله جوادی آملی
 بیست و یکم احکام ازدواج سیدمجتبی حسینی
 بیست و دوم احکام موسیقی سیدمجتبی حسینی
 بیست و سوم مجلس خبرگان رهبری علیرضا محمدی
 بیست و چهارم پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله وسلم پورامینی
 بیست و پنجم روابط پسر و دختر محمدرضا احمدی
 بیست و ششم راز آفرینش حمیدرضا شاکرین
 بیست و هفتم مهدویت (پیش از ظهور) رحیم کارگر
 بیست و هشتم مهدویت (دوران ظهور) رحیم کارگر
 بیست و نهم اختلالات رفتاری ابوالقاسم بشیری
 سی ام احکام وضو، غسل و تیمم سیدمجتبی حسینی
 سی و یکم اهل سنت واقعی!! علی اصغر رضوانی
 شماره دفتر عنوان مؤلف
 سی و دوم احکام ویژه بانوان سیدمجتبی حسینی
 سی و سوم احکام روابط زن و شوهر سیدمجتبی حسینی
 سی و چهارم احکام اعتکاف سیدمجتبی حسینی
 سی و پنجم جریان شناسی بهائیت علیرضا محمدی
 سی و ششم تفسیر آیات برگزیده (ج 1) علیرضا مستشاری
 سی و هفتم تفسیر آیات برگزیده (ج 2) علیرضا مستشاری
 سی و هشتم شخصیت و حقوق زن سیدابراهیم حسینی
 سی و نهم حقوق خانوادگی زن سیدابراهیم حسینی
 چهلم گناه و توبه گروه اخلاق و عرفان
 چهلم و یکم عصمت حمیدرضا شاکرین
 چهلم و دوم انسان شناسی مصطفی عزیزی
 چهلم و سوم نماز (چیستی و چرایی) سید حسن موسوی
 چهلم و چهارم حضور قلب در نماز رحیم کارگر
 چهلم و پنجم خودسازی گروه اخلاق و عرفان
 چهلم و ششم مدگرایی و آراستگی آماده چاپ
 چهلم و هفتم خواستگاری محمدرضا احمدی
 چهلم و هشتم همسر داری علی احمد پناهی

پی نوشت ها :

1. فاضل، جامع المسائل، ج 2، س 1318 ؛ مکارم، استفتائات، ج 2، س 966 ؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1334 ؛ تبریزی، استفتائات، س 1467 ؛ امام، استفتائات، ج 3، حقوق زوجیت، س 19 ؛ دفتر: نوری، وحید، بهجت، سیستانی.
2. امام، استفتائات، ج 3، حقوق زوجیت، س 14 و 19 و 25 ؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1253 و 1334

- مكارم، استفتانات، ج 2، س 966 و 901 و 902 ؛ بهجت، توضيح المسائل متفرقه، م 18 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1627 و 1625 ؛ تبريزي، صراط النجاة، ج 5، س 650 و 653 ؛ تبريزي، صراط النجاة، ج 5، س 650 ؛ دفتر: وحيد و سيستاني.
3. نوري، استفتانات، ج 2، س 675.
4. فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1664 ؛ دفتر: همه مراجع.
5. فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1626 ؛ امام، استفتانات، ج 3، حقوق زوجيت، س 10 و دفتر: همه مراجع.
6. صافي، جامع الاحكام، ج 2، س 1333 ؛ امام، استفتانات، ج 3، حقوق زوجيت، س 22 و 4 و دفتر: بهجت، مكارم، بهجت، فاضل و نوري.
7. تبريزي، صراط النجاة، ج 3، 735 ؛ دفتر: وحيد.
8. دفتر: سيستاني.
9. فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1677.
10. فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1632 ؛ امام، تحرير الوسيله، ج 2، فصل في القسم و النشوز و استفتانات، ج 3، سؤالات متفرقه، س 90 ؛ صافي، هداية العباد، ج 2، فصل في القسم و النشوز ؛ تبريزي، استفتانات، س 2189 و 1520 و صراط النجاة، ج 5، س 652 ؛ سيستاني، منهاج الصالحين، ج 2، الفصل الثامن، م 338 و Sistani.org، صله رحم، س 1 و 2 و دفتر: بهجت، وحيد، نوري و خامنه‌اي.
11. دفتر معظم له.
12. فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1635 ؛ بهجت، توضيح المسائل، متفرقه، م 18 ؛ مكارم، توضيح المسائل، م 2062 ؛ نوري، استفتانات، ج 2، س 687 و دفتر: همه مراجع.
13. فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1634 ؛ امام، استفتانات، ج 3، حقوق زوجيت، س 26 و 29 ؛ بهجت، توضيح المسائل، متفرقه، م 18 ؛ دفتر: سيستاني، وحيد، صافي و نوري.
14. مكارم، استفتانات، ج 2، س 976 و 963 و تبريزي، استفتانات، س 1454.
15. امام، استفتانات، ج 3، حقوق زوجيت، س 8 ؛ تبريزي، استفتانات، س 1557 ؛ مكارم، استفتانات، ج 2، س 969 ؛ وحيد، منهاج الصالحين، ج 3، م 1407 ؛ تبريزي، منهاج الصالحين، ج 2، م 1407 ؛ سيستاني، منهاج الصالحين، ج 3، م 339 و 340 ؛ صافي، هداية العباد، ج 2، النشوز ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1673 و دفتر: خامنه‌اي، نوري و بهجت.
16. فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1673 ؛ وحيد، منهاج الصالحين، ج 3، م 1365 و فصل في النفقات ؛ تبريزي، منهاج الصالحين، ج 2، م 1365 و فصل في النفقات ؛ امام، تحرير الوسيله، ج 2، النشوز ؛ صافي، هداية العباد، ج 2، النشوز ؛ سيستاني، منهاج الصالحين، ج 3، م 350 و دفتر: خامنه‌اي، بهجت، نوري و مكارم.
17. امام، سيستاني و نوري، تعليقات على العروة، اقسام الصوم، السابع ؛ تبريزي، منهاج الصالحين، ج 1، م 1067 ؛ وحيد، منهاج الصالحين، ج 2، م 1067 و دفتر: خامنه‌اي.
18. مكارم، تعليقات على العروة، اقسام الصوم، السابع و بهجت، وسيله النجاة، ج 1، م 1186.
19. صافي، هداية العباد، ج 1، م 1399.
20. دفتر: همه مراجع.
21. تبريزي، صراط النجاة، ج 5، س 518 و دفتر: همه مراجع.
22. امام، استفتانات، ج 3، احكام نفقه، س 25 ؛ توضيح المسائل مراجع، م 2412 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 2476 ؛ نوري، توضيح المسائل، م 2408 و دفتر: خامنه‌اي.
23. العروة الوثقى، احكام الحيض، السابع.
24. نوري، توضيح المسائل، م 452 ؛ امام و صافي، توضيح المسائل مراجع، م 450 ؛ مكارم، تعليقات على العروة، احكام الحيض، السابع و خامنه‌اي، استفتاء، س 425.
25. وحيد، منهاج الصالحين، ج 2، م 228 ؛ بهجت، وسيله النجاة، ج 1، م 268 ؛ تبريزي، منهاج الصالحين، ج 1، م 228.
26. فاضل، تعليقات على العروة، احكام الحيض، السابع ؛ سيستاني، توضيح المسائل مراجع، م 450.
27. تعليقات على العروة، احكام الحيض، السابع.
28. توضيح المسائل، م 452 .
29. مانده 5، آيه 32.
30. بهجت، احكام، استفتانات پزشكي، ص 31، س 9 ؛ امام، فاضل، مكارم و نوري، تعليقات على العروة، النكاح، م 47 ؛ صافي، هداية العباد، ج 2، النكاح، م 20 ؛ سيستاني، منهاج الصالحين، ج 3، النكاح، م 16 ؛ دفتر: وحيد و تبريزي.

31. صافى، هداية العباد، ج2، النكاح، م22، نورى، استفتائات، ج1، س933 ؛ امام، استفتائات، ج3، نظر ، س42 و 43 و 84 ؛ بهجت، احكام و استفتائات پزشكى، ص30، س5 و 6 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، س2089 ؛ خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س1303 ؛ مكارم، استفتائات، ج1، س1572 ؛ دفتر: وحيد.
32. سيستانى، منهاج الصالحين، ج2، النكاح، م21 و Sistani.org، پزشكى ، س1 ؛ تيريزى، استفتائات، س1545 و صراط النجاة، ج5، س1024 و 1023.
33. مكارم، نورى، فاضل و امام، تعليقات على العروة، النكاح، ج35 و 48 ؛ صافى، هداية العباد، ج2، النكاح، م22 ؛ توضيح المسائل مراجع، م2441 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م2450.
34. سيستانى، منهاج الصالحين، ج3، النكاح، م20 و 21 ؛ تيريزى، صراط النجاة، ج5، س1039 و 1024.
35. بهجت، احكام و استفتائات، ص29، س3 و 4 ؛ مكارم، نورى، فاضل و امام، تعليقات على العروة النكاح، م35 ؛ صافى، هداية العباد، ج2، النكاح، م22 ؛ وحيد، توضيح المسائل م2450 ؛ توضيح المسائل مراجع م2441.
36. تيريزى، صراط النجاة، ج5، س1023 و 1024 و استفتائات، س1545 ؛ سيستانى، Sistani.org، پزشكى ، س1 و منهاج الصالحين، ج2، النكاح، م20 و 21.
37. خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س1303 ؛ مكارم، استفتائات، ج1، س803 و 1567 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، س2091 و 2087 ؛ بهجت، احكام و استفتائات پزشكى، ص30، س4 و 8 ؛ امام، استفتائات، ج3، نظر ، س42 ؛ نورى، استفتائات، ج1، س933 و 966 ؛ صافى، هداية العباد، ج2، النكاح، م22 و دفتر: وحيد.
38. تيريزى، صراط النجاة، ج5، س1023 و 1024 و استفتائات، س1545 ؛ سيستانى، منهاج الصالحين، ج3، النكاح، م21 و Sistani.org پزشكى ، س1 و 5.
39. بهجت، استفتائات پزشكى، سقط جنين، ص43 ؛ خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س1263 ؛ مكارم، استفتائات، ج1، س1498 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، س1752 ؛ صافى، جامع الاحكام، ج1، س1408 ؛ نورى، استفتائات، ج2، س876 ؛ تيريزى، استفتائات، س2099 ؛ امام، استفتائات، ج3، سقط جنين، س12 ؛ دفتر: وحيد.
40. وحيد، منهاج الصالحين، ج3، م379 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، س1946 ؛ امام، تحرير الوسيلة، ج2، دية الجنين و دفتر: همه مراجع.
41. دفتر: همه مراجع.
42. دفتر.
43. خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س1266 ؛ بهجت، استفتائات پزشكى، سقط جنين، ص42 ؛ مكارم، استفتائات، ج1، س1498 ؛ سيستانى، Sistani.org، سقط و دفتر: همه مراجع.
44. صافى، استفتائات پزشكى، س59 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، س2142 ؛ بهجت، توضيح المسائل، متفرقه، م24 ؛ تيريزى، استفتائات، س2071 و 2058 و دفتر: امام.
45. اجوبة الاستفتائات، س1291.
46. مكارم، استفتائات، ج1، س1456.
47. نورى، استفتائات، ج1، س995.
48. امام، تحرير الوسيلة، ج2، التشريح، م6 ؛ صافى، استفتائات پزشكى، س49 ؛ سيستانى، توضيح المسائل، احكام پيوند، م64 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م2897 ؛ مكارم، استفتائات، ج1، س1461 ؛ بهجت، توضيح المسائل، متفرقه، م24 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، س2127.
49. تيريزى، استفتائات، س2064.
50. نورى، استفتائات، ج1، س996.
51. امام، تحرير الوسيلة، ج2، التشريح، م7 ؛ نورى، استفتائات، ج1، س1004 ؛ خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س1290.
52. بهجت، توضيح المسائل، متفرقه، م24 ؛ صافى، استفتائات پزشكى، س56 و 50 ؛ سيستانى، توضيح المسائل، احكام پيوند، م62 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م2894.
53. تيريزى، استفتائات، س2078.
54. فاضل، جامع المسائل، ج1، س2122 ؛ مكارم، استفتائات، ج1، س1448 و 1460.
55. امام، تحرير الوسيلة، ج2، التشريح، م5 و 7 ؛ خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س1288 ؛ نورى، استفتائات، ج1، س992 و 995 ؛ سيستانى، توضيح المسائل، احكام پيوند، م58 و 61.
56. تيريزى، استفتائات، س2075 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م2894 و دفتر: بهجت.
57. فاضل، جامع المسائل، ج1، س2135.

58. مكارم، استفتائات، ج 1، س 1443 و دفتر: مكارم.
59. امام، تحرير الوسيله، ج 2، التشریح، م 6 ؛ سيستاني، توضيح المسائل، احكام بيوند، م 59 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 2894 ؛ نوري، استفتائات، ج 2، س 902 و دفتر: بهجت و فاضل، مكارم، خامنه‌ای و تبریزی.
60. مكارم، استفتائات، ج 1، س 1478 ؛ بهجت، احكام پزشکی، ص 50.
61. تبریزی، استفتائات، س 2062.
62. خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، س 1281 ؛ نوري، استفتائات، ج 1، س 977 و 982 ؛ فاضل، جامع المسائل، 1، س 219.
63. فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 2142 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 2892 ؛ مكارم، استفتائات، ج 1، س 1477 ؛ امام، تحرير الوسيله، ج 2، التشریح، م 1 ؛ خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، س 1280 ؛ تبریزی، استفتائات، 2060 ؛ سيستاني، توضيح المسائل، احكام تشریح، م 56 ؛ نوري، استفتائات، ج 2، س 893 ؛ بهجت، احكام پزشکی، ص 49.
64. امام، تحرير الوسيله، ج 2، التشریح، م 1 ؛ بهجت، احكام پزشکی، ص 45 ؛ تبریزی، استفتائات، س 2081 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 2145 ؛ مكارم، استفتائات، ج 1، س 1477.
65. وحيد، توضيح المسائل، م 2892 ؛ سيستاني، توضيح المسائل، احكام تشریح، م 56.
66. نوري، استفتائات، ج 2، س 894 و ج 1، س 974.
67. بهجت، توضيح المسائل، متفرقه، م 15 ؛ امام، تحرير الوسيله، ج 2، التشریح، بعد از م 7 ؛ نوري، استفتائات، ج 1، س 1005 ؛ سيستاني، توضيح المسائل، احكام بيوند، م 63 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 2896 و دفتر: فاضل، مكارم و خامنه‌ای.
68. خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، س 1271 و 1277 ؛ امام، تحرير الوسيله، ج 2، التلقيح، م 1 ؛ تبریزی، صراط النجاة، ج 5، س 1013 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 2103 و 2104 ؛ وحيد، توضيح المسائل، 2900 ؛ سيستاني، توضيح المسائل، تلقيح مصنوعی، م 69 ؛ صافی، جامع الاحكام، ج 2، س 1392 ؛ نوري، استفتائات، ج 2، س 903 و ج 1، 985 ؛ مكارم، استفتائات، ج 2، س 1757 و دفتر: بهجت.
69. امام، تحرير الوسيله، ج 2، التلقيح، م 2 و 3 ؛ تبریزی، استفتائات، س 2094 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 2105 و وحيد، توضيح المسائل، م 2898 ؛ سيستاني، توضيح المسائل، تلقيح مصنوعی، م 65 ؛ صافی، جامع الاحكام، ج 2، س 1391 ؛ نوري، استفتائات، ج 2، س 908 ؛ مكارم، استفتائات، ج 1، س 1527 ؛ بهجت، استفتائات پزشکی، ص 35.
70. اجوبة الاستفتائات، س 1277 - 1271.
71. امام، استفتائات، ج 2، مكاسب محرمه، س 103 ؛ تبریزی، استفتائات، س 2184 و دفتر: وحيد، بهجت.
72. نوري، استفتائات، ج 2، س 561 ؛ خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، س 1403 ؛ مكارم، استفتائات، ج 2، س 749 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 964 ؛ دفتر: صافی.
73. سيستاني، Sistani.org، مواد مخدر.
74. مكارم، استفتائات، ج 2، س 749 ؛ صافی، جامع الاحكام، ج 1، س 1004 ؛ سيستاني، Sistani.org، استمنا، ش 1 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 985 ؛ خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، س 1404 ؛ دفتر: امام، بهجت، وحيد، تبریزی، نوري.
75. توضيح المسائل مراجع، م 111 و وحيد، توضيح المسائل، م 112 و دفتر: خامنه‌ای.
76. نوري، استفتائات، ج 2، س 562 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 2، س 944 ؛ خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، س 1408 ؛ سيستاني، Sistani.org، مواد مخدر ؛ دفتر: صافی، امام، تبریزی، بهجت و وحيد.
77. دفتر: مكارم.
78. توضيح المسائل مراجع، ج 1، م 91 ؛ نوري، توضيح المسائل، م 91 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 92 و خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، س 272.
79. توضيح المسائل مراجع، م 100 ؛ بهجت، وسيله النجاة، ج 1، م 527 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 101 ؛ دفتر: خامنه‌ای.
80. نوري، توضيح المسائل، م 100.
81. مكارم، توضيح المسائل، م 106.
82. دفتر: همه مراجع.
83. العروة الوثقى، ج 1، فى النجاسات، الخامس.
84. همان.

85. همان.
86. العروة الوثقى، فصل فى غسل الميت و فصل فى تغسيل الميت.
87. توضيح المسائل مراجع، م 529 ؛ نورى، توضيح المسائل، م 530 ؛ خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س 229 و 252.
88. توضيح المسائل مراجع، م 529.
89. توضيح المسائل مراجع، م 529 و وحيد، توضيح المسائل، م 535.
90. امام، فاضل، نورى، تعليقات على العروة، فى غسل الميت، م 20 ؛ بهجت، وسيله النجاة، ج 1، م 325 ؛ تبريزى، منهاج الصالحين، ج 1، م 333 ؛ وحيد، منهاج الصالحين، ج 2، م 333 ؛ دفتر: خامنه‌اى.
91. مكارم، تعليقات على العروة، فى غسل الميت، م 20.
92. العروة الوثقى، فصل فى غسل الميت.
93. امام، استفتائات، ج 1، نجاسات، س 260 خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س 307 - 304 ؛ صافى، جامع الاحكام، ج 1، س 150 و 152 و نورى، استفتائات، ج 2، س 23.
94. فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 73 و ج 2، س 99 ؛ مكارم، استفتائات، ج 1، س 48 و 49 و ج 2، س 40 و 42 ؛ تبريزى، استفتائات، س 90 و 94 ؛ سيستانى، Sistani.org، الكل و دفتر: وحيد.
95. توضيح المسائل مراجع، م 111 و 2633.
96. خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س 301 و تبريزى، توضيح المسائل مراجع، م 111 و 2633.
97. سيستانى، توضيح المسائل مراجع، م 111 و 2633 و وحيد، منهاج الصالحين، الايعان النجسه، الثامن.
98. مكارم، استفتائات، س 42.
99. فاضل، ج 1، س 2082 و 2090 ؛ مكارم، استفتائات، ج 1، س 1551 و 1573 ؛ صافى، هداية العباد، ج 2، النكاح، م 22 و جامع الاحكام، ج 2، س 1706 ؛ نورى، استفتائات، ج 1، س 957 ؛ بهجت، احكام و استفتائات پزشكى، ص 33، س 20 ؛ امام، استفتائات، ج 3، نظر ، س 47 و 49 و 50 ؛ دفتر: سيستانى، وحيد.
100. تبريزى، صراط النجاة، ج 1، س 978.
101. خامنه‌اى، استفتاء، س 1313 ؛ مكارم، استفتائات، ج 1، س 789 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 2093 ؛ نورى، استفتائات، ج 1، س 931 ؛ صافى، جامع الاحكام، ج 2، س 1707 ؛ بهجت، احكام و استفتائات پزشكى، ص 31، س 12 ؛ امام، استفتائات، ج 3، نظر ، س 49 و 50 ؛ تبريزى، صراط النجاة، ج 5، س 1022، دفتر: سيستانى و وحيد.
102. امام، تحرير الوسيله، ج 2، التثريح، م 3 ؛ بهجت، احكام پزشكى، ص 46 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 2، س 2142، ؛ خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س 1280 و 1312 ؛ مكارم، استفتائات، ج 1، س 1471 ؛ نورى، استفتائات، ج 2، س 893 ؛ سيستانى، توضيح المسائل، احكام تشریح، م 57 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 2893.
103. تبريزى، استفتائات، س 2062 و 2068.
104. امام، استفتائات، ج 2، مكاسب محرمة، م 26 ؛ خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س 1144 ؛ تبريزى، استفتائات، س 1078 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 992 ؛ مكارم، استفتائات، ج 2، س 711 ؛ سيستانى، منهاج الصالحين، ج 2، م 11 و Sistani.org، س 17 و 18 ؛ دفتر: وحيد و نورى.
105. صافى، جامع الاحكام، ج 1، س 1005 و 1007 و 1020 و 1018 و دفتر: بهجت.
106. توضيح المسائل مراجع م 2433 ؛ العروة الوثقى ج 2 النكاح، م 31 ؛ نورى، توضيح المسائل، م 2429 ؛ وحيد، توضيح المسائل م 2442 و خامنه‌اى، استفتاء، س 509.
107. صافى، توضيح المسائل مراجع م 2433، جامع الاحكام، ج 2، س 1700 و هداية العباد، ج 2 النكاح، م 18 ؛ دفتر: خامنه‌اى.
108. امام، فاضل و نورى، تعليقات على العروة الوثقى، النكاح، م 27 ؛ صافى، هداية العباد، ج 2، النكاح م 27 و خامنه‌اى، استفتاء، س 509، 582 و 1399.
109. دفتر: بهجت.
110. سيستانى، توضيح المسائل مراجع، م 2434 ؛ تبريزى، التعليقه على منهاج الصالحين، النكاح م 1232 ؛ مكارم، استفتائات ج 2، س 1029، 1039 و تعليقات على العروة الوثقى، النكاح، م 27 ؛ وحيد، توضيح المسائل م 2443.
111. مكارم، استفتائات، ج 2، س 1036 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 2، س 1324 ؛ العروة الوثقى، ج 2، النكاح م 27 ؛ امام، تحرير الوسيله، ج 2، النكاح م 27 ؛ نورى، استفتائات، ج 1، س 484 و توضيح المسائل م 2429 و توضيح المسائل مراجع، م 2433 ؛ وحيد، توضيح المسائل م 2442 ؛ دفتر: خامنه‌اى ؛ صافى، جامع الاحكام، س 1700 و 1702 و 1703 ؛ توضيح المسائل مراجع، م 2433 و خامنه‌اى، استفتاء، س 487.

112. فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 2197 ؛ مكارم، استفتانات، ج 1، س 1608 ؛ تبریزی، استفتانات، س 1303 ؛ سيستاني، Sistani.org، تقلب ؛ خامنه‌ای، اجوبة الاستفتانات، س 2468 و دفتر: امام، بهجت، صافي، نوري و وحيد.
113. فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 2197 ؛ مكارم، استفتانات، ج 1، س 1608 و دفتر: همه مراجع.
114. مكارم، استفتانات، ج 1، س 1608 و دفتر: همه مراجع.
115. امام، استفتانات، ج 2 مكاسب محرمة 138 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 2195 و دفتر: همه مراجع.
116. دفتر: وحيد.
117. امام، استفتانات، ج 2، مكاسب محرمة، س 138 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 2194 و دفتر: همه مراجع.
118. آل عمران 3، آيه 110.
119. آل عمران 3، آيه 113 و 114.
120. لقمان 31، آيه 17.
121. طه 20، آيه 43 و 44.
122. «وَمَا أَعْمَالُ الْبِرِّ كُلُّهَا وَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عِنْدَ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ إِلَّا كَنْفَتُهُ فِي بَحْرِ الْحَيِّ»: نهج البلاغه، كلمات قصار، ش 374.
123. «بِنَسِ الْقَوْمِ قَوْمٌ يَعْبُونَ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ»: وسائل الشيعه، ج 11، ط جديد، ص 392.
124. طبق برخی فتاوا بناير احتياط واجب است.
125. مكارم، استفتانات، ج 2، س 1377 ؛ صافي، جامع الاحكام، ج 2، س 1456 ؛ سيستاني، منهاج الصالحين، ج 1، م 1773 ؛ خامنه‌ای، اجوبة الاستفتانات، س 1054.
126. امام، تحرير الوسيله، ج 1، القول في شرايط وجوبهما، م 8 و توضيح المسائل، م 2791 ؛ سيستاني، منهاج الصالحين، ج 1، م 1271، الرابع ؛ بهجت، توضيح المسائل، م 1608 ؛ مكارم، استفتانات، ج 2، س 1383 ؛ دفتر: خامنه‌ای، وحيد، تبریزی، نوري، صافي و فاضل.
127. امام و فاضل، توضيح المسائل مراجع، م 2786 ؛ بهجت، توضيح المسائل، امر به معروف ؛ نوري، توضيح المسائل، م 2784 ؛ دفتر: مكارم و خامنه‌ای.
128. وحيد، منهاج الصالحين، ج 2، م 1271 ؛ تبریزی و سيستاني، منهاج الصالحين، ج 1، م 1271 ؛ صافي، توضيح المسائل، م 2860 و 2861.
129. صافي، جامع الاحكام، ج 2، س 1475 ؛ امام، تحرير الوسيله، ج 1، القول في شرايط وجوبهما، م 2 ؛ وحيد، منهاج الصالحين، ج 2، م 1271، الرابع ؛ تبریزی، منهاج الصالحين، ج 1، م 1271، الرابع ؛ سيستاني، منهاج الصالحين، ج 1، م 1271، الرابع و دفتر: خامنه‌ای، بهجت، نوري، مكارم و فاضل.
130. امام، تحرير الوسيله، ج 1، شرايط الامر بالمعروف، الشرط الرابع، م 2 ؛ وحيد، منهاج الصالحين، ج 2، م 1272 و 1275 ؛ تبریزی، منهاج الصالحين، ج 1، م 1272 و 1275 ؛ سيستاني، منهاج الصالحين، ج 2، م 1272 و 1275 ؛ صافي، جامع الاحكام، ج 2، س 1458 و دفتر: خامنه‌ای، بهجت، نوري، مكارم و فاضل.
131. امام، استفتانات، ج 1، امر به معروف، س 3 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 931 ؛ خامنه‌ای، اجوبة الاستفتانات، س 1057 و 1068 ؛ مكارم، استفتانات، ج 1، س 1156 ؛ تبریزی، استفتانات، س 2191 و دفتر: وحيد، بهجت، سيستاني، صافي و نوري.
132. امام و فاضل، توضيح المسائل مراجع، م 2824 ؛ صافي، جامع الاحكام، ج 2، س 1455 و 1456 ؛ نوري، توضيح المسائل، م 2811 ؛ مكارم، استفتانات، ج 2، س 1373 ؛ خامنه‌ای، اجوبة الاستفتانات، س 1054 و 1063 ؛ تبریزی، منهاج الصالحين، ج 1، م 1272 و 1273 ؛ سيستاني، منهاج الصالحين، ج 1، م 1272 و 1273 ؛ وحيد، منهاج الصالحين، ج 2، م 1272 و 1273.
133. بهجت، توضيح المسائل، م 1611.
134. مكارم، استفتانات، ج 2، س 1372 و 1712 ؛ صافي، جامع المسائل، ج 2، س 1462 و 1459 و ج 1، س 1016 و 1007 ؛ تبریزی، استفتانات، س 1071 و 1059 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 947 و 946 و 995 ؛ خامنه‌ای، اجوبة الاستفتانات، س 1154 و 1066 و 1139 ؛ سيستاني، Sistani.org، موسيقى ش 13 و 22 ؛ بهجت، توضيح المسائل، م 1608 و متفرقه م 20 ؛ نوري، استفتانات، ج 1 س 1011 و 1015.
135. دفتر: همه مراجع.
136. مكارم، استفتانات، ج 1، س 1154 ؛ خامنه‌ای، اجوبة الاستفتانات، س 1086 و 1277 ؛ امام، استفتانات، ج 1، امر به معروف، س 18 ؛ تبریزی، استفتانات، س 973 و 979 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 946 ؛ صافي، جامع الاحكام، ج 2، س 1462 ؛ دفتر: وحيد، سيستاني، نوري و بهجت.

137. مكارم، استفتانات، ج 2، س 1385 و 1388 و ج 1، س 1159 و 1154 ؛ خامنه‌ای، اجوبة الاستفتانات، 1086 ؛ تبریزی، استفتانات، س 979 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 946 ؛ صافی، جامع الاحكام، ج 2، س 1462 ؛ دفتر: وحید، سیستانی، نوری و بهجت.
138. مكارم، استفتانات، ج 1، س 1160 ؛ تبریزی، استفتانات، س 979 ؛ صافی، جامع الاحكام، ج 2، س 1459 ؛ امام و فاضل، توضیح المسائل مراجع، م 2791 ؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج 1، شرائط وجوب الامر بالمعروف، الخامس ؛ نوری، توضیح المسائل، م 2789 ؛ بهجت، توضیح المسائل، 1608، چهارم ؛ دفتر: وحید و خامنه‌ای.
139. مكارم، استفتانات، ج 2، س 1378 ؛ خامنه‌ای، اجوبة الاستفتانات، س 1085 و 1067 ؛ تبریزی، استفتانات، س 1585 و 974 ؛ دفتر: وحید، سیستانی، نوری، صافی، فاضل، امام و بهجت.
140. تبریزی، استفتانات، س 2218 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 2193 ؛ وحید، توضیح المسائل، م 2073 ؛ خامنه‌ای، اجوبة الاستفتانات، س 1393.
141. توضیح المسائل مراجع، م 144 ؛ نوری، توضیح المسائل، م 144 ؛ دفتر: خامنه‌ای.
142. توضیح المسائل مراجع، م 144.
143. توضیح المسائل مراجع، م 144.
144. توضیح المسائل مراجع، م 142 و 144.
145. مكارم، توضیح المسائل مراجع، م 143.
146. توضیح المسائل، م 145.
147. امام، استفتانات، ج 1، امر به معروف، س 18 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 937 ؛ خامنه‌ای، اجوبة الاستفتانات، س 1068 و دفتر: همه مراجع.
148. دفتر: همه مراجع.
149. توضیح المسائل مراجع، م 143 ؛ وحید، توضیح المسائل، م 144 ؛ نوری، توضیح المسائل، م 143 ؛ دفتر: خامنه‌ای.
150. بهجت، توضیح المسائل مراجع، م 143.
151. توضیح المسائل مراجع، م 145 ؛ وحید، توضیح المسائل، م 146 ؛ نوری، توضیح المسائل، م 145 ؛ دفتر: خامنه‌ای.
152. سیستانی، توضیح المسائل مراجع، م 142 و 145.
153. مكارم، توضیح المسائل مراجع، م 145.
154. امام، استفتانات، ج 2، گناهان كبيره، س 4 ؛ دفتر: همه مراجع.
155. امام، استفتانات، ج 2 گناهان كبيره، س 16 و 21 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 982 ؛ سیستانی، Sistani.org، غيبت ؛ تبریزی، استفتانات، س 1004 و 1006 و دفتر: بهجت، نوری، وحید، صافی، خامنه‌ای، مكارم.
156. استفتانات، ج 4، س 6469 و 6475.
157. امام، استفتانات، ج 2 گناهان كبيره، س 11 و 12 ؛ تبریزی، صراط النجاة، ج 5، س 740 ؛ مكارم، استفتانات، ج 1، س 556 و ج 2، س 742 و دفتر: همه مراجع.
158. دفتر: همه مراجع.
159. دفتر: همه مراجع.
160. صافی، جامع الاحكام، ج 2، س 480 و 481 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 940 و 941 ؛ خامنه‌ای، اجوبة الاستفتانات، س 1057 ؛ مكارم، استفتانات، ج 1، س 1156 ؛ نوری، استفتانات، ج 1، س 1064 ؛ دفتر: وحید، تبریزی، بهجت و سیستانی.
161. امام، استفتانات، ج 1، امر به معروف، س 13 و 17 و 22.
162. فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1772 ؛ تبریزی، استفتانات، س 2185 و 2189 ؛ سیستانی، Sistani.org، صلہ رحم و دفتر: همه مراجع.
163. توضیح المسائل مراجع، م 845 ؛ نوری، توضیح المسائل، م 846 ؛ بهجت، توضیح المسائل، م 711 ؛ خامنه‌ای، اجوبة الاستفتانات، س 1361 ؛ وحید، توضیح المسائل، م 851.
164. توضیح المسائل مراجع، م 845.
165. دفتر: سیستانی.
166. امام و فاضل، توضیح المسائل مراجع، م 845 ؛ نوری، توضیح المسائل، م 846 و خامنه‌ای، استفتاء، س 550.

167. صافى، توضيح المسائل مراجع، م 845 ؛ بهجت، توضيح المسائل، م 711 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 851.
168. تبريزى و سيستانى، توضيح المسائل مراجع، م 845.
169. توضيح المسائل مراجع، م 845.
170. توضيح المسائل مراجع، م 846.
171. وحيد، توضيح المسائل، م 852 ؛ خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س 1372 ؛ صافى، جامع الاحكام، ج 2، س 1688 ؛ تبريزى، صراط النجاة، ج 3، س 781 و فاضل، توضيح المسائل مراجع، م 846.
172. همان، م 846.
173. استفتائات، ج 1، س 138.
174. توضيح المسائل، م 847.
175. بهجت، توضيح المسائل مراجع، م 846 ؛ امام، استفتائات، ج 3، سوالات متفرقه، س 174 .
176. فاضل، توضيح المسائل مراجع، م 846 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 852 ؛ خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س 1368 ؛ صافى، جامع الاحكام، ج 2، س 1688 ؛ تبريزى، صراط النجاة، ج 3، س 781.
177. سيستانى، توضيح المسائل مراجع، م 846.
178. مكارم، استفتائات، ج 1 س 132 و س 138 و ج 2، س 159 .
179. نورى، توضيح المسائل، م 847.
180. خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س 1368 ؛ تبريزى، صراط النجاة، ج 3، س 781 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 852 ؛ صافى، جامع الاحكام، ج 2، س 1688 ؛ مكارم، استفتائات، ج 1، س 138 و ج 2، س 159 و فاضل و سيستانى و نورى توضيح المسائل مراجع، م 846.
181. بهجت، توضيح المسائل، م 711 ؛ امام، استفتائات، ج 3، سوالات متفرقه، س 174.
182. امام، استفتائات، ج 2، مكاسب محرمة، س 79 ؛ نورى، استفتائات، ج 1، س 492 و 493 ؛ مكارم، استفتائات، ج 2، س 750 و 753 ؛ تبريزى، استفتائات، س 1089 و 1096 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 957 و 955 ؛ سيستانى، Sistani.org، ريش تراشى، س 1 و 3 ؛ خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س 1421 و 1416 ؛ دفتر: وحيد.
183. صافى، جامع الاحكام، ج 2، س 1740 و 1742 ؛ بهجت، توضيح المسائل، متفرقه، م 4.
184. امام، استفتائات، ج 2، مكاسب محرمة، س 80 ؛ مكارم، استفتائات، ج 2، س 753 و ج 1، س 570 ؛ تبريزى، استفتائات، س 1096 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 956 و 960 و 958 ؛ سيستانى، Sistani.org، ريش تراشى، س 14 ؛ دفتر: وحيد، بهجت، نورى و صافى.
185. خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س 1418 ؛ مكارم، استفتائات، ج 2 س 753 ؛ تبريزى، صراط النجاة، ج 2، س 905 و التعليقه على منهاج الصالحين، م 43 ؛ وحيد، منهاج الصالحين، ج 3، م 43 ؛ سيستانى، منهاج الصالحين، ج 2، م 46 ؛ دفتر: صافى، بهجت، وحيد، فاضل و امام.
186. امام، استفتائات، ج 2، مكاسب محرمة، س 84 ؛ وحيد، منهاج الصالحين، ج 3، م 43 ؛ خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س 1413 ؛ سيستانى ؛ Sistani.org، ريش تراش، س 1 و 3 ؛ صافى، جامع الاحكام، ج 2، س 1743 ؛ بهجت، توضيح المسائل، متفرقه، س 4 ؛ نورى، استفتائات، ج 1، س 492 و 493 و فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 957 و 955.
187. مكارم، استفتائات، ج 2، س 751 و تبريزى، استفتائات، س 1087.
188. تبريزى، استفتائات، س 981 و دفتر: امام، وحيد و بهجت و نورى، صافى.
189. سيستانى، Sistani.org، قمار، س 4 و دفتر: فاضل و مكارم.
190. اجوبة الاستفتائات، س 1126.
191. خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، ج 5، س 1154 ؛ صافى، جامع الاحكام، ج 1، س 1043 ؛ نورى، استفتائات، ج 1، س 559 ؛ تبريزى، صراط النجاة، ج 5، س 1154 ؛ دفتر: وحيد و امام.
192. سيستانى، Sistani.org، قمار، س و 1 ؛ و دفتر: بهجت.
193. فاضل، lankarani.org، احكام قمار، س 50 ؛ مكارم، استفتائات، ج 2، س 734 .
194. تبريزى، استفتائات، س 983 ؛ دفتر: امام، خامنه‌اى، فاضل، مكارم، نورى و وحيد.
195. بهجت، توضيح المسائل، متفرقه، م 9.
196. صافى، جامع الاحكام، ج 1، س 1041 ؛ سيستانى، سايت شطرنج، س 4 و 5.
197. امام، استفتائات، ج 2، مكاسب محرمة، س 21 ؛ خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س 1115 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 952 ؛ مكارم، استفتائات، ج 1، س 543 ؛ تبريزى، استفتائات، س 982 ؛ وحيد، منهاج

- الصالحين، ج3، م 19 و نوری، استفتائات، ج1، س 559 و سیستانی، Sistani.org، س 12.
198. بهجت، توضیح المسائل، متفرقه، س 9.
199. صافی، جامع الاحکام، ج1، س 1041 و 1042.
200. مکارم، استفتائات، ج 2، س 728 ؛ صافی، جامع الاحکام، ج 1، س 1049 ؛ دفتر: امام، خامنه‌ای، وحید، فاضل، بهجت، نوری و تبریزی.
201. امام، استفتائات، ج 2، مکاسب محرمه، س 17 ؛ خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 1123 ؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج 2، م 22 ؛ وحید، منهاج الصالحین، ج 3، م 19 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 953 ؛ صافی، جامع الاحکام، ج 1، س 1039 ؛ مکارم، استفتائات، ج 2، س 727 ؛ تبریزی، استفتائات، س 992 ؛ دفتر: بهجت و نوری.
202. امام، استفتائات، ج 2، مکاسب محرمه، س 15 ؛ تبریزی، استفتائات، س 982 ؛ مکارم، استفتائات، ج 2، 733، 2، خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 1125 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 2، س 939.
203. بهجت، توضیح المسائل، متفرقه، س 9 ؛ وحید، منهاج الصالحین، ج 3، م 19.
204. سیستانی، سایت، قمار ؛ نوری، استفتائات، ج 2، س 560 ؛ دفتر: صافی.
205. صافی، جامع الاحکام، ج 1، س 1045 ؛ امام، استفتائات، ج 2، مکاسب محرمه، س 18 ؛ خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 1116 ؛ نوری، استفتائات، ج 1، س 559 و 560 ؛ وحید، منهاج الصالحین، ج 3، م 19 ؛ تبریزی، استفتائات، س 981.
206. مکارم، استفتائات، ج 1، س 541 و 544 ؛ بهجت، توضیح المسائل، متفرقه، س 9.
207. سایت، س 9.
208. جامع المسائل، ج 1، س 951.
209. امام، استفتائات، ج 2، مکاسب محرمه، س 15 ؛ خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 1125 و 1119 و 1116 ؛ فاضل، سایت، قمار، س 47 ؛ مکارم، استفتائات، ج 1، س 540 و ج 2، س 733 ؛ تبریزی، سایت ؛ صافی، جامع الاحکام، ج 1، س 1041 و دفتر: نوری.
210. دفتر: بهجت.
211. سیستانی، سایت، قمار، س 2.
212. وحید، منهاج الصالحین، ج 3، م 19.
213. امام، تحریر الوسیله، ج 1، م 8 ؛ بهجت، وسیله النجاة، ج 1، م 1441 ؛ صافی، هداية العباد، ج 1، م 1689 ؛ نوری، استفتائات، ج 2، س 559 ؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج 2، م 11 ؛ دفتر: خامنه‌ای و فاضل.
214. وحید، منهاج الصالحین، ج 3، م 9 ؛ تبریزی، منهاج الصالحین ج 2، التجارة، م 9.
215. مکارم، استفتائات، ج 1، س 546 و ج 2، س 737 ؛ سیستانی، Sistani.org، مجسمه سازی ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 2، س 945 ؛ دفتر: امام، وحید و بهجت.
216. خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 1221 ؛ صافی، جامع الاحکام، ج 1، س 1057 ؛ تبریزی، استفتائات، 1061.
217. استفتائات، ج 1، س 465.
218. امام، تحریر الوسیله، ج 1، مکاسب المحرمه، م 12 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1014 و توضیح المسائل مراجع، م 2069 ؛ تبریزی، توضیح المسائل مراجع، م 2069 و استفتائات، س 1007 ؛ خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 1221 ؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج 2، م 18 ؛ وحید، توضیح المسائل، 2077 ؛ بهجت، وسیله النجاة، ج 1، م 1448 و دفتر: نوری.
219. استفتائات، ج 1، س 547 و 548.
220. صافی، هداية العباد، ج 1، م 1696 و توضیح المسائل مراجع، م 2069.
221. دفتر: همه مراجع.
222. توضیح المسائل مراجع، م 111 و 2633 و وحید، توضیح المسائل، م 112 و 2697 و دفتر: خامنه‌ای.
223. امام، تحریر الوسیله، المسکر، م 4 - 1 و وحید، منهاج الصالحین، المسکر، م 217 و 218 و توضیح المسائل، 2697 و فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1871 و مکارم، استفتائات، ج 2، س 1428 و مراجع، توضیح المسائل مراجع، م 2633.
224. توضیح المسائل مراجع، م 111 و 2633.
225. خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 301 و تبریزی، توضیح المسائل مراجع، م 111 و 2633.

226. سیستانی، توضیح المسائل مراجع، م 111 و 2633 و وحید، منهاج الصالحین، الاعیان النجسه، الثامن.
227. توضیح المسائل مراجع، م 111 و 2633.
228. توبه 9، آیه 108.
229. توضیح المسائل مراجع، م 160 و 170 و وحید، توضیح المسائل، م 161 و 171 و دفتر: خامنه‌ای.
230. توضیح المسائل مراجع، م 159.
231. توضیح المسائل مراجع، م 160 و 170.
232. امام و فاضل، توضیح المسائل مراجع، م 159 و خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 71.
233. توضیح المسائل مراجع، م 159.
234. توضیح المسائل مراجع، م 159.
235. توضیح المسائل مراجع، م 159.
236. مکارم، توضیح المسائل مراجع، م 159 و وحید، توضیح المسائل، م 160.
237. توضیح المسائل مراجع، م 162 و وحید، توضیح المسائل، م 163 و دفتر: خامنه‌ای.
238. امام و فاضل، توضیح المسائل مراجع، م 159 و خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 71.
239. توضیح المسائل مراجع، م 159.
240. مکارم، توضیح المسائل مراجع، م 159 و وحید، توضیح المسائل، م 160.
241. تبریزی، استفتائات، س 130 و دفتر: همه مراجع.
242. امام، استفتائات، احکام نجاسات، س 327 و 328؛ نوری، استفتائات، ج 1، س 35.
243. استفتائات، ج 1، س 222.
244. تبریزی، استفتائات، س 103.
245. مکارم، استفتائات، ج 1، س 34 و سیستانی، سایت، نجاسات.
246. خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 292؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 47 و جامع الاحکام، ج 1، س 80.
247. دفتر: فاضل.
248. دفتر: وحید.
249. امام، استفتائات، احکام نجاسات، س 327 و مکارم، استفتائات، ج 1، س 34 و سیستانی، سایت، نجاسات و خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 292 و فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 47 و جامع الاحکام، ج 1، س 80 و دفتر: بهجت.
250. دفتر: تبریزی.
251. توضیح المسائل مراجع، م 848 و وحید، توضیح المسائل مراجع، م 854 و دفتر: خامنه‌ای.
252. فاضل، جامع المسائل، ج 1 س 46 و خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 71 و 73.
253. توضیح المسائل مراجع، م 159.
254. توضیح المسائل مراجع، م 159.
255. توضیح المسائل مراجع، م 159.
256. مکارم، توضیح المسائل مراجع، م 159 و وحید، توضیح المسائل، م 160.
257. توضیح المسائل مراجع، م 37؛ وحید، توضیح المسائل، م 37؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 49؛ دفتر: خامنه‌ای.
258. توضیح المسائل مراجع، م 37.
259. توضیح المسائل مراجع، م 37.
260. توضیح المسائل مراجع، م 191 و وحید، توضیح المسائل مراجع، م 192 و دفتر: خامنه‌ای.
261. خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 300 و دفتر: همه مراجع.
262. بهجت و صافی، توضیح المسائل مراجع، م 142؛ تبریزی، استفتائات، س 69؛ امام، سیستانی و فاضل، التعلیقہ علی العروه، احکام النجاسات، م 32؛ وحید، توضیح المسائل، م 143.
263. توضیح المسائل مراجع، م 142؛ امام و نوری، التعلیقہ علی العروه، احکام النجاسات، م 32.
264. سیستانی، صافی، توضیح المسائل مراجع، م 142؛ امام، فاضل و نوری، التعلیقہ علی العروه، احکام النجاسات، م 32؛ تبریزی، استفتائات، س 69 و دفتر: بهجت، خامنه‌ای و وحید.
265. توضیح المسائل مراجع، م 142 و التعلیقہ علی العروه، احکام النجاسات، م 32.
266. توضیح المسائل مراجع، م 129؛ وحید، توضیح المسائل، م 130 و دفتر: خامنه‌ای.

267. توضيح المسائل مراجع، م 100 و 141 ؛ بهجت، وسيله النجاة، ج 1، م 527 و توضيح المسائل مراجع، م 141 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 101 و 142 و دفتر: خامنه‌ای.
268. مكارم، توضيح المسائل مراجع، م 100 و 141.
269. نوری، توضيح المسائل مراجع، م 100 و 141.
270. توضيح المسائل مراجع، م 114.
271. توضيح المسائل مراجع، م 114.
272. صافی، جامع الاحكام، ج 1، س 146 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 99 و دفتر: همه مراجع.
273. توضيح المسائل مراجع، م 141 ؛ وحيد، توضيح المسائل مراجع، م 142 و دفتر: خامنه‌ای.
274. توضيح المسائل مراجع، م 98 و دفتر: فاضل.
275. بهجت، توضيح المسائل مراجع، م 98 و وسيله النجاة، ج 1، م 524 ؛ مكارم، توضيح المسائل مراجع، م 98 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 99 ؛ نوری، توضيح المسائل، م 98 ؛ تعليقات على العروة، فى النجاسات، الخامس، م 1 .
276. فاضل، تعليقات على العروة، فى النجاسات، الخامس، م 1 و سيستاني، توضيح المسائل مراجع، م 98.
277. خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، س 269 و استفتاء، س 992.
278. امام و بهجت، توضيح المسائل مراجع، م 226 و دفتر: خامنه‌ای.
279. تيريزى و سيستاني، منهاج الصالحين، ج 1، م 493.
280. مكارم، توضيح المسائل مراجع، م 226 و صافی، هداية العباد، ج 1، م 623 و 624.
281. فاضل، توضيح المسائل مراجع، م 226.
282. نوری، توضيح المسائل مراجع، م 226.
283. وحيد، توضيح المسائل، م 234.
284. توضيح المسائل مراجع، م 230 و دفتر: خامنه‌ای.
285. توضيح المسائل مراجع، م 230.
286. توضيح المسائل مراجع، م 229 و دفتر: خامنه‌ای.
287. توضيح المسائل مراجع، م 233.
288. توضيح المسائل مراجع، م 233.
289. توضيح المسائل مراجع، م 233.
290. العروة الوثقى، ج 1، لباس المصلى، م 26.
291. توضيح المسائل مراجع، م 834 و 836 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 840 و 844 و دفتر: خامنه‌ای.
292. خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، س 1219 ؛ مكارم، استفتائات، ج 1، س 132 و 138 ؛ سيستاني، sistani.org، زينت ، س 34 و توضيح المسائل مراجع، م 846 ؛ صافی، جامع الاحكام، ج 2، س 1688 ؛ تيريزى، صراط النجاة، ج 3، س 781 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 852 ؛ نوری، استفتائات، ج 2، س 569 و توضيح المسائل، م 847.
293. توضيح المسائل مراجع، م 846 ؛ امام، استفتائات، ج 3، سؤالات متفرقه ، س 174.
294. توضيح المسائل مراجع، م 66.
295. توضيح المسائل مراجع، م 66 و خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، س 98.
296. توضيح المسائل مراجع، م 66.
297. توضيح المسائل مراجع، م 177 و وحيد، توضيح المسائل، م 178 و دفتر: خامنه‌ای.
298. توضيح المسائل مراجع، م 27 و سيستاني، سايت، طهارت.
299. مكارم، استفتائات، ج 1، س 1793 و دفتر: همه مراجع.
300. توضيح المسائل مراجع، م 59 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 59 و دفتر: خامنه‌ای.
301. امام، استفتائات، ج 2 اجاره، س 35 ؛ وحيد، منهاج الصالحين، ج 3، م 798 ؛ تيريزى، استفتائات، س 1201 ؛ مكارم، استفتائات، ج 2، س 830 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1107 ؛ خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، س 1662 ؛ صافی، جامع الاحكام، ج 1، س 1205 ؛ بهجت، توضيح المسائل، متفرقات، م 6 ؛ دفتر: نوری.
302. سيستاني، منهاج الصالحين، ج 2، م 1014.
303. نساء 4، آيه 58.
304. «أَوَّلُ قَطْرَةٍ مِنْ دَمِ الشَّهِيدِ كَفَّارَةٌ لِذُنُوبِهِ إِلَّا الدِّينَ فَإِنَّ كَفَّارَتَهُ قَضَائِهِ»: من لا يحضره الفقيه، ج 3، ص 183، ح 3688.
305. دفتر: همه مراجع.

306. توضیح المسائل مراجع، م 2279 و نوری، توضیح المسائل، م 2273.
307. توضیح المسائل مراجع، م 2279 ؛ وحید، توضیح المسائل، م 2331 و خامنه‌ای، استفتاء، س 1559.
308. توضیح المسائل مراجع، م 2279 و نوری، توضیح المسائل، م 2273.
309. توضیح المسائل مراجع م 2279 ؛ وحید، توضیح المسائل، م 2331 و خامنه‌ای، استفتاء، س 1559.
310. دفتر: همه مراجع.
311. دفتر: همه مراجع.
312. توضیح المسائل مراجع، م 2581.
313. توضیح المسائل مراجع، م 2581 و وحید، توضیح المسائل، م 2645 و 2646.
314. (آیات عظام: سیستانی، فاضل، صافی، تبریزی، مکارم و وحید) ر.ک: توضیح المسائل مراجع، م 2279 ؛ خامنه‌ای، استفتاء، 1559.
315. امام، سیستانی، فاضل، توضیح المسائل مراجع، م 266 ؛ تبریزی، استفتائات، س 159 و دفتر: همه مراجع.
316. توضیح المسائل مراجع، م 2279 ؛ وحید، توضیح المسائل، م 2331 ؛ نوری، توضیح المسائل، م 2273 ؛ دفتر: خامنه‌ای.
317. امام، استفتائات، ج 3، مقررات دولتی، س 50 و 112 و 148 ؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1547-1549 ؛ خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 1964 ؛ تبریزی، استفتائات، س 1300 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 933 و 938 ؛ دفتر: سیستانی، مکارم، وحید، نوری و بهجت.
318. خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 1963 و دفتر: همه مراجع.
319. دفتر: همه مراجع.
320. دفتر: همه مراجع.
321. توضیح المسائل مراجع، م 2283 ؛ وحید، توضیح المسائل، م 2335 ؛ نوری، توضیح المسائل، م 2277.
322. وحید، توضیح المسائل، م 2196 ؛ نوری، توضیح المسائل، 2162 ؛ توضیح المسائل مراجع، م 2168.
323. توضیح المسائل مراجع، م 2276 ؛ وحید، توضیح المسائل، م 2329 ؛ نوری، توضیح المسائل، م 2271 ؛ دفتر: خامنه‌ای و ر.ک: منابع عنوان «جریمه دیرکرد».
324. لسان العرب و دهخدا، ماده «ظلم».
325. امام، تحریر الوسیله، ج 2، باب المقاصه، م 1 و 2 و 18 ؛ وحید، منهاج الصالحین، باب القضا، م 55 ؛ خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 1765 ؛ تبریزی، استفتائات، س 1269 و دفتر: سیستانی، بهجت، صافی و نوری.
326. مکارم، استفتائات، ج 2، س 865 و 867.
327. فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1172.
328. امام، تحریر الوسیله، ج 2، اللقطه، م 6 ؛ توضیح المسائل مراجع، م 2564 و 2565 ؛ وحید، توضیح المسائل، 2628.
329. توضیح المسائل مراجع، م 2564 و 2565.
330. توضیح المسائل مراجع، م 2566 ؛ وحید، توضیح المسائل، م 2630.
331. توضیح المسائل مراجع، م 2572 ؛ وحید، توضیح المسائل، م 2636.
332. توضیح المسائل مراجع، م 2564 ؛ وحید، توضیح المسائل، م 2638.
333. توضیح المسائل مراجع، م 2564 و 2565.
334. دفتر: همه مراجع.
335. دفتر: همه مراجع.
336. بقره 2، آیه 275.
337. امام، استفتائات، ج 3، امور بانکی، س 2 ؛ تبریزی، استفتائات، س 2134 و 2147 ؛ خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 1790 ؛ مکارم، استفتائات، ج 2، س 1699 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 2، س 1001 ؛ دفتر: وحید، بهجت، سیستانی، نوری و صافی.
338. دفتر: بهجت.
339. بهجت، توضیح المسائل، م 2283.
340. امام، استفتائات، ج 2 دین، س 5 ؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1995 ؛ تبریزی، استفتائات، س 2116 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1184 ؛ سیستانی، Sistani.org، قرض و بانک ؛ دفتر: وحید، نوری، بهجت و خامنه‌ای.

341. صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1995.
342. مکارم، استفتائات، ج 1، س 663، ج 2، س 1702.
343. امام، استفتائات، ج 3، احکام مهریه، س 17؛ سیستانی، Sistani.org، مهریه و قرض؛ خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 1772؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1177 و 1490 و 1031؛ نوری، استفتائات، ج 2، س 446؛ تبریزی، استفتائات، س 1649 و 1263 و دفتر: بهجت، و وحید.
344. خامنه‌ای، استفتاء، س 227 و دفتر: بهجت.
345. صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1965.
346. نوری، استفتائات، ج 1، س 636 و 637 و مکارم، استفتائات، ج 1، س 657، 659.
347. تبریزی، استفتائات، س 1649؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1490؛ امام، استفتائات، ج 3، احکام مهریه، س 17؛ سیستانی، Sistani.org، مهریه؛ نوری، استفتائات، ج 1، س 636 و 637؛ مکارم، استفتائات، ج 2، س 1690؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1296 و 1297؛ خامنه‌ای، استفتاء، س 227 و دفتر: بهجت و وحید.
348. مکارم، استفتائات، ج 2، س 1693 و دفتر: همه مراجع.
349. توضیح المسائل مراجع، م 2283؛ وحید، توضیح المسائل، م 2335؛ نوری، توضیح المسائل، م 2277.
350. خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 1774 و دفتر: همه مراجع.
351. امام، استفتائات، ج 2، قرض، س 39؛ خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 1786؛ مکارم، استفتائات، ج 1، 665 و توضیح المسائل، م 427؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1088؛ نوری، استفتائات، ج 1، س 576.
352. تبریزی، استفتائات، س 1266؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1285.
353. توضیح المسائل مراجع، م 2080؛ وحید، توضیح المسائل، م 2108؛ مکارم، استفتائات، ج 2، س 759؛ نوری، توضیح المسائل، م 2074؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1982.
354. توضیح المسائل مراجع، احکام وکالت، م 2108.
355. العروة الوثقی، ج 2، کتاب المضاربه و توضیح المسائل مراجع، احکام وکالت.
356. مکارم، استفتائات، ج 2، س 778؛ تبریزی و سیستانی، توضیح المسائل مراجع، م 2111؛ وحید، توضیح المسائل، م 2139؛ دفتر: همه مراجع.
357. امام، توضیح المسائل، م 2845؛ سیستانی، توضیح المسائل، عملیات بانکی، م 26؛ مکارم، توضیح المسائل، م 2432؛ وحید، توضیح المسائل، م 2103؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1998؛ خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 1603؛ تبریزی و فاضل، توضیح المسائل مراجع، م 2075؛ دفتر: بهجت.
358. امام، استفتائات، احکام معاملات، ج 2، س 179؛ خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 1603 و 1604؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1026؛ سیستانی، توضیح المسائل، عملیات بانکی، تنزيل برات؛ تبریزی، توضیح المسائل، احکام سفته، م 4؛ وحید، توضیح المسائل، م 2867؛ دفتر: بهجت.
359. خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 1950؛ امام، توضیح المسائل، م 2839 و استفتائات، ج 2، احکام معاملات، س 225.
360. بهجت، توضیح المسائل، متفرقه، م 29.
361. نوری، استفتائات، ج 2، س 426 و 427؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1032؛ مکارم، توضیح المسائل، 2429؛ تبریزی، استفتائات، س 2144 و 2142 و توضیح المسائل، احکام سفته، م 6 و سیستانی، توضیح المسائل، عملیات بانکی، م 28.
362. وحید، توضیح المسائل، م 2869.
363. فاضل، جامع المسائل، ج 2، س 949؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1543 و دفتر: همه مراجع.
364. اجوبه الاستفتائات، س 1243 و 1244.
365. تبریزی، استفتائات، س 2135؛ مکارم، استفتائات، ج 2، س 1695؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1989 و 2004؛ وحید، توضیح المسائل، م 2862؛ سیستانی، توضیح المسائل، جوایز بانک، م 24 و Sistani.org، قرض؛ امام، توضیح المسائل، م 2858؛ نوری، استفتائات، ج 2، س 476؛ بهجت، توضیح المسائل، متفرقات، م 22؛ خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 1945 و 1946؛ فاضل، جامع المسائل، 1، س 1098.
366. امام، تحریر الوسیله، ج 2، کتاب القضا، م 6؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 972؛ مکارم، استفتائات، 664، 2 و 665؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1540؛ خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س 1246 و 1247 و بهجت، توضیح المسائل، متفرقات، م 16.
367. تبریزی، استفتائات، س 999؛ وحید، منهاج الصالحین، ج 3، م 32 و سیستانی، Sistani.org، رشوه.

368. امام، تحرير الوسيله، ج 2، كتاب القضا، م 6 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 972 ؛ مكارم، استفتائات، ج 2، س 664 ؛ صافى، جامع الاحكام، ج 2، س 1540 ؛ دفتر: بهجت ؛ تبريزى، استفتائات، س 999 ؛ وحيد، منهاج الصالحين، ج 3، م 32 و سيستانى، Sistani.org، رشوه.
369. خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س 1246 و 1247.
370. امام، العروة الوثقى، ج 1، النجاسات الثامن و دفتر: بهجت.
371. خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س 313 ؛ سيستانى، تبريزى، فاضل، توضيح المسائل مراجع، م 106 ؛ نورى، استفتائات، ج 1، س 38 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 108.
372. مكارم، صافى، توضيح المسائل مراجع، م 106.
373. بهجت، توضيح المسائل مراجع، م 782.
374. توضيح المسائل مراجع، م 782 ؛ العروة الوثقى، ج 1، القبلة، م 2 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 788 ؛ دفتر: خامنه‌اى.
375. توضيح المسائل مراجع، م 784.
376. وحيد، توضيح المسائل، م 790 ؛ توضيح المسائل مراجع، م 784.
377. اجوبة الاستفتائات، س 368.
378. العروة الوثقى، ج 1، الستر.
379. امام، تحرير الوسيله، ج 2، النكاح، م 27 ؛ فاضل و نورى، تعليقات على العروة، النكاح، م 27 ؛ صافى، هداية العباد، ج 2، النكاح، م 27 و خامنه‌اى، استفتاء، س 509، 582 و 1399.
380. دفتر: بهجت.
381. وحيد، توضيح المسائل، م 2443 ؛ سيستانى، توضيح المسائل مراجع، م 2434 و Sistani.org نگاه س 2 ؛ تبريزى، التعليقه على منهاج الصالحين، النكاح، م 1232 ؛ مكارم، استفتائات، ج 1، س 812 و التعليقه على العروة، م 27.
382. خامنه‌اى، استفتاء، س 488 ؛ تبريزى، استفتائات، س 1606 ؛ مكارم، استفتائات، ج 2، س 1024 ؛ سيستانى، Sistani.org، دست دادن، س 4 ؛ صافى، جامع الاحكام، ج 2، س 1660 ؛ بهجت، توضيح المسائل، م 1934 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1717 ؛ امام و نورى، تعليقات على العروة، النكاح، م 40 ؛ دفتر: وحيد.
383. سيستانى، تعليقات على العروة، احكام التخلّى، م 2 و Sistani.org، تصوير، س 1 و 2 ؛ تبريزى، صراط النجاة، ج 3، س 778 ؛ خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س 1314 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1731 و تعليقات على العروة، ج 1، (احكام التخلّى)، م 2 ؛ امام، تعليقات على العروة، (احكام التخلّى)، م 2 ؛ دفتر: وحيد.
384. مكارم، استفتائات، ج 2، س 1033، تعليقات على العروة، احكام التخلّى، م 2 ؛ صافى، جامع الاحكام، ج 2، س 1707 ؛ نورى، التعليقات على العروة، (احكام التخلّى)، م 2 ؛ دفتر: بهجت.
385. توضيح المسائل مراجع، م 2397 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 2461 ؛ نورى، توضيح المسائل، م 2393 و خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س 145.
386. تبريزى، صراط النجاة، ج 1، س 854 ؛ دفتر: همه مراجع.
387. توضيح المسائل مراجع، م 2397 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 2461 ؛ نورى، توضيح المسائل، م 2393.
388. خامنه‌اى، استفتاء، س 65 ؛ تبريزى، صراط النجاة، ج 1، س 836 و دفتر: همه مراجع.
389. خامنه‌اى، استفتاء، س 100 ؛ وحيد، توضيح المسائل، مسائل از قاعده الزام ؛ امام، تحرير الوسيله، ج 2، الكفر، م 2 ؛ صافى، هداية العباد، ج 2، الكفر، م 2 ؛ تبريزى، استفتائات، س 1478 و دفتر: سيستانى، فاضل، مكارم، نورى و بهجت.
390. دفتر: همه مراجع.
391. توضيح المسائل مراجع، م 2634.
392. توضيح المسائل مراجع، م 2634 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 2698 ؛ خامنه‌اى، اجوبة الاستفتائات، س 1425.
393. خامنه‌اى، استفتاء، س 1748 ؛ توضيح المسائل مراجع، م 95، وحيد، توضيح المسائل، م 96.
394. توضيح المسائل مراجع، م 2061 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 2089.
395. توضيح المسائل مراجع، م 2061.
396. توضيح المسائل مراجع، م 2061.
397. امام، استفتائات، ج 1، نجاسات، س 253 ؛ توضيح المسائل مراجع، م 95 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 96.

398. خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، س 276 ؛ سيستاني، توضيح المسائل مراجع، م 95.
399. مكارم، توضيح المسائل مراجع، م 95 ؛ استفتائات، ج 2، س 27 ؛ فاضل، توضيح المسائل مراجع، 95 ؛ جامع المسائل، ج 1، س 101.
400. توضيح المسائل مراجع، م 95 ؛ وحيد، توضيح المسائل، م 95 يا 96.
401. تبريزي، توضيح المسائل مراجع، م 95، استفتائات، ج 2، س 27 ؛ فاضل، توضيح المسائل مراجع، م 95 ؛ جامع المسائل، ج 1، س 101.
402. سيستاني، توضيح المسائل، م 95 ؛ خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، س 429.
403. مكارم و فاضل، توضيح المسائل مراجع، م 95.
404. امام، تحرير الوسيله، ج 2، فروع متفرقه، الثالث، تبريزي، صراط النجاة، ج 5، س 706 ؛ سيستاني، Sistani.org، حق چاپ، ش 1 ؛ دفتر: صافى.
405. خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، س 1341 و 1342، دفتر: وحيد و بهجت.
406. مكارم، استفتائات، ج 1، س 1697 و 1624 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1419 ؛ نوري، استفتائات، ج 1، س 504 و 510.
407. امام، تحرير الوسيله، ج 2، فروع متفرقه، الثالث و ج 2، خيار الشرط، م 2 ؛ تبريزي، صراط النجاة، ج 5، س 706 و التعليقه على منهاج الصالحين و دفتر: صافى و سيستاني.
408. خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، س 1341 و 1342، دفتر: وحيد و بهجت.
409. مكارم، استفتائات، ج 1، س 1697 و 1624 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1419، نوري، استفتائات، ج 1، س 501 و 504.
410. دفتر: همه مراجع.
411. دفتر: همه مراجع.
412. امام، تحرير الوسيله، ج 2، فروع متفرقه، الثالث، تبريزي، صراط النجاة، ج 5، س 706 ؛ سيستاني، Sistani.org، حق چاپ، ش 1.
413. دفتر: مكارم، فاضل، خامنه‌ای و بهجت.
414. دفتر: صافى.
415. دفتر: وحيد.
416. امام، تحرير الوسيله، ج 2، فروع متفرقه، الثالث ؛ تبريزي، صراط النجاة، ج 5، س 706 ؛ سيستاني، Sistani.org، حق چاپ، ش 1 ؛ دفتر: صافى.
417. خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، س 1341 و 1342 ؛ دفتر: وحيد.
418. مكارم، استفتائات، ج 1، س 1697 و 1624 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1419.
419. دفتر: همه مراجع.
420. دفتر: بهجت و وحيد.
421. دفتر: مكارم و نوري.
422. امام، تحرير الوسيله، ج 2، فروع متفرقه، الثالث، تبريزي، صراط النجاة، ج 5، س 706 ؛ سيستاني، Sistani.org، حق چاپ، ش 1 ؛ دفتر: صافى.
423. اجوبة الاستفتائات، س 1343.
424. دفتر: مكارم.
425. دفتر: وحيد.
426. امام، تحرير الوسيله، ج 2، فروع متفرقه، الثالث، دفتر: صافى ؛ تبريزي، صراط النجاة، ج 5، س 706 ؛ دفتر: سيستاني.
427. خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، س 1341 و 1342 ؛ دفتر: وحيد و بهجت.
428. مكارم، استفتائات، ج 1، س 1697 و 1624 ؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1419 ؛ نوري، استفتائات، ج 1، س 504 و 501.